

ŽIVOT

KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • JÚL • ČERVENEC • LIPIEC 1989 (ČÍSLO 374) CENA 100 ZŁ

22. VII.

VARŠAVA. Zhodnoteniu prvého kola parlamentných volieb bolo venované zasadanie spoločnej koordinácej komisie pre realizáciu záverov okrúhleho stola (na snímke). Nakoniec v prvom kole nebolo zvolených 33 kandidátov z celoštátej listiny, účastníci zasadania sa dohodli, že súhlasne s ústavnou požiadavkou o 460-člennom zložení Sejmu a dohodou okrúhleho stola o rozložení mandátov v Sejme medzi koalicou a opozíciu (65 a 35%), vládna koalícia požiada Státnu radu o vytvorenie právnych predpokladov pre hlasovanie a dodačne obsadenie chybajúcich mandátov v druhom kole volieb.

VEĽA KONTROVERZIA vyvolal v Poľsku návrh zákona o ochrane počatého života, ktorý predpokladal zavedenie prísnych trestných sankcii za umelé prerušenie tehotenstva. Po bûrlinej diskusii Sejmová komisia spoločenskej politiky, zdravia a telesnej kultúry rozhodla podrobiť návrh zákona spoločenskej konzultácii. Do diskusie sa zapojili široké kruhy spoločnosti. Coraz aktivnejšie vystupujú odporcovia navrhovaného zákona, ktorí organizujú protestné demonštrácie. Na snímke: manifestácia na Krakovskom predmestí vo Varšave.

NA ŠTADIÓNE X.-ROČIA vo Varšave vystupoval známy americký spevák Stevie Wonder. Slávny umelec a jeho koncert nesklamali očakávanie poslucháčov. Počas koncertu slávny spevák dostal šek na 33 milióny zlôtých. Je to honorár za gramoplatňu, ktorá má v Poľsku vyjst. Stevie Wonder daroval tiež peniaze na Fond pomocí pre telesne postihnuté deti. Na snímke: Stevie Wonder počas koncertu.

NA XXXIV. MEDZINÁROD-NOM KNIŽNOM VELTRHU vo Varšave vystavovalo tento rok svoje knihy niekoľko sto vydavateľov z 20 krajín. Jednu z najväčších expozícii mali už tradične československí vydavatelia, ktorí predstavili svoju knižnú produkciu vo vyše dvadsaťstáncích stánkoch, patriacich jednotlivým českým a slovenským vydavateľstvám. Niektoré z nich nám po skončení veľtrhu darovali vystavané knihy, ktoré obohatia knižnice v jednotlivých miestnych skupinách KSSČaS. Sú to: Albatros, Alfa, Mladé letá, Obzor, Osve-ta, Pravda, Príroda, Slov. pedagogické nakladatelstvo, Slovenský spisovateľ, Smena, Svoboda a Tatran. Srdečne im d'akujeme. Na snímke: záber z veľtrhu.

K JÚLOVÉMU SVIATKU

Naša snímka predstavuje symbol tej historickej doby. 22. júl 1944. Do oslobodeného Lublina tiahli stroskotanci druhej svetovej vojny plní úzsu, že tu je už slobodné Poľsko. A na stenach domov čítali slová Manifetu, ktoré otvárali dejiny ľudového Poľska. Vyzývali k spojenému usiliu pre úplné oslobodenie krajiny spod nacistickej okupácie a oznamovali budúce veľké spoločensko-politicke premeny. Manifestom začína obdobie budovania spoločenskej spravodlivosti, nového poriadku a života bez starostí, známych deťom iba z čitaniek o fažkom osude ľudí žijúcich v iných krajinách a inom zriadení. Od oného júlového dňa Poľsko silnelo, malo zaistenú bezpečnosť a pevné smerovalo k vytýčenému cieľu.

Skutočnosť však neúplne overila tú optimistickú júlovú symboliku. Neraz sme sa potom mali možnosť presvedčiť, že nový spoločenský poriadok sa nedá vybudovať bez chýb, pokusov a konfliktov.

To jednak neznamená, že sme zavrhli staré symboly a nahradili ich objektívnym a racionálnym hodnotením. Ved' ako často sa dnes stretávame s konštatáciemi o uplynulých štyridsiatich piatich rokoch, ktoré nám vraj priniesli iba chyby a porážky, v ktorých sa nám nič nepodarilo, lebo sa nemohlo podarí, keďže predpoklady boli nevhodné. Pozorujeme usilie vyrovnať sa s minulosťou, v čom sa prejavuje snaha reagovať na tie optimistické vízie, pre ktoré bola presvedčovaná celá spoločnosť. Znamená to však, že ich máme nahradíť inými stereotypmi?

Určite nie je ľahko urobiť svedomitú bilanciu úspechov a porážok, aké sme mali v uplynulých rokoch. Dnes už nikoho ne-presvedčuje argumentovanie štatistikou z tridsiatych rokov alebo poukazovanie na povojnový rozvoj priemyslu, poľnohospodárstva, školstva a osvety alebo zdravotníctva, keď v každej z týchto oblastí máme toľko rôznych fažkostí, pre nás veľmi citelných. Jedno však je nevyvratiteľné: nemožno jednoducho prečiarknuť všetko, čo je už za nami, lebo predsa okrem neúspechov sme dosiahli aj hodne úspechov. A k tým nepochybne patrí poľnohospodárska reforma, zovšeobecnenie školstva a kultúry, nebyvalý postup tried a vrstiev nachádzajúcich sa predtým na samom dne spoločenskej hierarchie a mnoho iných nepodvážiteľných faktov. A keď sa dnes musíme boroti s rôznymi fažkostami, sú to jednak fažkosti kvalitatívne iného štátu ako bol ten, ktorý sme začali tvoriť v júli pred 45 rokmi.

Nie je možné v kratkom komentári podrobne prehodnotiť všetko, čo máme zapísat na strane ziskov a strát. Jedno je však isté — boli aj jedny, aj druhé. Možnože najväčšou chybou bolo to, že sme príliš dlho hovorili iba o samých úspechoch.

J.S.

V ČÍSLER

3 Slovenské národné rady	6-7
Archeologické vykopávky v Nitre	8
Divadelná prehliadka	10-11
Zaprášené historiky	12-13
Dejiny a naša Spoločnosť	20

Záber z uvítania francúzskeho prezidenta na varšavskom letisku Okęcie

François Mitterrand odovzdáva Wojciechovi Jaruzelskému Veľký križ Čestnej legie

François Mitterrand v Poľsku

Poľsko a Francúzsko sa vracajú k dobrým a overeným tradiciám priateľstva a spolupráce — takto najstруčnejšie by sa dalo charakterizať výsledky júnovej návštavy francúzskeho prezidenta Françoisa Mitterranda v Poľsku. Proces zblížovania stanovísk oboch štátov sa začal po parížskom stretnutí Wojciecha Jaruzelského s francúzskym prezidentom v roku 1985. Urýchliili ho však demokratické zmeny uskutočňujúce sa v našej krajine, ktoré tvoria novú skutočnosť. Ich význam plne docenil francúzsky štátnik, ktorý počas trojdňového pobytu sa priamo na mieste oboznámil so súčasnou realitou v Poľsku. Výrazom veľkého uznania boli jeho slová: To, čo sa u vás deje, presahuje hranice Poľska. Chceme, aby sa vaš pokus vydařil, podporujeme ho, lebo to môže pomôcť Európe na východe a na západe, umožní zblížiť sa Európanom.

Pripomeňme, že François Mitterrand sa stretol s Wojciechom Jaruzelským a inými vedúcimi osobnosťami poľského politického života, navštívil Varšavu, Gdańsk a Krakov, vzdal hold hrdinom Westerplatte a obetiam koncentračného tábora v Osvienčime. V poľsko-francúzskych rozhovoroch dominovali predovšetkým otázky perspektívy vzájomných politických a hospodárskych vzťahov, ktoré podľa slov Wojciecha Jaruzelského majú nadobudnúť nový, moderný charakter.

A keď ide o konkrétné výsledky, počas návštavy boli podpisane 4 dôležité dohody: o výmene mládeže, o ochrane prírodného prostredia, o školení vedúcich kádrov pre podniky a o konsolidácii finančných vzťahov. Ináč povedané, ide medziiným o preloženie do roku 1993 splácania poľského dlhu Francúzsku, ktoré na dôvažok za toto obdobie nebude od Poľska požadovať žiadne úroky. Zároveň v rámci pomoci Francúzsko poskytne Poľsku pôžičku určenú hlavne na rozvoj potravinárskeho priemyslu a turistického zázemia. Posledný z uvedených dokumentov má veľký význam, keďže — podľa slov prezidenta — Francúzsko sa chce stať advokátom otázok poľského dlhu v tzv. Parížskom klube, čo môže priniesť zmiernenie podmienok jeho splácania. A to by významne prispelo k stabilizácii našej ekonomiky.

Francúzsky host na stretnutí s odbojármi druhej svetovej vojny

Wojciech Jaruzelski a Francois Mitterand na prehliadke Starého mesta v Gdansku

Na prechádzke po uličkách varšavského Starého mesta.

Snímky: CAF

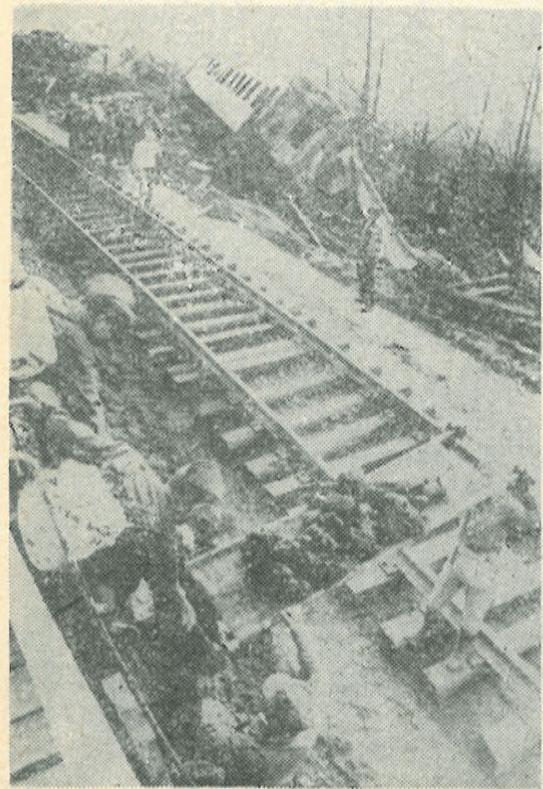

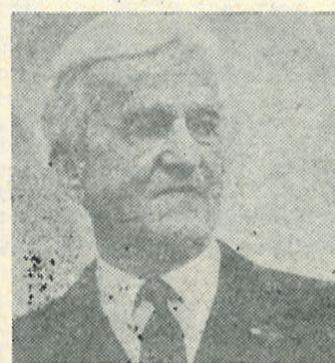
PREDSEDA ŠTÁTNEJ RADY WOJCIECH JARUZELSKI bol na trojdňovej pracovnej návštive v Belgicku a Veľkej Británii. V Bruseli sa stretol s belgickým kráľom Baudoinom a predsedom vlády Wilfriedom Martensom, s ktorým prerokoval perspektívy vzajomej hospodárskej spolupráce a niektoré medzinárodné otázky v kontexte nedávneho stretnutia na najvyšej úrovni krajín NATO. V Chequers pri Londýne sa gen. Jaruzelski stretol s britskou premiérkou Margaret Thatcherovou, ktorá vyjadrila uznanie realizácií politických a demokratických reforiem v Poľsku, ako aj ochotu rozšíriť hospodársku spoluprácu a podporiť Poľsko v rokovaniach s Medzinárodným valutovým fondom a Parižským klubom o reštrukturizácii zadlženosťi našej krajiny. Na snímke: Wojciech Jaruzelski s Margaret Thatcherovou.

V MOSKVE sa po 13-dňovom búrlivom rokovani skončil prvý Zjazd ľudových poslancov ZSSR. Prerokoval najdôležitejšie otázky hospodárskej prestavby, vnútornnej i zahraničnej politiky a demokratizácie života. Zjazd zo svojich radoch vybral a schválil 542-členný Najvyšší soviet a za jeho predsedu zvolil Michaila Gorbačova (na snímke zľava). Zároveň potvrdil vo funkciu predsedu vlády Nikolaja Ryžkova, (na snímke sprava), ktorý sfornoval novú vládu (z predošej zostalo len 10 členov) a navrhhol zredukovať počet ministerstiev z 50 do 32, „Toto unikátné zhromaždenie v sovietskej parlamentnej histórii — zdôraznil na záver zjazdu Michail Gorbačov — dostatočne výrečne potvrdilo, že politika socialistického rozvoja, politika mieru, prestavby a demokratizácie je nezvratnou cestou sovietskej spoločnosti.“

NA URALE medzi Čeljabinskem a Ufou došlo k tragickej katastrofe: explodoval tektutý plyn unikajúci z potrubia prebiehajúceho nedaleko železnicej trate. V mori ohňa sa ocitli dva osobné vlaky, ktoré práve počas výbuchu prechádzali okolo poškodeného potrubia. Vo vykurovaných a spálených vozňoch zahynulo skoro 600 osôb a više 700 bolo ranených, v tom viac ako polovica ľažko. Na pomoc obeťiam katastrofy prišli aj lekári z viacerých krajín. Na snímke: záber z miesta katastrofy.

RICHARD VON WEIZSAECKER (na snímke) bol zvolený na ďalšie 5-ročné obdobie za spolkového prezidenta NSR. Bol jediným kandidátom a získal až 86,2% hlasov. 69-ročný Weizsäcker, povolaním právnik, bol v rokoch 1981–84 primátorom Západného Berlína. Je schopným politikom, ktorý dokázal premeniť ústavnú slabosť hlavy štátu na veľkú morálnu autoritu.

ČESKOSLOVENSKO. V rámci jednostranné redukcie vojenských sil SSSR sovietské jednotky opoušteli m. Československo. Na snímku: defiláda na rozlúčenou sovietského zmotorizovaného praporu v Olomouci.

PEKING. Niekoľkotýždňové demonštrácie v tomto meste — o čom sme písali v predošom číslu Života — sa prerodili v krvavú drámu. Do akcie proti demonštrantom dožadujúcim sa politických reform a demokratizácie zasiahlo vojsko a ostrieľalo bezbranný dav. V zrážkach zahynulo vyše trisíc osôb (študentov, robotníkov, ale aj vojakov a policajtov) a niekoľkotisíc je ranených. Po Pekingu došlo k demonštráciám v ďalších čínskych provinciách. Správa o pekinskej tragédii vyvolala vo svete vlnu protestov a odsúdenia. Na snímke: schovávajúci sa chodec počas prechodu vojenskej kolónie.

V CASABLANCE sa konalo mimoriadne zasadnutie na najvyššej úrovni arabských krajín. Ěasťnici stretnutia sa dohodli na rýchлом zvolaní medzinárodnej konferencie venovanej otázkam Blízkeho východu a ohlásili plán prinávratenia mieru v Libanone. Tento plán predvída mediáciu Maroka, Saúdskej Arábie a Alžírska smerujúcu k zaisteniu bratovražedných bojov. Na snímke: marocký kráľ Hasan II. a vodca OOP Jásir Arafat.

SAN SALVADOR. V občanskej válcve v Salvadoru v posledných letech zahynulo nebo je nezvěstných asi 30 tisíc osob. Odhad provedla organizace Amnesty International. Na snímku: matka jednoho ze zavraždených pravicovými skupinami se dožaduje odhalení pachateľov.

KÁBUL. Kolem strategické silnice Salang, spojujúcej afghánské hlavné mesto se sovietskou hranicou, probihají tvrdé boje. Útoky kontarrevolucionárov ztěžují dodávky potravin do Kábulu. Na snímku: hľídka vládného vojska na silnici Salang 115 km severne od Kábulu.

POLSKO-BULHARSKÉ ROZHOVORY. V Polsku dlel na pracovní návštěvě 'předseda vlády Bulharské lidové republiky Georgi Atanasov. Bulharský host se setkal s Mieczyslawem Rakowskym (na snímku), s předsedou UV SLS Romanem Malinowskym a byl přijat Wojciechem Jaruzelským. Plenárnímu jednání delegaci předsedali oba předsedové vlád Georgi Atanasow a Mieczyslaw Rakowski. Obě strany se informovaly o rozvoji vnitřní situace v obu zemích, zhodnotily vzájemnou spolupráci a projednaly některé problémy mezinárodní situace. M.F. Rakowski přijal pozvání na návštěvu v Bulharsku.

PÁPEŽ JÁN PAVOI II. skončil nedávno svoju 42. zahraničnú cestu a súčasne prvú do škandinávskych krajín — Nórsku, Islandu, Dánsku, Fínsku a Švédsku. Všeobecne sa hodnotí, že návšteva v tejto časti Európy, kde len neveľké percento obyvateľstva sa hlási ku katolíckej cirkvi, mala veľký význam a dokumentovala

pápežovo úsilie o obnovu jednoty kresťanstva. Túto jednotu, ako aj nevyhnutnosť dialógu a dorozumenia medzi národní zdôrazňovali veľcí predstavitelia škandinávskych krajín počas stretnutí s pápežom. Na snímke: stretnutie pápeža s veriacimi v Helsinkách.

KATMANDU. V Nepalu byly zavedeny lístky na petrolej. Týdenní prídel na rodinu činí 3 litry. Potíže začaly v okamžiku, kdy Indie, ktorá sama má potíže s palivom, zakázala vývoz petroleja do Nepalu. Na snímku: fronta na petrolej v nepalskom hlavním meste Katmandu.

NEW YORK. Natália Niegodo-vá získala veľkú popularitu vďaka hlavnéj úlohe v sovietskom filme Malá Viera. Vzbudila záujem Hungha Hefnera, majiteľa koncernu Playboy a tak nie div, že Natália snímky uverejnil tento populárny magazín, ktorý ju reklamoval ako „prvú sovietsku hviezdu sexu“.

Snímky:
CAF, TASS, AP, Reuter

tim chorvátskym a českým a za tolerancie viedenských vládnych kruhov Slovenská národná rada ako vedúci orgán bojovej akcie. Agitačný nábor priniesol asi 500 bojovníkov — dobrovoľníkov a padlo rozhodnutie — boj.

Vtedy, v dňoch 15. — 16. 9. 1848 sa aj formálne ustanovila Slovenská národná rada. O tomto historickom okamihu kronikár prej v etape slovenského národného povstania Mikuláš Dohnány piše nasledovne:

„Pred odchodom držali schôdzku, v ktorej pritomní boli Slováci: Hurban, Štúr, Hodža; a Moravania: Bloudek a Zach. V schôdzi tejto najprv sa ustanovila Slovenská národná rada, ktorá by do času riadila samostatne vystupujúci národ Slovenský. Údovia rady tejto všetci rovnaké právo majúci, boli nasledovne zvolení: vojenské veci zverili: Bloudkovi, Zachovi a Janečkovi: politické

19. 10. 1848, kde za hlavné príčiny neúspechu dosť povrchne označila náboženskú neznašanlivosť, biedu slovenského ľudu a nepriateľský postoj miest. Vzápäti sa orientovala — už bez M.M. Hodžu — na organizáciu ďalšej vojenskej výpravy proklamáciou K národu slovenskému z 20. 11. 1848. Tento dokument akcentoval, že Slováci idú opäť do boja za slobodu a národnosť slovenskú (...).

Program Slovenskej národnej rady, najúplnejšie sformulovaný 29. 1. 1849 na ľudovom zhromaždení v Martine, obsahoval súhlas s jednotnou rakúskou vládou a požadoval pre spravovanie domáčich vnútorných a mestnych záležitostí osobitný provincionálny snem a provincionálnu správu.⁵ To nebolo málo. V praxi sa aktivita SNR zamerala najmä na organizovanie a dopĺňanie vojenského zboru a na voľbu nových obecných a mestských vrchností, tzv. dočasných

Tri Slovenské národné rady v dejinách slovenského národa

„... akoby na jednu nič navliekli dejiny slávu a veľkosť roku 1848, roku 1918 a roku 1944“ — napísal výstížne básnik, publicista a politik v jednej osobe, Ladislav Novomeský v roku 1947 v jednom zo svojich početných hodnotení týchto inštitúcií v dejinách slovenského národa. Zdôržnil tým ich kontinuitu a súvislost, ktorá sa zrači už v ich názve, znamenajúcim nielen návrat k tradičiam, ale aj uvedomenie si spoločných vzájomných črt. Tých bolo viac.

V prvom rade Slovenská rada vstupovala na historickú arénu vždy v zlomových etapách slovenských národných dejín. Vždy vystupovala ako reprezentantka vôle a zvrchovanosti svojbytného slovenského národa. Vždy vystupovala v záujme optimálneho naplnenia slovenských, najmä štátoprávnych požiadavok.

Tak bolo v rokoch meruôsmych, kedy plamene revolúcie vyšľahli vysoko aj na Slovensku. Plodom a výsledkom slovenskej revolučnej jari sa stala Slovenská národná rada. Vodcova slovenského národnorevolučného pohybu si totiž rýchlo uvedomili nevyhnutnosť centrálneho, reprezentatívneho a riadiaceho orgánu živelné vybuchujúcich, sociálne motivovaných revolučných akcií a jeho konstituovanie začlenili i do závažných slovenských programových dokumentov. Už v Žiadostiach slovenského národa, v ich 3. bode sa nachádzala požiadavka vytvorenia národných snemov, ktorá, i keď bližšie neprecizovaná, znamenala postulát politickej reprezentacie slovenského národa. Ďalej zašli Žiadosti Slovákov a Rusínov uhorských, podané prostredníctvom J.M. Hurbana Slovenskému zjazdu v Prahe, podľa ktorých sa mali utvoriť vlastné národné snemy oboch národom so zvláštnym slovensko-rusínskym národným výborom, ktorého funkciou bolo stať sa o národné práva Slovákov a Rusínov, vykonávať uznesenia národného snemu, čiže plniť úlohy prináležiace orgánu vládnej moci. V týchto dvoch požiadavkách treba hľadať zárodok Slovenskej národnej rady. Netreba zdôrazňovať, že maďarská vláda už prvú „umiernejšiu“ požiadavku kategoricky odmietla a jej hlavných autorov Stúra, Hurbana a Hodžu postihla zatykačom, pred ktorým unikli práve do Prahy, kde sa zúčastnili príprav a rokovania Slovenského zjazdu. Tu v optimistickom ovzduší, nabítom po vedomí slovenskej solidarity, začala zrieť myšlienka ozbrojeného vystúpenia za národné práva Slovákov proti maďarským vládnucím triedam, ktoré ich kategoricky odmietli akceptovať. Dostala reálne kontúry po kontaktoch Stúra a Hurbana na juhu monarchie medzi utláčanými, bojovo naladenými Slovanmi a už v lete sa začala formovať vo Viedni v spolupráci s národným hnu-

záležitosťi: Hurbanovi, Štúrovi, Hodžovi. Spomenutí komandanti iba s porozumením týchto ostatných mohli niečo podujímať a ďalšie rozkazy vydávať. K. Národné rade i dvaja sekretári boli pripojení: B. Nosák a D. Bórik.⁶ Dohnány ďalej precizuje poslanie SNR tak, že bude inštitúciou „ktorá by sa o dôležitosti národné starala, potrebne rozkazy vydávala a vôbec všetku činnosť, výkonnosť a zodpovednosť na seba prijala“. Treba ešte dodať, že prezidentom SNR mal byť ten jej člen, v ktorého kraji sa bude vojsko pohybovať. A keďže sa tak stalo v Nitrianskej župe, prvým prezidentom sa stal J.M. Hurban.

Slovenská národná rada hneď po svojom konstituovani vydala sériu proklamácií, adresovaných najprv celému národu, ďalšiu kňazom a učiteľom dvoch hlavných vieroveryznaní, ďalej Rumunom, Rusinom, vojskom a špeciálne aj rakúskym vojakom talianskej národnosti, ktorí sa pohybovali v mestach zamýšľaného pôsobenia slovenských vojsk.⁷ Proklamácie vysvetlovali zámery slovenského povstania a vyzývali pripojiť sa k nemu. (...)

Skupina slovenských dobrovoľníkov prešla moravsko-slovenské hranice 18. 9. 1848, za všeobecného nadšenia dorazila na Myjavu a tu „v dome výbornej p. Kolényčky založil sa prvý hlavný stan národných bojovníkov na Slovensku“⁸ — sídlo SNR. Osobná agitácia SNR a rozkazy, ktoré vydávala v mene národnnej vrchnosti⁹ mali úspech a tak zakrátko stalo pod jej zastavami do 5 000 mužov. Dňa 19. 9. 1848 E. Stúr na masovom ľudovom zhromaždení na Myave vyhlásil nasledujúce krédo SNR:

„My v tomto slávnom okamžení sa za neodvislých od Maďarov vyhlasujeme, všetku poslušnosť maďarskému národu, jeho vláde a ministerstvu vypovedáme...“ Zároveň sa diametrálne pozmenilo obecné predstavenstvo — „starý úrad, s ktorým boli nespokojní sa potom zhodili a na miesto neho nový vypolil...“¹⁰ Činnosť Slovenskej národnej rady sa, prirodzene, sústredovala predovšetkým na vedenie bojovej akcie, ale popri tom dávala obciam kategorické direktívy na výmenu vrchnosti za nové, orientované v slovenskom národnom duchu. Vo svojich rozkazoch okrem toho výslovne zdôrazňovala, že sa nebojuje o náboženstvo, ale o slobodu potlačeného ľudu, aby tak paralyzovala agitáciu maďarských vládnúcich tried.

Po niekoľkých bojových stretnutiach slovenskí dobrovoľníci a SNR 28. 9. 1848 ustúpili pred presilou maďarských domobranecých jednotiek a cisárskych talianskych vojsk. Slovenská rada perom svojho najaktívnejšieho člena, J.M. Hurbana zhodnotila bojovú akciu v letáku Čo kazi Slovákov z

spravujúcich kráľovských národných rád zo slovenských národrovcov v miestach obsadených slovenskými dobrovoľníckymi jednotkami.¹¹ To malo veľký vplyv na rozširovanie slovenského národného povedomia. (...)

Cinnosť SNR jednotného orbánu však mala od r. 1849 klesajúcu tendenciu. Nachádzame ju ešte pri zdroe myšlienky predostrejet panovníkovi slovenské národné požiadavky osobitnou deputáciou, aj pri zdroe tretej letnej slovenskej výpravy, ale jej členovia čoraz viac vystupovali ako jednotlivci. A tak postupne pôsobenie SNR zaniklo.

Možno však uzavrieť, že SNR najmä v prvej fáze svojho národnoslobodzovacieho boja bola pokusom o samostatný vládny orgán, ktorý sa natrvalo zapísal do historickejho vedomia slovenského národa a dal mu nové dimenzie a sebavedomie.

Vznik Československej republiky v roku 1918 bol výslekom mohutného revolučného hnutia ľudových mäs, ktoré fakticky rozložilo Rakúsko-Uhorsko, aktivizácie národnopolitickej hnutia na Slovensku a činnosti zahraničného odbora. Paralelne so zintenzívňovaním pôsobenia týchto troch faktorov v slovenskom politickom tábore opäťovane ožila ideia obnovenia SNR ako najvyššieho politického fóra slovenského národa. Prvý ju nastolil Milan Hodža 31. 5. 1918 na stránkach Slovenského týždenníka, 6. 6. 1918 ju podporili sociálni demokrati v Robotníckych novinách, 31. 8. 1918 sa konečne v jej prospech vyslovila publicisticky i Slovenská národná strana v Národných novinách a napokon 6. 9. 1918 jej dali svoj hlas perom F. Juriga i ľudáci v Slovenských ľudových novinách.

Cesta od myšlienky k činom však bola v slovenskej národnopolitickej reprezentácii už tradične zdlhavá, navyše stále bola v zajati kompleksu bezvýznamnosti a menejcennosti, prikľaďala prílišný význam vojnovým operáciám a spoliehala na rozhodnutie „svetového areopágu.“ Tak až 12. 9. 1919 sa uskutočnila v Budapešti „súkromná porada“ sedmich popredných činitelov Slovenskej národnnej strany, ktorí sa uznesli, „aby sa národná rada zriadila z dvanásťich členov, ustanovených tak, aby v nej zastúpené boli všetky dosavád v národe účinkujúce odtienky.“¹² Časťiaci tejto porady zostavili aj úplnú kandidátku budúcej SNR. V priebehu ostavajúcej časti septembra a v októbri sa zloženie a koncepcia SNR precizovala a doformovala. Dňa 19. 9. 1918 dokonca v mene iba provizórnej, definitívne ešte neustavenej SNR prednesol F. Juriga v uhorskom parímente napriek bûrke odporu zo strany maďarských poslancov prejav, v ktorom poprel uhorskému snemu právo hovoriť v mene slovenského národa, žiadal právo na sebaurče-

nie pre všetky národy Uhorska a zdôraznil, že na budúcej mierovej konferencii má právo zastupovať Slovákov v jedine SNR.⁸

Slovenská národná rada sa však definitívne konštituovala až na verejnem zhromaždení Slovenskej národnej strany 30. 10. 1918 v Martine ako 20-členný orgán s 12-členným výkonným výborom na čele s M. Dulom ako predsedom a K.A. Medveckým ako tajomníkom.⁹ Tu účastníci zhromaždenia jej menom prijali jeden zo základných dokumentov slovenských novších dejín — Deklaráciu slovenského národa, ktorou sa politicki predstaviteľ Slovákov nezávisle a samostatne prihlásili k idei československej štátnej a koncepcii československého štátu, sa stala jedným z klúčových pilierov prvého samostatného spoločného štátu Čechov a Slovákov. Martinská Deklarácia definovala svoje poslanie nasledovne: „V mene slovenského národa na Slovensku oprávnená je teda hovoriť jedine Slovenská národná rada“. V duchu tohto dokumentu mala SNR predstavovať vrcholný zastupiteľský a správny orgán, najvyššie národnopolitické fórum slovenského národa v jeho boji za oslobodenie, štátne zjednotenie s Čechami a v ďalšom vývoji všetkých. Samotná sa však svojím ďalším ohlasom z 8. 11. 1918 kvalifikovala iba za dočasný zastupiteľsko-správny orgán slovenského národa, dotiaľ, kým „zákonitá československá vláda svoju činnosť ku blahu nášho milého Slovenska nenastúpi“. Týmto ohlasom a aj predchádzajúcimi dokumentmi zároveň vyzývala k zriadeniu miestnych národných rád a občianskych stráži resp. národných gárd. Obe zložky sa skutočne začali čiastočne na podnetu ústrednej SNR, ale čiastočne aj spontánne utvárať. Celkovo ich pôsobilo na Slovensku až 344.

SNR vznikla ako orgán československy orientovanej slovenskej buržoázie, hoci boli v nej, i keď nepodstatne, zastúpení i sociálni demokrati — a podľa toho aj konala. Usilovala sa pôsobiť najmä v smere stabilizácie pomerov na rozvrátenom Slovensku, „udržovať poriadok a pokoj“ a aspoň základný chod života. Služobný poriadok národných gárd zdôraznil, že tieto sa zriadenú „cieľom udržiavania verejného poriadku a osobnej a majetkovej bezpečnosti“ a táto úloha rezonuje vo všetkých klúčových dokumentoch SNR.

SNR sa počas svojej existencie pre rad príčin subjektívneho i objektívneho charakteru, medzi ktorými dominoval nedostatok reálnych mocenských prostriedkov a obava z využitia prudko sa rozvíjajúceho revolučného ľudového hnutia, nedokázala fakticky ujať moci na Slovensku. Disponovala iba značnou morálou autorítou a len prostredníctvom tejto mohla pôsobiť na miestne národné rady a gárdy. Je zrejmé, že takto jej vplyv bol nutne iba veľmi obmedzený. Navyše nemala ani jasnú koncepciu činnosti a preto len pasívne prizerala ako skutočnú moc na Slovensku od začiatku novembra 1918 preberala Dočasná vláda pre Slovensko, neskôr Ministerstvo s plnou mocou pre správu Slovenska. Zanikla na základe jeho nariadenia 8. 1. 1919, ktorým sa od 23. 1. 1919 rozpúšťali všetky národné rady a výbory.

Historickou, vysoko pozitívnu zásluhou SNR ostalo prijatie Deklarácie slovenského národa a významná bola aj činnosť viacerých ľudových orgánov moci — národných rád, výborov, národných gárd pri začiatkoch upevňovania československého štátu.

Tretia Slovenská národná rada je stále živá. Začala pôsobiť už v protifašistickom boji slovenského národa, ktorý možno kvalifikovať — spoločne s rokmi 1848—49 a s rokmi 1918 — ako najvýznamnejšiu etapu slovenských národných dejín. Jej vznik je tesne spojený s koncepciami a činnosťou V. illegálneho vedenia KSS, ktoré vykonalo nesmierne veľa pre aktivizáciu a údernosť domáceho odboja. Jedným z najvýznamnejších činov na tomto poli bolo práve vytvorenie Slovenskej národnej rady v decembri 1943, pozostávajúcej zo všetkých členov V. illegálneho vedenia KSS, teda G. Husáka, L. Novomeského a K. Šmidkeho a reprezentantov občianskych odbojových skupín J. Let-

richa, J. Ursinyho a M. Joska; v januári 1944 ju doplnili ešte sociálny demokrat J. Horváth a P. Zaňko za národochospodárske kruhy. Zjednotenie sa uskutočnilo na platforme Vianočnej dohody — zaiste najvzácnejšieho daru slovenskému protifašistickému edboju k Vianociam. Vianočná dohoda proklamovala pre Slovenskú národnú radu úlohu a ciele „viest boj na likvidáciu nacistico-nemeckého diktátu vykonávaného domáci mocí“ a vyjadriala jasný zámer prevziať moc namiesto zdiskreditovanej vládnej garnitúry. Do súrrie najvzácnejších programových dokumentov slovenských dejín ju zaraduje zásadný prihlas k Československej republike, pravda vybudovanej na základe rovnosti jej národot na nových politických, hospodárskych i sociálnych principoch, na širokej demokracii v školstve, kultúre. (...)

Slovenská národná rada prevzala na seba celú prípravu ozbrojeného protifašistického vystúpenia a dodala mu pôvodne netušené dimenzie, keď do neho začlenila aj slovenskú armádu vytvorením Vojenského ústredia, ktoré plne akceptovala Vianočnú dohodu a politické vedenie Slovenskej národnnej rady. Keď vypuklo Slovenské národné povstanie, SNR sa okamžite chopila funkcie politického reprezentanta a riadiaceho orgánu Povstania, čo dôrazne vyjadriala Deklaráciu národnnej rady z 1. 9. 1944. Týmto dokumentom proklamovala prevzatie zákonodarnej a výkonnej moci, naznačila líniu, v akej ju bude uskutočňovať. Bola to línia národnnej a demokratickej revolúcie, akcentujúca najmä obnovenie ČSR na princípe rovnoprávnosti oboch národot a sociálnej spravodlivosti. Slovenská národná rada ju dôsledne uskutočňovala a vo svojich rukách sústredila všetku zákonodarnú, vládu i výkonnú moc na celom „ostrove slobody“.

Už prvý zákonodarný čin SNR — vlastné legalizovanie ako nositeľky všetkej štátnej moci na Slovensku — znamenalo vo svojom celku nielen rozvíjanie a podporu bojových akcií, ale aj revolučné odstránenie akejkoľvek právnej kontinuity s predmennou Československou a položenie základov novejho spoločenského poriadku. (...)

Slovenská národná rada sa počas ohňa bojov a tvorby základov nového spoločenského poriadku postupne doformovala: mala predsedníctvo, 50-členné plénium a vládny a výkonný orgán — Zbor povereníkov s 11-mi povereníkmi. Jej politiku energicky realizovali a rozvíjali revolučné národné výbory. Takto temer plne dva mesiace pulzoval na oslobodenom území život v novom demokratickom duchu a jeho kontinuita sa neporušila ani po ústupe povstania do hôr. Posledné nariadenie SNR udeľilo dočasné plné moc predsedníctvu SNR a jeho členovia ju plnili jednak osobou aktivitou v tvrdých bojových podmienkach, a jednak pri Úrade vládneho delegáta najskôr na území ZSSR a potom na oslobodenom území východného Slovenska. Revolučná SNR takto žila štátoprávne aj nadalej a od 21. 1. 1945 v Trebišove sa konštituovala v plne akcieschopný orgán Delegácie pre oslobodené územie. Tu 4. 2. 1945 vydala programový Manifest, v ktorom okrem iného konštatovala, že spoločne s predstaviteľmi českého národa „upravíme v novom Československu pomer Slovákov a Čechov na základe úplnej rovnosti tak, aby na Slovensku Slováci a v Čechách Česi si spravovali svoje veci, kym ústredný snem a ústredná vláda budú spravovať len spoločné veci jednotného a nedeliteľného štátu“. To bolo krédo SNR, aj keď začala pracovať už v plnom rozsahu 21. 2. 1945 v oslobodených Košiciach a aj keď jej Delegácia zastupovala slovenský národ na moskovských rokovaniach s predstaviteľmi českých politických kruhov v emigrácii o budúciach zásadách nového vládneho programu.

Pravda, konštelácia politických sil zne- možnila začlenenie štátoprávneho usporiadania republiky podľa federativného princípu do tohto dokumentu čím sa vytvoril základ asymetrického modelu Československa. Možno však povedať, že v prvom období po vyhlásení Košického vládneho programu boli

kompetencie SNR na území Slovenska neobyčajne široké, a v realizácii vládnej a výkonnej moci prakticky neobmedzené. Slovenská národná rada bola uznaným predstaviteľom slovenského národa a pôsobila teda ako celoštátny činiteľ.

Po oslobodení začalo postavenie SNR vyvolávať nespokojnosť pravicových síl v Čechách, a tak sa na program dňa dostala otázka taxativného určenia kompetencii ústredných orgánov a slovenských národných orgánov. Politickým vyznamením SNR o týchto problémoch boli nasledovné slová L. Novomeského: „Náš náhľad na štruktúru nového Československa je ten, aby takisto slovenský národ, i český národ mal svoj národný a vládny orgán. Spoločné veci bude vykonávať spoločne ústredná vláda a spoločný snem. Takéto riešenie považujeme za zárukou toho, že nová republika bude silná a jednotná.“¹¹ Pravda k naplneniu tohto vyznania nedošlo. Situácia sa riešila tzv. pražskými dohodami, z ktorých tretia a posledná z 28. 6. 1946 pozbavila SNR charakteru roz- hodujúceho slovenského orgánu a aj charakteru celoštátnego činiteľa. Teraz i rozhodnutie výlučne národnnej povahy muselo mať pečať súhlasu ústrednej vlády. Asymetrický model sa ďalej prehľbil a v tomto trena de pokračoval aj Budovateľský program K. Gottwalda a aj Ústava 9. mája. (...)

V etape výstavby socializmu, v atmosfére nefalšovaného budovateľského elánu, pravého optimizmu a nadšenia, začali národnostné politiky determinovať dve mätúce okolnosti: filcia automatického pôsobenia industrializácie na vyriešenie národnostnej otázky a útok proti buržoáznym nacionalistom, orientovaný nesprávnym smerom. K tomu pristupovali v druhej polovici päťdesiatych rokov i osobné postejo A. Novotného, prezentujúce krajinu odmiatavé stanovisko k slovenskej národnnej otázke a Slovensku vôbec. Tak sa napokon stalo, že právomoc SNR sa stíle vytrácal, až napokon — v intenciach Ustavy ČSSR z roku 1960 — prestala plniť funkciu národného orgánu a stala sa súčasťou súkolesia unitárnej štátnosti.

Až od roku 1963 sa začal tento neudržateľný stav pozvoľna a nesmelo korigovať a tento proces naplnio prepukol v rokoch 1967 — 1968, v čase, kedy sa československá spoločnosť a komunistická strana ocitli v hlboké spoločensko-politickej krize. Prebojúvaním marxisticko-leninského riešenia v KSČ, KSS a prirodzene SNR bolo významným konsolidáčným faktorom, ktorý sa plne realizoval v základnom princípe 28. 10. 1968 prijatím Zákona o československej federácii. Doplňala ho postupne séria zákonových národných, ktoré vyzvolávali potrebu optimálneho naplnenia a zdokonalenia federatívneho modelu spolužitia českého a slovenského národa v jednom štáte. Podstatné však bolo a ostáva, že Slovenská národná rada sa stala v plnej miere reprezentantkou národnnej zvrchovanosti a svojbytnosti slovenského národa a najvyšším orgánom štátnej moci v Slovenskej socialistickej republike, so všetkými príslušnými atribútmi.

VLADIMÍR ZUBEREC

POZNÁMKY:

1. Dohnányi, M.: História povstania slovenského z roku 1848, Skalica 1850, str. 87.
2. Provold'na maďarského povstania a boju r. 1848—1849 se týkající. Archív EÚ SNM, Martin č. 424/210.
3. Dohnányi, c.d., str. 93.
4. Dohnányi, c.d., str. 101.
5. Bokes, F.: Slovenská národná rada z rokov 1848—1849. In: Historický časopis, roč. 1965, č. 2, str. 221—222.
6. Vid' napr. Národní noviny.
7. LAMS, C. V., Hist. kult., SNR 564, II. 15.
8. Slovenské ľudové noviny, 23.10.1918.
9. Hronský, M.: Slovensko pri zdroze Československa, Pravda 1988, str. 193.
10. Národní obruba, 4.2.1945.
11. Pravda, 27.5.1945.

Záchranný archeologický výskum medzi Samovou a Pribinovou ulicou pod Nitrianskym hradom, na mieste, kde je umiestnená socha kniežaťa Pribinu.

Na tomto mieste (označené šípkou) bude stáť socha nitrianskeho kniežaťa Pribinu od národného umelca Tibora Bártfaya.

Čo bolo pod,

Pribinovou sochou?

Cast nálezov (najmä kosti zvierat) a časti keramiky zo stredoveku, ktoré boli archeológmi dr. Bátorom a dr. Ožďaním objavené na mieste, kde je umiestnená socha kniežaťa Pribinu od národného umelca Tibora Bártfaya.

Námestie pod Nitrianskym hradom medzi Samovou a Pribinovou ulicou bolo dlhé roky pusté, hoci sa hovorilo, že je to oddychová zóna Nitranov. Je tam Slovenské polnohospodárske múzeum, Oblastné nitrianske múzeum so vzácnou, niekdajšou diecéznou knižnicou a v tzv. malom seminári sa postupne pripravuje Múzeum Veľkej Moravy, po ktorom sme toľko volali. Z ďalších pamäti hodnosti môžeme spomenúť aj sochu Atlanta známu ako Corgoň od Varinca Dunajského (1784–1833), rodáka z Lubietovej.

Ked' sa mestské orgány rozhodli na námestí inštalovať sochu nitrianskeho kniežaťa Pribinu — prvú známu osobnosť v Československu, ktorú poznáme podľa písomných prameňov nielen podľa mena, ale aj lokality dodnes jasnejcej — Nitry, archeológovia na mieste osadenia pomníka urobili záchranný archeologický výskum. Bolo to v roku 1988, ked' pracovníci Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied v Nitre PhDr. Jozef Bátor, CSc., a PhDr. Ondrej Ožďan preskúmali miesto osadenia sochy kniežaťa Pribinu od národného umelca Tibora Bártfaya.

Na tejto neveľkej lokalite archeológov objavili pamiatky najmä z obdobia staršej doby bronzovej, presnejšie maďarskej kultúry (pomenovanie podľa prvého známeho náleziska v obci Maďarovce, dnes Santovka v okrese Levice). Lud žijúci na tejto lokalite mal tam vybudovanú opevnenú osadu. Podľa archeológov dr. Bátoru a dr. Ožďaní svojich mŕtvych pochovávali na pohrebisku, ktoré sa nachádzalo medzi dnešnou Saratovskou ulicou a Domom módy v centre mesta.

Pri tomto záchrannom archeologickom výskume boli objavené aj artefakty z Veľkej Moravy, no v nálezisku sú zastúpené exponáty predovšetkým zo stredoveku. Po archeologickom výskume môžeme povedať, že vieme, čo sa na mieste pod Pribinovou sochou nachádzalo. Žiaľ, nevieme, kde bolo Pribinovo centrálne sídlo (na mieste dnešného hradu?), ani to, kde bol postavený jeho chrám z roku 828, ktorý sa spomína v písomných prameňoch ako európska kultúrna pamiatka našich predkov.

LACO ZRUBEC

TADEUSZ ŚLIWIAK

VRACAJÚCA SA OBLOHA

Akú farbu má les
akú skosené seno
akú vôňu má kameň
pred vykresaním iskry
ako zvucí obloha povetrie

V povetri je najtrvácejšia stopa
lebo v nôm raz otlačená
trvá a vracia sa vždy
ked' ju privolá pamäť

Ten hlas to je drivý hvízd
doliehajúci čoraz bližšie k zemi
poplach krvi
zadržanie dychu
krč viečok

Tento hlas je v sláčikových nástrojoch
symfónia sa mu vyhýba a odvádzá
smerom
k mytológii hmyzu kde o suché steblo
udiera suché steblo krídlo vážky

Ano ten hlas je
a počujem ho
je vpísaný
do figúry ktorú kreslí
palička dirigenta
dirigent je vo fraku
a v oceľovej prilbe
orchester rozdelený na druhy zbraní
Koncert pokračuje
vracia sa nálet
pamäť je plná jaziev

Preložil: VLASTIMIL KOVALČÍK

Kresba: Areta Fedaková

SLOVNÍK ŽIVOTA (172)

POUŽÍVANIE A VÝSLOVNOSŤ E (5)

a) Pred príponou-ka nebýva ľ (ale ľ) v slovách odvodených od slovies na — lit, napr.: kosílka (od kosiliť), mýlka (od mýliť sa), nádielka (od nadeliť), prestrelka (od prestrelíť), zápalka (od zapáliť), odchýlka, úchylka, výchylka (od -chýliť) a pod.

b) V mäkkých kmeňoch pred pádovými alebo osobnými koncovkami, ktoré sa začínajú spoluhláskou, napr. -mi (koncovka 7. p. mn.č.), -me, -te (koncovky rozkaz. spôsobu): priateľmi, učiteľmi, zreteľmi; páľme, páľte, voľme, voľte a pod.

c) V slovách beľmo, boľševik, koľko (koľký), toľko (toľký), veľký, veľmi, voľný; Inút, ľpiet, ľstivý, ľvov.

Pred samohláskami e, i (i) a dvojhľáskami ia, ie, iu písmeno ľ nepíšeme. Skupiny le, li, lia, lie, liu vyslovujeme vo vzornej výslovnosti s mäkkým ľ (le, li, lie, liu). Napr. slová leto, na stole, list, robili lice, učitelia, lick, úsilie vyslovujeme ľeto, na stole, ľist robiť, lice, učitelia, ľiek, úsilie.

Je nesprávne vyslovovať mäkké ľ pred koncovkami akostných príavných mien, napr.: stáleho, stálemu, stáli (l.p. mn. č. muž. žív.) a pod.

POESKY

nachmurzony
nachodzić się

SLOVENSKY

zamračený
nachodiť sa,

CESKY

zamračený,
nachodit se

nachorować się
nachwytać
na chybil trafili
nachylać (się)
naciąg
naciągacz
nacią-
gać
naciągać kogo
naciek
nacierać
nacierać
na kogo
natrzec
nacierpieć się
nacięcie
naciosać
nacisk
nacisnąć
naciulać
nacja
najonalistyczny
nacionalizacja
nacionalizować
nacionalny
na czczo
naczeln-
nik
naczelnly
wóz naczelnly

nachorławięt sa
nachytať
naverimboha
naklánať (sa)
poťah, výplet
podvodník
natahovať
načerpávať
podvádať niekoho
kvapeli
natierat
dobiedzať do nie-
koho
natriet
natrpieť sa
zárez
nakresať
nátlak; prízvuk
priťlačiť
našetriť
národ
nacionalistický
znárodenie
znárodnovať
národný
na lačný žaludok
prednosta,
náčelník
hlavný, nadriadený
hlavný veliteľ

nastonat se
nachytat
nazdarbuh
naklánět (se)
potah, výplet
podvodník
natahovat, napi-
nat
podvádět někoho
krápník
natírat
dorážet
na koho
natřít
natrpět se
zářez
natesat
nátlak, přízvuk
priťlačit
našetřit
národ
nacionalistický
znárodnění
znárodnovať
národní
na lačný žaludek
přednosta, ná-
čelník
náčelní, vrchní
vrchní velitel

JAROSLAV SEIFERT

PÍSEŇ O KRÁSNÉM LÉTĚ

To víte, chlapec z ulice,
kdypak ten skřivánka slyší.
V kapsách jsme měli udice,
v kanálech chytali myši.

Až jednou, ani nevím už,
kolik mi tenkrát bylo,
zavez mě na venkov autobus,
ach, to se mi poštěstilo.

Trhal jsem v poli nejbliže
koukoly, chrpy, máky,
pak jsem se položil u kříže,
letmo se pomodliv taky.

I kozi bradku modravou,
slzičky Marie Panny —
skřivan mi visel nad hlavou,
zpívaje jak přikovaný.

V nebi modřejším nad ocel,
píseň bez začátku, konce.
Také jsem trhal jitrocel
a k němu vysoké zvonce.

Vrátil jsem se tam; od těch dob
ušlo mi pět třicet let.
Chtěl jsem zas skočit přes příkop,
nešlo to, pichlo mě v boku.

Ale ten mák tam kvetl zas,
růžový trs zeměluče.
Škoda, že nemoh jsem tolík krás
pobrat už do náruče.

ŽIACI NA JAVISKU

23. apríla tohto roku v kultúrnom dome v Krempachoch bolo veľmi rušno. Na tradičnú prehliadku divadelných krúžkov našej Spoločnosti sa schádzali nie len zvedaví Krempašania a záujemci o amatérske divadlo, ale aj taktiež krajania zo susednej Novej Pelej. Prehliadky sa zúčastnili predsedu ÚV Ján Molitoris, šéfredaktor Života Adam Chalupec, úradujúci člen ÚV Eudomir Molitoris a podpredseda ÚV František Kurnát. Ako účinkujúci sa predstavili divadelné krúžky z Podvika, Jablonky, Nedece a Vyšných Lapšov.

Ako prvý vystúpil divadelný krúžok z Podvika, ktorý pôsobí od roku 1947. Jeho vedúcou a režisérkou je krajanka Mária Grábáčová. Každoročne sa zúčastňujú našich divadelných prehliadok. Viackrát vystupovali na Slovensku, posledný raz v roku 1988, keď uviedli hru Potopa sveta od Václava Klimenta Klicperu v Námestove a Trstenej. V roku 1987 Podvľčania obdržali krištáľový pohár — odmenu Života. Tento rok nacvičili veselohru v jednom dejstve. Tri vrecia zemiakov od Joža Kubračku. Túto hru poznajú hádam všetci krajania, lebo s ňou vystupovali viaceré divadelné krúžky. Divadelníci z Podvika hrali celkom dobre, aj keď sem-tam pozabudli text. Slabšia bola výslovnosť herca, ktorý hral úlohu Paľa, zato dobrý herecký výkon podal Vladislav Pieronek, ktorý stvárnil úlohu Ďura.

Po prvý raz sa prehliadky zúčastnil detský divadelný krúžok zo základnej školy č. 2 v Jablonke. Učinkujú v ňom žiaci z IV., VI. a VII. triedy. Predviedli detskú rozprávku Soľ nad zlatom, ktorej námet a scenár pripravila učiteľka Mária Krišiaková. Deti si počínali na javisku veľmi dobre, s istotou a bez trém. Samozrejme, miestami sa vyskytla slabšia slovenská výslovnosť, no napriek tomu ich prvé verejné vystúpenie bolo vydarene.

Na scéne deti z Jablonky vystriedali deti z Vyšných Lapšov. Tento detský divadelný krúžok pôsobí už niekoľko rokov. Jeho vedúcim a režisériom je krajan Jozef Krišiak.

Od založenia krúžku sa každoročne zúčastňuje našich prehliadok. Tentokrát nacvičili trojdejstvovú hru zo školského prostredia Najhorší z triedy od Jana Domastu. Vyšnolapšanské žiačky zo VI., VII. a VIII. triedy predviedli jedno dejstvo. Ich herectvo bolo dobré, horšia bola výslovnosť najmä u dievčat. Okrem tejto hry Vyšnolapšančania predviedli ešte scénku zo spoločenského života súčasnej dediny. Scenár tejto humoresky ako aj preklad zo spišského nárečia do slovenčiny pripravil Jozef Krišiak.

Ako poslední sa predstavili divadelníci z Nedece, ktorí účinkujú od roku 1947. Ich vedúcou a režisérkou je krajanka Žofia Bogačíková. Za viac ako štyridsaťročnú pôsobnosť divadelný krúžok získal veľa úspechov a je široko známy v krajanskom hnutí. Krúžok viackrát vystupoval na Slovensku a vždy sa zúčastňuje divadelných prehliadok. V roku 1986 a 1988 Nedečania vyhrali odmenu Života — krištáľové poháre. Na tohto ročného prehliadku nacvičili dvojdejstvovú veselohru z mestského prostredia Dva letné včery od Ladislava Luknára. Ustredným motívom hry je nedorozumenie medzi mladou generáciou a rodičmi. Hlavnú úlohu stvárnila krajanka Žofia Bogačíková ml. Nedečania zahráli temer ako profesionálni umelci. Znamenitý výkon podala najmä Žofia Bo-

Zaujímavý program sledovali stovky divákov. Zľava: Ludmila Brzyzová, František Šiškovič, Ján Petrášek, Dominik Griglák, Adam Chalupec, Ján Molitoris a Ricardo Čureja

Tri Slovenské národné rady v dejinách slovenského národa

POKRAČOVANIE ZO STR. 6—7

EUDOVÍT ŠTÚR, (1815—1856) — vedúca osobnosť slovenského národného obrodenia, ideológ a organizátor slovenského národnoodbozovacieho hnutia, jazykovedec, kodifikátor spisovnej slovenčiny, filozof, spisovateľ, básnik, publicista a pedagóg; študoval v Halle, od r. 1851 žil pod policijským dozorom v Modre. Prednáškami filozoficko-historickými a o slovenskej poézii na lícencu v Bratislave zintenzívnil vlastenecké nadšenie mladej slovenskej inteligencie, ktorá dostala po ňom pomenovanie štúrovci. Roku 1846 v spise Nárečia slovenskou alebo potrebu písania v tomto nárečí vypracoval

ideovopolitické a jazykovedné zdôvodnenie kodifikácie nového celonárodného spisovného jazyka a dielom Nauka reči slovenskej mu dal pevnú gramatickú stavbu (spisovná slovenčina, Štúrova kodifikácia). Intenzívnu politickou činnosťou — vydávaním Slovenských národných novín, národnoodobrannou publicistikou, požadovaním sociálnych a i. reforiem na uhorskom sneme v Bratislave od r. 1847 — sa stal ideológom formujúceho sa moderného slovenského národa. Maďarská revolučná vláda, neakceptujúca program slovenského národného hnutia, vydala r. 1848 na Štúra a na jeho spolupracovníkov (Hurbana a Hodžu) zatýkač. S postupujúcou revolúciou sa stal jedným z hlavných predstaviteľov a vodcov slovenského povstania 1848—49, vedúcim činiteľom Slovenskej národnej rady. Po porážke revolúcie, ktorá ne splnila jeho politické nádeje, bol nútenej vzdáť sa priamej politickej činnosti; venoval sa takmer výlučne literatúre a vede.

JOZEF MILOSLAV HURBAN, (1817—1888) — ideológ a reprezentant slovenského národného obrodenia, programátor a organizátor národného hnutia, básnik, spisovateľ; v rokoch 1843—88 ev. farár v Hlbokom, od r. 1866 superintendent, stúpenecký J. Kollára; jeho zásluhou sa podavorinský

kraj v 40-tych rokoch stal jedným z hlavných centier národného hnutia, na jeho fare v Hlbokom (okr. Senica) sa r. 1843 rozhodlo o uzákonení celonárodného spisovného jazyka, ktorý v almanachu Nitra 1844 uviedol do literárneho života; spoluorganizátor Tatína, vydavateľ Slovenských pohľadov. V literárnej tvorbe sa angažoval za národnoodové, sociálne a politické ideály štúrovskej generácie; položil základy slovenskej literárnej historiografie. V rokoch 1948—49 bol jednou z hlavných postáv slovenského národnorevolučného pohybu, jeho publicistom a spoluorganizátorom ozbrojeného slovenského povstania. Po revolúcii pod policijským dozorom, v r. 1861 spolutvorca Memoranda národa slovenského; v rokoch 1867—68 ostro-

"Len si hovor, pán učiteľ" — tak si akiste myslí žiaci-ka počas vystúpenia mladých vyšnolapšanských ochotníkov

Humorná scénka z hry *Tri vrecia zemiakov* v predvedení divadelníkov z Podvlnky

gačíková. Sice niektorí sem tam zabudli text, ale na javisku vládla pekná slovenčina.

Všetci divadelníci zožali veľký úspech u divákov, ktorí ich odmenili búrlivými ováciemi.

Porota v zložení: Anna Kristofeková, Viktoria Smrečáková, Eudomír Molitoris a Dominik Surma udelenia dve rovnocenné odmeny v hodnote 10 tisíc zl. pre detské divadelné krúžky z Jablonky a Vyšných Lapssov. Vysoko ocenila záujem krajankej mládeže o divadelnú činnosť a vyjadriala presvedčenie, že mladí ochotníci budú nadálej pokračovať v úspešne započatom diele.

Dve rovnocenné odmeny vo výške 15 tisíc zl. obdržali divadelné krúžky z Nedece a Podvlnky. Podvlnka za dlhoročné a úspešné udržiavanie divadelnej tradície a autentičnosť stvárnenia ľudového prostredia. Nedeca održala cenu za dobrú kolektívnu hru a jazykovo čistý umelecký prejav. Boli to odmeny UV Společnosti. Osobitnú cenu — krištálový pohár od redakcie Života dostali Podvlnčania.

Tohtoročná divadelná prehliadka bola skutočne úspešná a úroveň jednotlivých vystúpení pomerne vysoká. Teší nás, že o divadelníctvo majú záujem najmä žiaci, ktorí bu-

dú pokračovať v krajankej vyše štyridsaťročnom ochotníckom hnutí. Veríme, že divadelníctvo opäť ožije aj v tých miestnych skupinách, kde z rôznych príčin túto činnosť zanechali. Nech heslo Divadlu a divadelníkom zdar sprevádza naše ochotnícke hnutie do ďalších rokov.

Na záver prehliadky sa v Krempachoch konala ľudová zábava, na ktorej vyhrala moderná skupina Modul zo Zubrohlavy zo Slovenska.

Text a snímky:
ANNA KRISTOFEKOVÁ

vystúpil proti rakúsko-uhorskému absolutizmu. Autor básnických zbierok, románu Gotčárik, historicko-memoárových prác; v rokoch 1848—49 predsedu Slovenskej národnej rady.

MICHAL MILOSLAV HODŽA, (1811—1870)

— ideológ a reprezentant slovenského národného hnutia, básnik, publicista. V rokach 1837—66 farár v Liptovskom sv. Mikuláši, od roku 1867 na penzii v exile v Těšíne. Pôvodný stúpenec Jána Kollára a bibliotéky, v rokoch 1833—34 predsedu Spoločnosti česko-slovenskej. Spoluorganizátor Prešpolského prosopisu, najbližší spolupracovník Ludovíta Štúra a J.M. Hurbana v úsilií o novú spoločenskú angažovanosť a organizovanosť slovenského národného hnutia. Podielal sa na kodifikácii celonárodného spisovného jazyka (Dobrovou slovo Slovákom súčim na slovo), na založení spolku Tatran pre vydávanie slovenských kníh a na podporu slovenskej študujúcej mládeže bol jeho predse-

dom. Organizoval vydávanie slovenských politických novín a národného pohybu v Liptuve r. 1848, spoluautor Liptovských žiadostí a Žiadosti slovenského národa, spoluorganizátor ozbrojeného slovenského povstania, jeho politický reprezentant. Roku 1852 iniciátor reformy spisovnej slovenčiny. Po revolúcii 1848—49 angažoval sa za reformy školstva. Autor proklamácie — Hlas k národu slovenskému, básnických diel: Matory, Slavomiersky, Vieroslavín, brožur, článkov a učebník; v rokoch 1848—49 člen Slovenskej národnej rady.

národného, kultúrneho a

na Slovensku pred prvou svetovou vojnou.

V rokoch 1877—1914 podpredseda, od r. 1914 predseda Slovenskej národnej strany. V roku 1914 a v r. 1918 predseda Slovenskej národnej rady, v rokoch 1918—20 poslanec Revolučného národného zhromaždenia, 1919—20 jeho podpredseda a predseda Klubu slovenských poslancov, 1920—25 senátor Národného zhromaždenia.

ONDREJ KLOKOČ, (1911—1975) — štátny činiteľ, povolaním učiteľ, po roku 1945 v politických a verejných funkciách, 1951—53 povolení informácií a osvety, 1953—56 kultúry, 1956—58 vedúci oddelenia ÚV KSS, 1958—68 šéfredaktor Pravdy, od roku 1968 predseda Slovenskej národnej rady. Organiza-

tor a účastník protifašistického odboja a Slovenského národného povstania, člen povstaleckej Slovenskej národnej rady, v rokoch 1948—54 poslanec Národného zhromaždenia, od roku 1969 Federálneho zhromaždenia a od roku 1971 podpredseda a člen jeho predsedníctva.

EMO BOHÚŇ

CESTA DOMOV

(I)

Medzitým náš labilný dopravný prostriedok škrípajúc pokračoval neúprosne vo svojej ceste. Skaliská a stromy pod nami sa zmenšovali a o krátke čas tridsatmetrové smreky v doline zdali sa mi ako do zeme nastrkané zápalky. Pritom nás obklopovalo prišerné ticho, ktoré prerušovalo len škrípanie koliesok.

Zmocňoval sa nás čoraz väčší strach. Lávica na železnych hákoch sa nebezpečne posunovala a najmenší náš pohyb alebo najjemnejší závan vetra nás rozkolísal. Čas sa ukutne pomaly vliekol, a hoci na lanovke sme boli len niekoľko minút, zdalo sa nám to celou večnosťou.

Mne z hlavy zletela čiapka, a keď som ju chcel prichytiť, tak sme sa rozkolísalí, že doska spod nás skoro vypadla. Pataky s hrôzou zavyl ako pes, ktorému stúpili na chvost.

Neviem či aj ja, ale Pataky bol na smrť bledý a ľahko vydychoval. Desivá hlbocina akoby bola vystierala ruky po našich hákach a tahala nas dolu, do ozrutej priesasti.

— Panenkomária, len tentoraz mi ešte môž! — zastenal môj druh a strnulo sa zadíval doďaleka.

— S tou panenkoumáriou je teraz práve tak, — povedal som, — ako s tým starým sedliakom a svätým Jánom Nepomuckým...

— Ako? — zachŕcal.

— Nuž tak: raz išiel starý sedliak so svojim synom po lávke cez rozvodnený potok. Lávka sa pod nimi prelomila o obidva spadli do vody. Syn vedel plávať, ale otec nie a začal sa topiť. I pozdvihol svoj zrak k nebesiam a zaúpel:

„Svätý Jáne Nepomucký, len teraz mi môž! Keď ma zachrániš, dám ti desať zlatých na oltár!“

Ledva tie slová vypovedal, z vody sa vynoril veľký klát, ktorého sa sedliak chytil. Ale jeho syn, ktorý plával vedľa svojho otca a počul jeho vrúteny vzduch, poznamenal:

„No bohuotcuprisám, tato, ale budú platiť desať zlatých!“

„A čo by som platil! Čo som fico?“

Len čo tie slová dopovedal, klát narazil na skalu, roztriedil sa na kúsky a starý Záhorák bol vo vode. Vtedy zase zdvíhol zrak k nebesiam a zajajkal takto:

„A čo ty, svätý Jáne, nerozumieš špásom?“

— Nuž ako sa vám, pán kolega, páčil tento vtip? Je trochu starý a známy, ale dobrý. Vy by ste mali tiež slúbiť niečo na kostol...

— Ze sa vám chce vtipkovať, — zahundral a pozrel sa na mňa akosi divne. Začínať strácať nervy a videl som, že aj ruky, ktoré zvierajú železnú žrd', sa mu nebezpečne zahievajú a povoľujú. Ale na štastie bola to len chvíľková slabosť.

A zase sa istý čas nič nestalo. Náš dopravný prostriedok klzal sa po lane ďalej a bolo počut' len naše ľahké vydychovanie. Ale potom sa Patakyho ústa pohli a v tom desivom tichu začal sa nahlas modliť.

— Otče náš, ktorý si na nebesiach...

Modlil sa pomaly a slová modlitby ľahko sa mu vydierali z úst.

Dival som sa na neho s nemou účasťou a lútoslou, bezradný, lebo ved' nedalo sa mu pomoci! Keby som sa bol len trochu po hol, bola by doska vypadla z háku. Bol som odsúdený na nečinnosť, a preto som sa len dival na neho, premáhajúc vlastný strach. V živote si už viac nesadnem na takúto lanovku, ani za milión nie, nech mi tak pánoch pomáha!

Odrazu vidím, že doska okolo môjho partnera akosi premoká a v tom velebnom tichu a jedinečnom čistom vzduchu pocitil som zvláštny západ, ktorý sa šíril okolo nášho dopravného prostriedku a držal sa nás, lebo nebolo ani najmenšieho vetrika, ktorý by ho bol rozohnal. A tak verne šiel s nami na našej púti po oceľovom drôte.

Pozrel som na neho prísne a vyčítavo a on pod mojím pohľadom previnile a trpko sklopil zrak, vzdychoval si zhlobka a pokračoval v modlení.

Ale ako všetko na svete má svoj koniec, tak ja naša cesta veľkého utrpenia a hrôzy sa skončila a náš dopravný prostriedok po dvadsaťminútovej ceste pristál na druhom vrchu.

Lanovka bola ešte v pohybe, keď sme z nej zoskočili. Pataky sa zrútil na zem, aj tvár si pritisol k zemi, a svoje ramená na nej široko rozprestrel. Prsty sa mu kŕčovite zadrapili do štrku. Vyzeral tak, ako keby chcel objať celú zemetu, tú matku zem, ktorá je pre nás najistejším základom.

I na tejto strane lanovky nás privítal akýsi starý domobranec.

— Bajtárs, — opýtal sa Pataky starého domobranca, — ako sa volá tento nešťastný vrch, na ktorom sme pristáli?

— Krivý vrch.

— No, aby ho parom vzal, — zaklial Pataky, — aby ho parom vzal, — zopakoval a napäť do priesasti.

Rozlúčili sme sa so starým domobrancom a pustili sme sa dolu vrchom. Slniečko nádherné hrialo, vtáci spievali a nastrašene vyletovali pred nami. Veselo sme si pospevo-

vali a v tom čase iste nebolo v celej monarchii šťastnejších vojakov.

Po hodinovej prechádzke došli sme na nejaké vojenské veliteľstvo. Práve včas, lebo sme už boli neznesiteľne hladní.

Hlad!

Hlad tak patrí k vojne ako kanóny a vši, ako strojné pušky a úmorné pochody. Ale zo všetkého toho hlad je najstrašnejší!

Pretrpel som niekoľko prípadov dlhého hladu a spominam si veľmi dobre na fyzické a duševné bolesti, ktoré hlad spôsobuje. Boli sme raz za vojnou ubytovaní v malej sikulskej dedinke pod sedmohradskými snehovcami. Sikuli tvoria maďarskú menšinu medzi sedmohradskými Rumunmi. Kolonizovali ich ta kedysi na obranu hraníc — ako v Čechách Chodov. V maďarskom živote vystupujú ako legendárni, slávou ožiareni, hrdinskí obrancovia vlasti. Ja ale mal som s nimi iné skúsenosti. Sú to skupení a majú prefikom rozum ako niektorí moji známi z Brezovej alebo Chynorian. Prideliili ma teda bývať k sikulskému sedliakovi, kde som spával pod stolom. A preto pod stolom, lebo v jednej posteli spal gazda, v druhej jeho žena, v piatvore zasa ich dcéra, takže pre mňa neostalo iné miesto. Je sice pravda, že sa veľmi ľutovali, že musíme spať na holej dlážke, ale svoj súcit a milosrdné srdce premohli a neurobili nič, aby moje nočné lôžko zlepšili. Večer, keď som sa už uložil spať, sikulská rodina si zasadila za stôl, aby sa do sústosti najedla mamaligy, kukuričnej kaše. Lyžice udierali o misu a oni nahlas miaskali. Mňa hladného tieto zvuky mučili a čakal som, strichol ako pes, že sa stane nejaký zázrak a niektorý z tejto rodiny hodi mi niečo pod stôl. Ale nič takého títo dobrí ľudia neurobili. Pekne sa napakali, utreli si ústa a pomodlili sa za seba a všetkých blíznych, ako sa na kresťanov sluší, a spokojní so sebou a s celým svetom išli spať! A ja so svojím hladom ostal som pod stolom celú noc.

Boli to prišerné noci. Už tretí mesiac doštávali sme na obed a na večeru len polievku, vlastne varenú vodu, zatrepávanú trochou mûky. Od hladu som nemohol zaspáť, prenasledovali ma predstavy do zbláznenia. Keď sedliak zhasil lampu, moja obrazotvornosť začala horúčkovite pracovať. Predstavoval som si, že sedím doma u rodičov za stolom, stôl je prikrytý krásnym čistučkým obrusom a naprostriedku stola, och, aký nádherný zázrak, parí sa plná misa bryndzových halušiek! Bryndzové halušky s oškvarkami! S malými oškvarkami a s veľkými oškvarkami. S chrumkavými oškvarkami, čo sa v ústach lámu a topia. Oškvarky z údenej slaniny.

Tento obraz bryndzových halušiek bol taký určitý a silný, že sa mi ústa plnili sličnami a vytiekali mi až na bradu. A pretože sa mi halušky zjavovali každú noc, slinné žlazy mi jedného dňa tak nabehli, že ma chceli odviesť do nemocnice.

Druhý prípad s hladom som zažil tiež v sedmohradských Karpatoch. Vždy som sa čudoval, že Cigáni zdochlinu zakopú na niekoľko dní do zeme a potom ju s dobrou chutou zjedia. Nič sa im od nej nestane. Teraz sa už tomu nečudujem, lebo ja som sa v hroznom hlaide najedol jedovatých hub, a tiež sa mi nič nestalo.

Bližko rumunskej fronty táborili sme v hustých horach. Náš tábor ležal na veľkej lúke, ktorá bola ohraničená storočnými stromami. Nádherná prírodná scenéria; Ale my sme si ju veľmi nevšimali, lebo sme boli hladní, a preto sme pre nič iného nemali zmyslu, len pre veci, ktoré plnia žalúdok.

Lúka, na ktorej stáli naše stany, bola posiatá polnými kvetmi, hýriacimi všetkými farbami. Zlté kozie pysky, modré horce, púpavy, králiky, polné klinčeky a nezáhubky utkali nám pod nohy pestrý koberec. Ale táto krása nás teraz netešila, kvety nás zaujímali len do tej miery, či nenájdeme medzi nimi také, ktoré sa dajú zjesť, stiebelko štiavu alebo niečo podobné.

— Cibuľová roštenka sa musí pieci z príma mäsa, — vykladal niekto pred stánom a ostatní ho počúvali s otvorenými ústami, ktorí si obhrýzali ako hladní vlcí. — Cibuľová roštenka musí byť z príma vola, tu odiaľto, z tejto časti, a nesmie byť podlievaná cudzou šťavou. Cibuľa musí byť dobre upravená, suchá, povedal by som, spálená.

— Ticho buď s tou svojou prekliatou roštenkou! — zareval niekto od susedného stanu. — Ticho buď, ty vráh, lebo ti rozbijem kotrbu.

Všetci previnilo zmlkli a rev zo susedného stanu zmenil sa na chrčanie, potom na ťukanie, ako keby hladné šteňa kvílico za matkou. Niekomu pod tým šiatrom zlyhali nervy.

V tej beznádejnosti odrazu vidíme, že nejaký vojak na hornom konci lúky vybehol z húštiny a kričí niečo ako posadnutý. Čo sa mu stalo? Nerozumieme jeho slovám, až keď je pri nás.

— Huby! Huby! Tisíce hub, milióny hub! — reve a smeje sa, akoby sa bol zbláznil.

— Odtiaľto neďaleko! Plno hub! Podte!

Celý tábor je v tej chvíli na nohách. Celý kŕdeľ hladných ľudí ženie sa za vojakom.

— Huby! huby! — revali a hiali sa hore svahom. Taká radosť musela prepuknúť na lodi Krištofa Kolumba, keď námorník na stožiari ohlásil na obzore zem.

Asi tristo ľudí vbeholo do hory, drali sa húštinou, pred nimi a pod nimi praskali a lámali sa konáre, akoby sa cez les rútila crieda slonov.

O niekoľko minút zastali v zemi hub. Veľká čistina bola priamo posiate hubami. Nádhernými hubami. Ako sa len mohlo stať, že sme tento rozprávkový poklad neobjavili už dávno?

Niekto sa hneď vrátili po celty a začali huby nosiť ako plné mravce do nášho tábora ku kotlom poľnej kuchyne. O niekoľko minút boli huby pozbierané. Čistina vyzerala, ako keby po nej prešiel kŕdeľ egyptských kobylick alebo armáda termitov.

Sto rúk začalo huby krájať, čistiť a sádzat do kotlov, pod ktorými už blčali ohne. A onedlho z kotlov vystupovala para, ktorá voňala tak nádherne ako nijaká iná voňavka na svete.

— Čo to robite, vy blázni! — zvolal niekto odrazu. — Ved' sú to najjedovatejšie huby na svete! Čo chcete všetci podochnúť? Prevráťte tie totly a huby vysypte.

Bol to rotmajster od našej stotiny, starší chlap s veľkými čiernymi fúzmi. U celého pluku sa tešil veľkej autorite. Vedel rozkazovať a jeho rozkazu sa nikdy a nikto nespriečil. Ale tentoraz jeho slová ostali bez účinku. Vysypať huby? Vzdať sa jedla? To sa zdalo každému šialenstvom.

Öci hladných vojakov sa s divou zúrivosťou pozreli na fúzača. V ich pohľadoch blčala zúfalá odhadlanosť neustúpiť a neposlúchnut.

— Nie sú jedovaté! — zachrčalo niekoľko hlasov. — Nezaškodia nám, — kričali iní, — keď ich niekoľko ráz prevaríme, zakaždým v inej vode.

A stalo sa, čo sa ešte nestalo. Pán rotmajster pod hrozným tlakom slepého zúfalstva a odhadlanosti ustúpil. Chvíľu sa díval na vojakov, potom mykol plecom, odovzdane mávol rukou, obrátil sa a odišiel. Jeho odchod sprevádzal divoký a víťazný rev.

Ked' boli huby uvarené, zahrkali šálky a lyžice. Uvelebili sme sa šťastne na zemi, nádoby si vtišli medzi kolená a...

Nikto sa hub nedotkol.

Čakali a pozerali sme jeden na druhého, kto začne. Hrozný hlad a zúfalá odhadlanosť, ktorá ešte pred chvíľou zvíťazila nad rotmajstrom, odrazu ochabla a nás ovládol strach pred otrávením. Zmútené pohľady sa križovali a rozpačitý, nútený úsmev zjavil sa na vyblednutých tvárách. Čo teraz?

— Kamaráti — ozval sa ktorýsi, — dolu v doline pracujú na ceste talianski zajatci. Ti sú ešte hladnejší ako my. Zaneseme im dva kŕdeľ hub, ti huby vďačne požerú. Uviďime, či sa im niečo stane.

Návrh bol vlastne strašný, a predsa jednohlasne prijatý. Možno, že sa niekto našiel, komu preletelo hlavou, že je to vlastne zločin, úkladná vražda, ale hlad a pud sebazáchrany bol v tej chvíli silnejší a vzápäť rozohnal každú šlachetnejšiu myšlienku.

Talianom sa teda zaniesli dva kŕdeľ hub. Taliani si v prvej chvíli mysleli, že si robíme z nich žarty, ale keď sa presvedčili, že naša štedrosť je úprimná, vrhli sa na kŕdeľ ako kŕdeľ vlkov a huby začali divoko žúta a prehľatávať.

Za ten čas, čo sa úbohí Taliani napchávali našimi hubami, my sme si posadali na brvná pri ceste, zapálili sme si cigarety a s husnými, úlisnými očami sme pozorovali, čo sa s nimi stane. Ako je známe, otrava z hub pôsobí veľmi chytrá a prudko. Taliani huby pojedli a šťastne si poutierali ústa ručávmi. My sme ešte cele hodiny sedeli na brvnách a s vytreštenými očami sme sa na nich dívali a skromne sme odmietaли prejavy ich nekonečnej vďačnosti.

— Nestojí to za reč, — hovorili sme im, — ved' sme predsa ľudia!

Na naše príjemné prekvapenie Talianom huby nezaškodili, a pretože Taliani majú práve také žaludky ako my, logicky sme

usúdili, že huby nemôžu zaškodiť našim stredeurópskym žauúdkom. Vrátili sme sa medzi svojich s radostnou správou, že huby sa môžu jest. A vyhľadnutí frontovi bojovníci za kráľa a cisára pána vrhli sa hneď na huby, pustili sa do hostiny, akú svet nevidel.

Húb bolo toľko, že sme sa nimi napchávali celé tri dni. A boli to skutočne huby jedovaté.

Neviem, ako to vysvetliť! Ako je to možné, že jedovaté huby nikomu nezaškodili? Azda preto, že boli niekoľko ráz prevarené v čistej vode.

Po tomto odbodení vráime sa zase k môjmu priateľovi Patakymu, s ktorým som sa zoznámil kedyko na lanovke v karpatských horách a s ktorým teraz cestujem, keď sa vojna už skončila, domov na Slovensko.

Vlak veselo uháňal po trati a my sme všetci spali spánkom tvrdým a bezstarostným. Zabudli sme aj na to, že mosty sú vyhodené do povetria, že Čadca a Žilina horia. Aj tak to boli správy len vymyslené, ako sme sa dozvedeli ráno, keď sme sa odrazu prebudiť za Kralovanmi, už len na niekoľko kilometrov od môjho konečného cieľa.

Kresba: Areta Fedaková

EDUARD BASS

CIRKUS HUMBERTO

(19)

Strýc Steenhouwer byl útěkem Heleniným všecky roztresen.

„Jak to mohla udělat!“ vzdychal otírají se lysisinu, „opustit muže, opustit syna, opustit majetek! Jaká neodpovědnost, podlomit práci, která znova buduje ztracené rodinné jmění! Co jsem jezdil s Cirkusem Humberto, nikdy jsem nemohl tak pravidelně převádět přebytky na osobní konto. Každá měsíční bilance je rozkoš, a ta holka od ní uteče za cirkusem!“

Steenhouwer se bál, že bude ohrožen pořádek, jež nade vše miloval. Vážil si Václava Karase, že za jeho vedení maširovaly mu v knihách cifry příjmů v sevřených kolonách a že cifry výdajů marně útočily na jejich přeslu. Steenhouwer měl strach, aby se Vašku rodinným neštěstím nezhroutil. Proto navrhoval, že ihned zatelefonuje agentuřám, aby vypátraly Helenin pobyt.

Václav Karas se proti tomu vzepřel.

„Nač chodit s nepřijemnými věcmi na buben,“ odpovídalo Steenhouwerovi. „Helenina práce v cirkuse se neutají; má-li angažmá, uslyšíme o ní co nevidět. A pak se postarám, abych roztržku zahadil.“

Stará parta Cirkusu Humberto mu dala za pravdu. Mužští se znova srazili úzeji k sobě, paní Kerholcová, jež všechni tři synové byli už z domu, převzala dohled na Karasovou domácnost a Petřík s povzdechem se začal zase zouvat a obouvat sám.

Karasova předtucha se potvrdila. Neminovalo deset dní a Kerholec přinesl psaní od svých dvou starších synů z Lipska. Pracovali jako Kerhol and Kerhol, ekvilibristický akt na volném stožáru, v cirkusu Kranzové. A nyní psali rodičům o velkém překvapení, když se náhle ve stáji objevil grošovatý Čao a po něm paní ředitelka Karasová.

„Kranz byl celej bez sebe vomámením,“ zvěstovali oba mladí atleti, „dyž ji annoncoval. Bodej by ne, dyž se moh naparovat, že enkážoval poslední Humbertovou. Vona ale madam nepracuje pod svým ménem, vona tu firmuje Miss Sweet. To eště starýho žere, tak to aspoň kdekomu povídá, že je to Berwitzova céra. Tolik musíme říct, že je madam rozhodně v dobrý kondici a má sukces. Vysokou jezdí prima, a Čao, to je marvý, je holt kvalita. Vona byla náramně překvapená, dyž sme se k ní přihrnuli. „Jezusmarja,“ povídá, „tohle sou Kerholcoví kluci!“ „To sme,“ řekli jí, „a tohle je báječný překvapení.“ „Inu jo,“ nato vona, „to víte, svět je kulejat a maně taky.“ No tak sme se jí už na nic neptali, ačkoliv sme hrozně zvědaví, co se to stalo za rád. Pan ředitel může bejt bez starosti, koukáme, abv měla všechno pohodli a Čao taky. Čechů je nás tu dost, partu tentáků vede nájek placemistr Krčmářík Josef, možná, že ho pan ředitel bude znát. Von aspoň vo madam ví, že je Karasová, a říká, že je jako krajanka. Tak nám vobratem napište, co se stalo. With warmest love Vaši věrný Kerhol and Kerhol.“

Na tu zprávu Karas usedl a ihned napsal svým velkým, trochu žákovským písmem He-

kočit všude, kde slábnoucí paměti Steenhouwerova selhávala.

Tak se zas život kolem Václava Karase urovnal do klidného toku. Nebyl to život bez vzrušení, vždyť už jen ta věčná změna programu přinášela jemu i jeho lidem ustavičné napětí. To však přijímal s jistou rozkoší, bylo to jako stálá výzva k boji, kterou nestárnoucí Vašku přijímal vždy s bojovným ohněm.

Jednou se přihodila maličkost, která však Karase zaujala. V pošte ležela pro něho pohlednice, obrázek mohutného oceánského parníku. A k němu bylo připsáno:

„Když volá tam-tam,

volá sem-sem.“

Seržán Vosátká“

Karas prohlížel lístek ze všech stran, zanesl jej do staré humbertovské party, všechni to četli, zkoumali a obraceli, ale jen vrtěli hlavou a výklad nenašli. To dvojversí zůstalo záhadou. Smáli se, to že asi byl Ferenc rádne natruněn, když si vzpomněl na pražské přátele a zablabolil na pohlednici takový nesmysl. Vašek však tomuhle nevěřil. Rukopis byl pevný a energický, adresa a text byly napsány pečlivě a čistotně. Naplnioval ho to neklidem. Pohlednice ležela na jeho stole jako věc nevyřízená; a večer, když ulehával, ozvalo se mu vždy znovu:

„Když volá tam-tam,

volá sem-sem.“

Co vlastně dělá Ferenc Vosátká, kdysi tulák a dobroruč, nyní velký hamburgský restauratér? Co dělá Hamburk, který jím byl tak dlouho zimní domovem? A co dělá a Vašku jako by to i v myšlenkách jen tičhounce zašeptal — Růženka? Pojala ho touha zajet si tam a podívat se po tom milém, starém působišti. Mohl to podniknout jako zájmovou cestu, hamburgské varieté mělo teď slavnou pověst a v jeho programech bylo vždy něco, co stálo jiným direktorům za zhlédnutí. Ale Vašek věděl, že tohle bude jen zámkina a že ho víc vábí melancholická vzpomínka. Odsouval tu cestu na vhodnější dobu, ale čím déle ji odkládal, tím naléhavěji mu v mysli znělo Vosátkovo dvojversí. A zdálo se mu, že v tom vábení do dálky je právě jeho záhadný smysl:

„Když volá tam-tam,

volá sem-sem.“

A jednoho dne se rozhodl, zařídil věci na nejbližší dny a odjel. Hamburk se mu zdál zas ještě mohutnější, rušnější a živější než před několika lety. Ale nepřijel sem prohlížet znamenitosti města. Srdce ho pudilo jen na tři místa, která uzavírala jeho vzpomínky na Cirkus Humberto. Nejprve pospíchal k Reeperbahn, podívat se, co se stalo s jejich boudou. Ale sotva to místo poznával. Široké, krásně dlážděné prostranství bylo tam, kde kdysi stávaly ve vychudlých trsech trávy jejich strakaté maringotky. Všude kolem se tyčily nové domy s přepychovými i lidovými restauracemi a kavárnami, s divadly a zpěvnými síněmi, s vinárnami a tančírnami, svět bujně zábavy a dráždivých požitků, ospalý a jako odumřelý teď dopoledne, ale připravený k hýření reklamních světel a nápisů, až nadaje věcer a Reeperbahn se zaplní lidskými davy jako překrvaná tepna veselosti. Půdorys rozšířené ulice se změnil, už se ani nedalo říci, kde tu stály střelnice a kolotoče a kde se zvedla konstrukce Cirkusu Humberto, kde bylo okénko paní Hammerschmidtové a kde dvířka, za nimiž bydlel nebožtík Harvey se zrzounkem Alicí.

Marně se tu Karas pozostavil, marně měřil očima vzdálenosti. Vzpomněl si, že právě proti vchodu bývala hospoda U kotvy, ale kdejak té byl konec, tu byl American bar Elysium a stříbrně se lesknoucí automatový restaurant Sancouci a révou ověnčená vínárna Grinzing se šramlem a originálními lidovými zpěváky vídeňskými a tančírnou Batyclan s výkladními skříněmi plnými ženských fotografií — tu už nikde nebyl jediný pevný bod k minulosti, všechno nové, všechno naměřeno do příštích konjunktur a jejich bláznivého utrácení.

Sel tedv Karas dál, až ke konci této avenue požitků, a tam zabočil do pokroucených uliček. Těšil se, že už za rohem se mu objeví rozložitý, polyglotní štit Námořníko-

Kresba: Areta Fedakorová

vy nevěsty, velká životní zátoka Ference Vosátky, seržána. Ale na tom rohu ustrnul: přízemí domu jevilo stopy po nedávné zednické předělávce. Kde za Vosátkovy vlády vedla okna do Záliv Mexického a Moře Karibského, byly teď zase krámy, papírnictví a pekařství. Hospoda byla zřejmě omezena jen na Cestu Prozřetelnosti, jen na výčep. A místo rozložité Vosátkovy tabule visela nad vchodem zase stará firemní deska Moeseckova, jenže sešílá a otloučená.

„Seržán umřel...“ blesklo Vaškovi hlavou a srdce se mu citelně sevřelo.

Rozběhl se ke vchodu a stiskl kliku.

Při dveřích stál jako kdysi výčepní pult. Vedle něho seděla podřímucí paní, šedivou klavu opírající o ruku opřenou o pult. Když dveře zaskřípaly, zvedla jen víčka. Vašek spatřil veliké černé oči, nehybné a vyhaslé, bez jisker a ohýnků, jež v nich kdysi hořely.

„Dobrý den,“ pozdravil Karas. „Je přítomen pan Vosátko?“

„Seržán?“ odpověděla paní hlbokým a silným hlasem a zůstala dál jako socha. „Ne-ni zde.“

„A kde je?“

„Kdo jste? Vy přece nemůžete být z jeho přátele, jste příliš mlad.“

„Jsem Vašku.“

Zamklé oči klouzaly pomalu po jeho postavě.

„Tak to je Vašku! Už bych vás nepoznala. Řekněte mi, jak věděl seržán, že sem přijde?“

„On to věděl?“

„Patrně. Dal mi pro vás vzkaz.“

„Což seržán odejel?“

„Odplul.“

„Za moře? Prohoha, vždyť mu je přes sedmdesát!“ A kam plul? Do Mexika?“

„Ne, na Kubu. Habana nebo Trinidad. Prý podle situace.“

„To vypadá, jako by chtěl do povstání Kubu proti Španělsku, — ale to se odehrálo loni.“

„Seržán taky vyplul loni.“

„Ale já od něho dostal před čtvrtrokem lístek.“

„Ano. Dala jsem jej na poštou podle jeho příkazu. Seržán mi řekl: „Nevrátim-li se do roka a do dne, dej tento lístek na poštou. A až přijde Vašku, řekni mu, že mu vzkazují: Porádný mužský nezapomíná pro prapor na ženské a nezapomene pro ženské na prapor. Já jsem si to mnohemkrát a životě popletl, ale nakonec jsem to vyrovnal.“ Tak řekl seržán.“

Karas stál jako u vidění. To bylo tedy tajemství těch veršů:
„Když volá tam-tam,
volá sem-sem.“

Vosátna slyšel kubánské bubny svolávat do zápasu a šel za jejich voláním. A co mu vzkázal... Věděl seržán, co se děje s Helenou? Dává jemu, Vaškovi, vinu? Nebo jen tušil, že se něco takového může stát, a chtěl Vašku upozornit? Odejel-li víc než před rokem, sotva znal jejich případ. Pak tedy jen předpokládal, že ke krizi u nich může dojít, a chtěl ho vyburcovat. Měl pravdu, Karas to uznával. Kdyby Vašku nebyl tak posedlý svým divadlem, poznal by asi dřív, co v Helleně zrálo.

Myšlenky mu prudce vříily hlavou, až náhle vyrazila jedna a odsunula všechny ostatní.

„Paní Adélo,“ oslovil Karas sedící ženu, povstání na Kubě se už dálko skončilo vítězstvím — to by tedy seržán měl být už zde!“

„Nevím, co se stalo,“ odpověděla jako ve snu, „čekám. Obchod upadl, když seržán odešel. Nemohla jsem se domluvit s cizími lidmi a přestali sem chodit. Zrušila jsem Moře Karaibské i Záliv Mexický, abych udržela aspoň Cestu Prozřetelnosti. Zde jsem ho našla, zde mi poprvé řekl „Mio damasco“. Seržán je jediný muž na světě. Nebylo a není takového. Seržán řekl „Čekej!“ — a mně nezbývá než čekat.“

Nehybna žena zmlkla. Karas si přitáhl židli. Musel si usednout a zabořit čelo do dlaně; Vosátna, Ferenc Vosátna se vypravil do Střední Ameriky pro smrt. Leží tam někde mezi černými povstalcemi, neklidně české srdece, jež našlo pokoj a mír až pod žavým nebem tropů.

V místnosti bylo hluboké ticho, jen z kuchyně sem doléhal odměřený cvakot nástenných hodin. Karas je neslyšel. A když konečně pronikl jejich zvuk k jeho sluchu, přejel si rukou čelo a povstal.

„Paní Adélo,“ řekl pak hluchým hlasem, „neznáte paní Langermannovou?“

„Langermannová?“ otevřela seržánka opět oči. „Není to ta, co byla na pohřbu Selnického?“

„Selnicki je tedy mrtev?“

„Ano. Umřel nám tady vedle, jak jsme říkali v Zátoce Jamajské. Stěžoval si, že mu není dobře, a šel si zahrát pochod Radeckého. Hrál jej, ale nějak pomalu. A pak padl hlavou do klapk a bylo po marši. Všecky noviny o tom psaly, že to byl dlouholetý kapelník Cirkusu Humberto. Ale na pohreb

přišla jen jedna stará paní s dcerou s seržán říkal, že to je paní Langermannová, která uctívá všecko, co je z Cirkusu Humberto.“

„A kde bydlí, nevete?“

„Nevím.“

„Pokusím se ji najít. Mějte se dobře, paní Adélo, bůh vás potěš. A až se seržán vrátí... řekněte mu, že budu dbát jeho slov.“

„Výřídím, Vašku, budete bez starosti.“ Pokývala hlavou, trochu se jako usmála. Pak zase zavřela oči, a když Vašku odcházel, viděl ji opět sedící jako sochu nad hrobem.

Odpoledne popaměti vyhledal dům, kde bydlívala paní Langermannová. Vyběhl lehce ta čtyři patra, ale pak, když spatřil tabulku Frau Wwe Langermann, srdece se mu rozbušilo a v nohou cítil chvění. Pod tou tabulkou byla druhá, vyrezávaná v mosazi, na ní stál Tim Jörgens. Karas zazvonil.

Zaslechl šramot, dveře se otevřely. Ohnuta stařenka v bílém čepičku vzhledla k němu udiveně, pak si posunula brýle, zvedla ruce a zvolala: „Mein Gott! Vašku!“

Kývl hlavou, pokročil a objal ji.

„Božičku, je to on. Nu, pojďte dál, to bude překvapení. Růženka je doma a její muž taky. Ta bude koukat!“

Vašek musel prudkým zamrkáním přemoci slzy, když najednou byl v kuchyni a před ním Růženka, hubená, přepadlá, s ostrým nosem, zestálejší a usedlejší, než odpovídalo jejímu věku. Vedle ní stál její muž, Tim Jörgens, vysoký, šlachovitý blondýn řídkých vlasů a modrých očí, kormidelník přistavního parníku Stellingen. Představily mu Vašku jako syna někdejšího nájemníka a komára z dětských her Růženčiných. Tim Jörgens ho přivítal srdečným stiskem ruky, paní Langermannová postavila na čaj, a už se z prvních nejistot vyklubával rozhovor o historických jejich dvou životů. Jörgens byl veselý chlapík, který každé vyprávění přisobil vtip. A když vypil dvě sklenice čaje, který v jeho namíchaní dopadl spíše jako grog, sáhl vedle pohovky, vyvlekl tahací harmoniku a začal k hovoru tiše hrát. Seděl s Růženkou na pohovce, Vašku s paní Langermannovou proti nim. A když se rozhýpka vyčerpala, začal Tim Jörgens zpívat: „Et wasen zwei Kunniheskinne...“ Růženka se přiklonila k němu, ale z očí jí padaly slzy jako těžké perly a taky paní Langermannová se tiše rozeštkala. Vaškovi bylo z toho úzko u srdce. Cítil, že svým vpádem rozbouřil, co mělo už navždy zůstat utištěno. Blesklo mu hlavou, že o půl sedmé odjíždí vlak do Berlína. Podíval se na hodinky a začal se spěšně omlouvat, že už musí jít. Obě paní ho zdržovaly, ale Jörgens přijímal jeho odchod jako samozřejmost.

„Ne, děti, nesmíme pana Vašku zdržovat. Jízdní řád je jízdní řád, z toho není odválen.“

Loučení se dalo za nového přívalu slz.

„Vždyť on byl jako náš svn...“ omlouvala se vaní Langermannová Jörgensovi.

„I jí vím, maminko,“ hlaholil Jörgens, „dětská přátelství, to je to nejkrásnější.“

A doprovázejte pak Vašku je dveřím, omlouvajte se mu při loučení:

„Z toho pláče si nesmíte nic dělat. Ženské jsou rozcitlivělé. To dělá to domácí štěstí.“

„Abyste vám zůstalo navždy!“ řekl Vašku od srdce a stiskl mu naposledy ruku.

Seběhl dolů, vyrazil na ulici, za rohem zastavil drožku a dal se dovézt do hotelu. Cestou však na jednom místě zaúfkal na koňho, aby zastavil. Snášil lahůdkářské krámy s koší vínem ve výkladě. Vešel rychle dovnitř, vybral ten největší a nebohatší, s renským, moselským a šampaňským, s čokoládou, s datlemi, fíky a nomenančí, dal obchodníkovi adresu vaní Růžené Jörgensové, choti vaná kormidelníka Jörgense, zaplatil, dojel do hotelu, rychle sbalil své věci a o půl sedmé seděl v rychlíku, který jezdí k Praze.

Tentové v jídelním voze si uvědomil, že vůbec nebyl v hamburském varietě a že ponovně nadiktuje strávici Steenhouwerovi fa-lečnou položku do útu reie.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍŠTÍM ČÍSLÉ

BOŽENA NĚMCOVÁ - PANKLOVÁ

V našem cyklu „slavné ženy-spisovatelky“ představujeme Boženu Němcovou, rozenou Panklovou, českou spisovatelku, průkopnicí českého realismu a mluvčí pokroku, o které Julius Fučík řekl, že byla „nejen spanilá, se srdcem bez konce toužícím, ale i duše odvážná, žena nová, s krásným nejhlidštějším srdcem buřiče a osudem bojovníka.“

O Boženě Němcové se píše již déle než století. Byla bezesporu nejslavnější českou ženou, autorkou prvních českých realistických románů a povídek. Ve svých dílech ze života vesnice a malých městeček zobrazila svět prostých lidí a vztahů mezi nimi. Ukázala neobvyčejnou schopnost ostře vidět sociální kontrasty. Její tvorbu proniká hluboký humanitarismus; poetizovala skutečnost, v niž hledala ušlechtilost a dobrotu.

Božena Němcová-Panklová se narodila 4. února 1820 ve Vídni. Dětství a mládí prožila ve vesnickém zákoutí nedaleko náchodského zámku v severovýchodních Čechách, kde byla pod vlivem své babičky, prosté ženy z lidu. Rodiče ji brzy, v sedmnácti letech, provdali za úředníka Josefa Němce, který za své české vlasteneckví byl často překládán z místa na místo a zastával pouze hůrku placená místa. Dobře poznala českou provincii a neustále se potýkala s finančními potížemi.

Již tam se setkala s národním hnutím. Mezíkovou roli sehrál její pobyt v Praze v letech 1842–45. Tehdy se dostala do kruhu české vlastenecké inteligence, navázala styky s předními osobnostmi českého kulturního života, které jí pomohly v sebevzdělání, v prohloubení demokratických národních a sociálních názorů a usnadnily jí zahájení spisovatelské činnosti. Sprátelila se s mnoha českými spisovateli, básníky, překladateli a vědci, s nimiž si později dopisovala. Psala básně, povídky, pohádky a tiskové články. Spojovala české vlasteneckví se slovanofilstvím a liberálně demokratickými idejemi. Poznala rovněž utopický socialismus, ucházela se o právo ženy na samostatnost. Pro své názory měla časté konflikty s měšťanskými kruhy na provincii, kde bydlela s manželem od roku 1845, a pak s mužem a dětmi prožila revoluční rok 1848. Byla už tehdy známou spisovatelkou a publicistkou. Stála na prahu toho všeho, co ji tak natrvalo spojilo s dějinami národa. Znovu se usadila v Praze s dětmi v roce 1850, když byl její manžel přeložen do Uher. Z Prahy podnikla čtyři cesty na Slovensko. Byla to nejkrásnější a nejlepší léta jejího života. Tato léta byla současně obdobím ostřejšího národnostního útlaku po potlačení celoevropského revolučního hnutí. V roce 1853 zemřel na tuberkulózu její nejstarší patnáctiletý syn Hynek.

Ztráta nejmilejšího syna se Němcové hluboce dotkla. Na podzim a v zimě 1853 se rodina ocitla v takové bídě, že byla odsouzena k pomocí přátel. Některí z nich se s ní přestali stýkat z politické opatrnosti, protože Němcová byla pod „tajným“ policejným dohledem. Dlouhá nemoc prohloubila tělesnou i duševní krizi.

V tom nejsmutnějším a nejkritičtějším období se Němcová ve vzpomínkách vraceala do dětských let, do ratibořického údolí s osamělým stavením a s milými lidmi, z nichž nejživěji se před ní objevovala postava její babičky. „Když jsem slyšela její rozumná slova, písň a pohádky, když tu přede mnou stál její milý obraz, měla jsem za to, že jsem děvče, běhala jsem s veselou myslí po lukách, lese a

SPANILÁ SE SRDCEM BUŘIČE

Záběry z Babiččina údolí v Ratibořicích (mj. Viktorči splav a pomník Boženy Němcové).

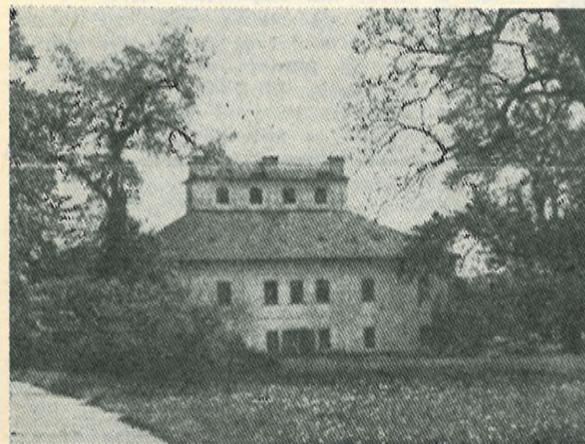
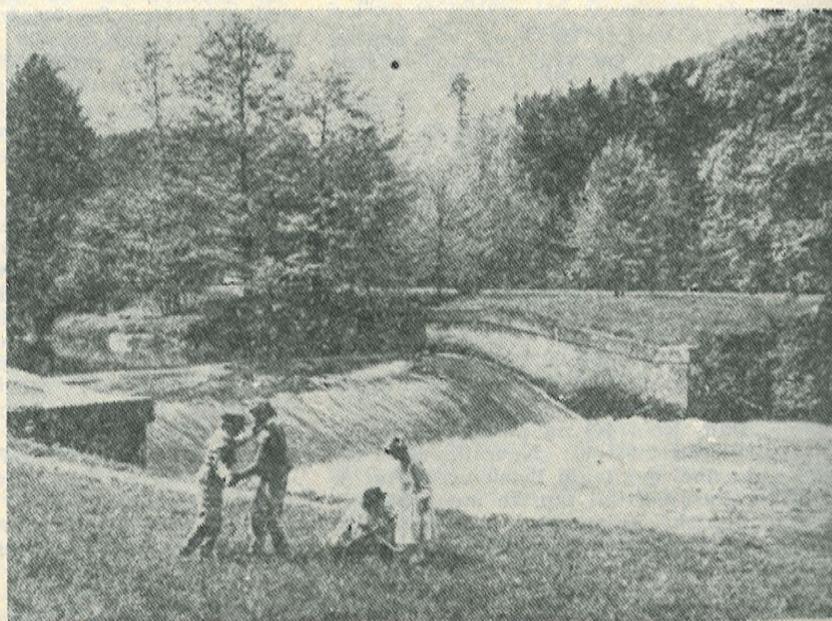
háji, navštívila upřímné duše všecky a zapomněla při nich na všeck ostatní svět se všemi jeho trampotami.“ Tak tedy vznikla Babička, již psala „pro úlevu vlastní zkormoucené duše své“.

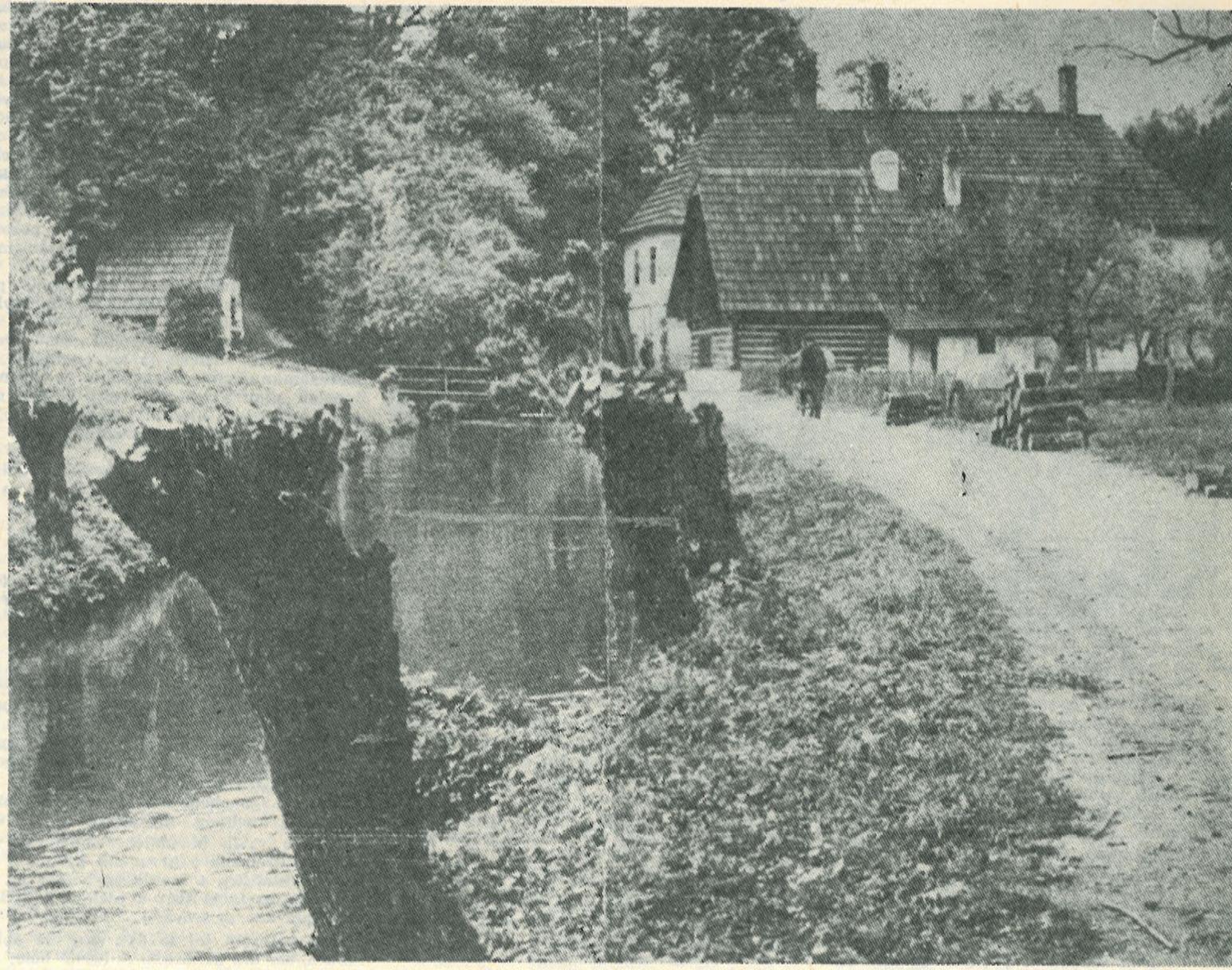
Babička s podtitulem „Obrazy venkovského života“ je ryze české dílo. Je však zajímavé, že i sem pronikly slovenské prvky, nejvýrazněji, když Míla zpívá známou slovenskou písni v českém převodu „Láska bože láska, kde ji lidé berou? Na hoře neroste, v poli ji nesejou“. Motiv písni a její uplatnění v Babičce je doklá-

dem toho, že chvíle prožité na Slovensku patřily také k jejím nejšťastnějším vzpomínkám.

Dne 27. srpna 1855 Němcová se vydala na svou čtvrtou cestu na Slovensko, pro ni nejdůležitější, ale už poslední. Jela sama přes Vídeň, kde na vlivných místech prosila za svého muže, jenž po skončeném vyšetřování se směl začátkem téhož roku vrátit do Prahy, aby bez místa.

Průběh celé cesty, rekonstruovaný ze zápisu Němcové a z dopisů, byl přeplněn cestopis-

ným ličením. Z Vídně jela lodí do Bratislavu, kde se potěšila vyhlídkou na město a Bratislavský hrad. Přes noc jela do Nany (Štúrovo) a 2. září byla v Ostřihomi. Potom pokračovala poštovním vozem na sever přes Steinbach, Levice a Banskou Štiavnicu do Sliače, kde se téměř dva týdny léčila.

Při velké drahote v lázních si najala jen podkovný pokojík. Podle lékařského předpisu brala koupele a pila sľaškou kyselku. Na stravu chodila do nedalekých Hájnik, kde přijala pohostinství faráře Štefana Záhorského, kterého poznala již v roce 1852. Přátelé, s nimiž se seznámila před třemi roky, ji srdečně uvítali a podnikali společné výlety k J. Plošicovi, který byl tehdy farářem v nedalekých Selcích; cestovala do Banské Bystrice, Zvoleně, několik dní byla v Brezne, novém působišti jejího věrného přítele, doktora-spisovatele Zechentera, jenž ji srdečně uvítal. Tu poznala Jána Chalupku a jeho bratra Sama v nedaleké Horní Lehote. Se Zechenterem podnikala výlety, především do Baňcu a Černého Balogu. Poznala při práci svérázné drvoštěpy Handělce a věnovala jim obsáhlou kapitolu ve své pozdější studii „Kraje a lesy ve Zvolensku“ (1859). Němcová neméně byla nadšena krásami přírody, když se na cestě do Balogu přiblížili k nejvyšším vrchům Slovenského rudohoří. V Horní Lehote ji lákaly národopisné sbírky Sama Chalupky. Oba měli shodné zájmy, studium slovenského folklóru, lidové poezie a archeologie. Chalupka dal jí nahlédnout do svých sbírek a dovolil jí opsat, co potřebovala. Umožnil jí i přímý styk s lidovými vypravěči, takže si mohla pohádky i pověsti zapsat přímo podle lidové tradice. Podnikla s Chalupkou několik turistických cest do okolí, zejména na Hrádek, odkud je krásný rozhled do údolí a na sousední Dumbier. Poznala tedy z vlastní zkušenosti krá-

sy i obtíže horské turistiky a ocenila její zdravotní přednosti.

Ve svém pokojku si každý večer až dlouho do noci hned naznamenávala to nejzajímavější. Z bohatých zápisů použila pak lecos pro Obrazy ze života slovenského, Slovenské pohádky a pro povídky, zejména v Chýši pod horami. Dále pak cestovala přes Brezno do Tisovce a navštívila v Revúci Samuela Reussa. Na zpáteční cestě domů se zastavila v Chyžném u Samuela Tomášika, který ji zasvětil do historie gemerského kraje a Muránského hradu. Na své cestě navázala nejtrvalejší a nejhlebší přátelství.

Němcová mnoho děl napsala pod dojemem po-bytu na Slovensku a pod vlivem pobytu na Chodsku. Debutovala několika vlasteneckými básněmi v letech 1843–44, brzy se však obrátila k próze, v níž na začátku čerpala z lidových pramenů — Národní báchorky a pověsti (1845–46). Ukazuje dopodrobna všední život na českém venkově. Němcová rovinula v této pověsti na základě lidového jazyka vrozenou vyprávěcí schopnost. Přesnějším utrvalením folkloristického materiálu Němcové jsou pozdější Slovenské pohádky a pověsti. Současně publikovala v časopisech korespondence a články popisující zvyky a podmínky života české vesnice. V době Jara národů se upomínala o základní lidská práva pro venkovské chudáky, upozorňovala na zklamání lidu mizivými výsledky revoluce. První povídky Němcové Dlouhá noc (1847), Obrázek vesnický (1847) a Čertík (1851) ukazují charakteristické zevní rysy venkovského prostředí, v pozdějších dílech Baruška (1853), Rozárka (1854), Sestry (1854), Karla (1855), a Divá Bára (1855); autorka ukazuje postavy vesničanů, hlavně žen, ztělesňujících morální hodnoty českého lidu. Hlavními hrdinami jsou prosté venkovské dívky a ženy. Bára je vesnickým děvčetem s přízenou inteligencí, bystrostí a hlubokou vnímavostí. Vyčází vítězně z konfliktu s nadutým, pyšným úředníkem a staví se proti vesnickým předsudkům.

Vrcholným dílem, které otevřelo autorce celo-mezi přední romanopisce 19. století, je Babička (1855) veledìlo české literatuře, harmonický obraz lidského života na bohatém pozadí zvyků, života podřízeného všeobecnému rytmu narození a smrti, radosti a smutku. Hlavní hrdinkou je babička, žena z lidu, ztělesnění moudrosti a krásy lidové tradice, dobrosti, pocitu svazku s celou společností, pracovitosti a nezlonáhodného životního optimismu. Tyto hodnoty předává babička mladým. Představuje kladné rysy českého národního charakteru.

Podobně v pozdějších dílech s vesnickou tematikou, v románu Pohorská vesnice (1856) a v povídách V zámku a podzámečí (1857), Chudí lidé (1857), Dobrý člověk (1858) převládá sociální problematika, kontrasty mezi chudinou a boháči, konflikty, které z toho vyplývají, často ostře nakreslené, ale řešené většinou na moralní platformě, v duchu smíření.

Němcová vnesla do české literatury nejtypičtější lidové a národní prvky. Je vzorem vlasteneckví, ženy bojující za krásný a spravedlivý život. Neměla šťastný život. Nerozuměla si s mužem, žila s dětmi většinou sama. Celá léta se potýkala s bídou a nemocí.

Němcová, velká spisovatelka a vlastenkyňa, v posledních letech svého života pracovala v Litomyšli jako korektorka v tiskárně. Bylo jí 42 let, když vyčerpaná, v bídě a ponížení zemřela na souchotiny 21. ledna 1862 v Praze.

ADAM CHALUPEC

MARGITA FIGULI

TRI GAŠTANOVÉ KONE

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA

Vracajúc sa, pred bránou zastihol som Greguša. Držal v ruke flašku s hruškovicou a dva poháriky. Vyprevádzal mládencov, ktorí odchodili, veselo si pospevujúci.

Ako ma Greguš zočil, hned naliel a nukal ma, sám dobre už nahnutý.

— Pi, — kázal mi rozkazovačne a sebe plnil pohár za pohárom, akoby sa musel ponáhľať.

— Nemôžem piť, — vzpieram sa, lebo som necitil veselosť, ba naopak, čoraz nemilosrdnejšie mi úzkosť zapĺňala hrdlo.

— Ba pi, bezočivo ma nútí, — ja by som dnes od radosti prevaľoval vrchy.

— Ja nie, braček, — hoci som bol smutný, usmial som sa núténym, ale čistým smiechom.

— Prečo nie? Si smutný, lebo dosť nepiješ. Vidno, že si cudzí a že sa nevyznáš v našich liekoch.

— Vyznám sa sám v sebe, — odpovedal som, — lebo keby som pil, iste by som zabil niekoho. Musím si dať pozor.

Mysiel som pritom zasa na Zápotocného, na bielu posteľ a na bielu Magdalénu. Predstavoval som si pritom podobnú posteľ, obliečenú do svadobného, o tie jeho tlapy, ako sa jej zmocňujú a ako si berú vlastne to, čo bolo určené naveky mne. Mal by som sa dožadovať svojho práva. Mal by som ho odstrániť akýmkoľvek spôsobom. Naozaj, hoci i zabit.

— Potom si ty nebezpečný človek, — hovorí mi Greguš, ale netuší, o čo ide.

— To len tak niekedy prichodí na mňa a vtedy nech si dajú ľudia pozor. Bolo by lepšie, keby som šiel spáť.

Straším ho preto, lebo sa bojím, že v tejto veselosti zapíja pytačky a chcem sa ho zbaviť. Bojím sa aj toho, že ma bude mučiť slovami o Magdaléne, ako už otváral ústa.

— Škoda, že ma nechceš počúvať, — hovorí, — a že sa ti chce ísť spáť.

— A čo by si mi rád?

Kniše sa od pitia a začína:

— Vieš, ved' vlastne preto som sa takto docengal, lebo pytačky sa vydarili. Starý so starou sú celí uveličení. Zápotocný je predselen prvý gazda v Leštinách, i keď som spomínan, že sa mi nepáči jeho povaha.

Ako keby sa bola podľa mnou prelomila železná konštrukcia mosta, na ktorom som pred chvíľou stál, tak zapôsobila tátó novost na mňa, hoci som sa na ňu pripravoval.

— No, a čo si tak zbledol? — prizerá sa mi na tvár, — robíš sa, akoby ta topánky ominali.

Kým som ja nijako nemohol pochopiť túto skutočnosť, on pokračuje:

— Sice ona trochu vykrúca, ale zvykne si. Doteraz si každá zvykla. Ved' bude gazdinou na veľkom gázdovstve. Také štastie sa chyt-

ro netrafi. A ešte by nebola veľmi pristala, keby neboli otec a mať prikývli. Hlavne mať. Taká je vychichotaná, akoby jej dušu do sadia zaliali. Všetko hovorila za Magdalénu a povedala miesto nej aj posledné áno. Môžbyť, dobre spravila, lebo na dievky treba dať pozor. Vlani utiekla Magdalénina priateľka s akýmsi tulákom. Treba sa popohnálať s vydajom, lebo to môže podľa nej spraviť i tátó. Uvrhla by rodinu do večnej hanby.

— Ty myslíš, — lebo jeho slová týkajú sa aj mňa, miešam sa mu do reči, — ty myslíš, že Magdaléna nemá právo rozhodnúť sama o svojej budúcnosti?

— A čo má rozhodovať, keď lepšieho ani niesť na okoli. Vieš, čo to znamená, bratku, byt prvou gazdinou v dedine?

— Aby som ho najedoval, lebo ma jeho táračky pichali do pŕs, povedal som:

— Byť dievkom, vybral by som si podľa srdca a cti. Dival by som sa na statočnosť, a nie na mesec.

— To si tiež akýsi pobehaj, — skričal na mňa, — keď takto vravíš! Akože môže byť trhan statočný?

Keď som ho bodol ešte — dvoma-troma slovami, rozčertil sa tak, že hodil oba poháriky o zem, lebo to, čo som zastával ja, bolo v rozpore s ich zákonmi o dobrém vydaji.

Nechal som ho takéhoto nasršeného, a akoby sa nebolo nič stalo, popýtal som ho, aby ma zaviedol niekam, kde môžem do rána prespať.

Darmo som si privieral oči a chcel spať, keď sa valila na mňa tarcha ako kedyko na zem potopa sveta. Dlhú som sa prehadzoval a zatímal nechty do dlani, že som sa dal ničomne prekabátiť. Zbytočne som si zakladal na svojej hibokej a čistej láske. Chybovala mi k nej druhá polovička lešinského chotára, aby som sa vyrovnal Zápotocnému. A to bolo hlavné.

Hoci som vedel, do akého položenia som sa dostal, chcel som mať ešte väčšiu istotu. Toto nutkanie vyhnalo ma zo senníka pod Magdalénin oblok. Mienil som jej ticho zaklopáť a potajomky, bez svedkov sa s ňou dohovoríť. Opatrne som sa priblížil k oknu jej izbietky. Vyhol som sa lúčom svetla a postavil na podstenie do tmy. Stade som sa zahľadel dnu.

Pri slabom svetle lampy Magdaléna ležala na posteli ako predtým. Videl som, že sa jej znova vrátila krv do lic a že sa má lepšie. Tomu som sa potešil.

No prekvapila ma iná skutočnosť. S Magdalénou v izbe bol Zápotocný. Práve jej poďával kalištek, aby si s ním štrngla. Prudko a s odporom mu odtisla ruku. Nedal sa, pravdaže, mal neporovnatelné viacie sily. Spurne jej vnútil pohárik, hoci sa snažil mierniť svoju vôľu istou chlapskou pozornos-

ťou. Lenže sa mu to nedarilo. Hrubo sa usmial a víťazne čakal, že Magdaléna začne piť. Ani sa nedotkla nápoja, naopak, dotuha stisla pery a hodila opovržlivý pohľad na Zápotocného. Takto hľadeli na seba. Naraz Jano urobil prudký pohyb, zo vzdoru vylupol pálenku z oboch kališkov a prázdne odložil na stôl.

Prišiel som teda v najvhodnejšej chvíli. Nebolo to podaromnici, že som nemal na šope pokoja. Nechcel som sa miešať zavčasú do vecí, ale s jedným som si bol na čistom: že jej nedám ubližiť. Ako som pozoroval tento výčin Zápotocného, stisol som miesto jednej hned obe päste.

„Reku, bratku, takto sa to nerobi,“ povedal som si a už som sa aj chystal vylomiť oblok a vhupnúť dnu.

Naštastie vtom ktosi pohol na dverách kľučkou. Zápotocného to sice nemýliko, ved' bol zamknuté, ale Magdalénu to posmelilo. S celou silou vyrhla si ruky z jeho a pri tom zasiahla ho nimi do tváre, ako jej odskočili. Úder bol iste poriadny, alebo Jana zaliala hned krv.

Pohyb kľučkou sa opakoval. Magdaléna sa chcela ohliasiť, ale položil jej dlaň na ústa a sám zavolal:

— Kto je to?

— Ja, ozval sa ženský hlas a poznal som, že je to matkin.

— Ste sama? — spýtal sa Zápotocný, zdvihnuť sa z posteľ a utierajúc si ručníkom krv.

— Sama, syn môj, — povedala.

Otvoril.

Zdesila sa, keď ho videla zakrvaveného. Ale chytrou ju utíšil a vyhovoril sa, že prevrhol na stoličku. Prevrhnutá stolička ju naozaj o tom presvedčila. Dodal ešte, že zamkol preto, aby ho nik tu nepristihol a nepodozrieval, že viacej pil, ako znesie.

Mať ho s pochopením vypočula, potom ho pojala do kuchyne, aby sa šiel poumývať.

Len čo vyšli, Magdaléna skočila a sama zamkla. Preložila zakrvavenú perinu s hnumom na stoličky a hodila sa zúfalo na holu posteľ. Zakryla si tvár a plakala tak, že mi kvapkala krv zo srdca.

Zaklopal som jej zo dva razy na obločnú tabuľu, ale ma nepočula. A lepšie bolo, že sa neohlásila, lebo aj tak nebola vhodná chvíľa, aby sme sa my dvaja videli. Pokladal som za rozumnejšie vyčkať do zajtra, hoci každá minúta znamenala večnosť.

Ale teraz už vlastne nemal som sa ani prečo náhliť. Mal som istotu, že zamknuté dvere budú chrániť Magdalénu až do rána a že ich už nikomu neodomkne. Ráno potom, uvážiac veci zo všetkých strán, začneme nový deň a skončíme svojej povinnosti. Umienil som si, že za každú cenu musím sa dozvedieť rovno od Magdalény, či naozaj sa odhodlala patríť mne. Inak by moje počinanie nemalo zmysel. Nemohol som si násilim vynucovať náklonnosť. Nemohol som robiť to isté čo Zápotocný, lebo sa mi to z duše oňalo. Ved' Magdaléna mohla vo svojom srdci nosiť niekoho tretieho. Nemusel som to byť ani ja, ani Zápotocný. Na to som prvej neponymiel. Preto z jej strany musí prísť vyjasnenie. Ona musí zreteľne povedať, pre koho na tomto svete sa rozhodla.

S tým ľahol som si zasa na šope do sena a prihodil sa konskou prikrývkou.

Zobudil som sa nad svitaním, zmorený, akoby som ani nespal. Vyhľadom šopy striehol som na Magdalénu, ale neukazovala sa. Nepochyboval som o tom, že proti jej vôle donútili ju ísť za Zápotocného, no nemal som istotu a nedávala mi priležitosť presvedčiť sa, že vo svojej myсли neskrýva kohosi tretieho. A to ma najväčšmi sužovalo.

Práve som sa strojil zájsť do krémky a niečo si zajesiť, keď Malarička, sviatočne obléčená, sebavedome vykročila na verandu. Za ruku viedla Magdalénu, prizerala sa jej na prsty a rozprávala o obrúčkach. Za nimi sa vytiahol z pitvora Zápotocný; idúcky hrdo urovnával peniaze v mešci a náročky ich

pretriasal pred budúcou destinou, aby rozpaľoval jej lakovosť. Malarička naozaj iškrieli oči. Cez noc si narozmýšľala, že hned zrána a za horúca mladých sputná obrúčkami. Ako vidno, vybrali sa ich vspolok kúpiť u zlatníka v meste. Magdaléna mala sklonenú hlavu, ale bez žiaľu, bez vzdoru a utrpenia na tvári. Kráčala ľahostajne, zahľadená pred seba. Striehol som, či sa bude obzerať, či ma bude aspoň očami vyhľadávať. Ani jediným pohľadom nedala najavo, že myslí na mňa a že by sa chcela so mnou stretnúť.

Po ich odchode zišiel som zo šopy. Vo dvore som postál, lebo ma pristavili otvorené vráta zo stodoly do záhrady, cez ktorú sa fahal rad jabloní. Za poslednou bolo vidno včelin a nedaleko na kosienke popásali sa naše tri kone. Iste ich Malarička vyviedol na čerstvú pašu. Zašiel som medzi ne, potľapkal všetky a svojmu som dlhšie prečesával rukou hrivu, akoby som sa uisťoval, že som nie celkom sám na svete, že mám tu v blízkosti aspoň niekoho verného. Najlepšie by vari bol vysadnúť do sedla a pobrat sa ďalej svojou cestou. Čo mám takto nechlapsky vŕhať, veď som mal jasný dôkaz, že sli spoločne kupovať obrúčky. Nebudem si ēšte väčšimi zhrýzať srdce pohľadom na Magdaléninu ruku, keď sa vráti so zlatým putom na nej. Vo chvíli som sa rozhadol.

Vošiel som do krčmy, aby som sa rozlúčil s Malaričkom, lebo som tu nemal viac ďaľa.

Práve nalieval do pohárikov, keď som sa zastavil vo výčape. Musel som chvíľu počkať, lebo sa nahrnulo mnoho ľudí a nestačil ani obsluhovať. Znoj mu zalieval čelo a tvár sa mu leskla, lebo ju mal sparenú.

Nahol som sa ponad pult a podal som ruku Malaričkovi, lebo práve skončil prácu.

— A čože, Peter, — hovorí mi prekvapene, — ty chceš odísť v najlepší čas?

— Hej, sváko, — prikyvujem a cítim, ako sa mi v hrdle zadierajú slová, — už som si tu všetko pokonal a nemám viac ďalšie.

— Ale aspoň dnes ēšte zostaň, — združiava ma, — večer sa pália svätojánske ohne po vrchoch a pôjdú aj naši. Magdaléna bude ráda, keď neodideš.

— Čo môže byť Magdaléna rada, že neodideš, — vytratilo sa mi nahlás z úst, — čo môže byť rada, keď má tu Zápotocného?

— Vieš, že ste od malička rástli spolu, — nadhadzuje ako dôvod, — na to sa nezabúda.

— Na to sa naozaj nezabúda! — opakujuem rozhorčene, a aby som zatial horkost, ktorá sa mi vpíjala do jazyka, kážem si naliat deci.

Ešte raz ma unúva, aby som len počkal. Oddá sa pre večer. Na každom kopečku buďte svietiť vatra. Sám že sa rád na to dívava. Akoby nebo horelo od tých ohňov.

Naraz sa v rozprávani zastavi, zahľadí sa na mňa naznačí mi, že ešte niečo dôležitejšieho skrýva pre mňa, a konečne nachýli sa mi dôverne k uchu.

S nedočkavosťou skloním si i ja hlavu k jeho ústam, lebo sa domnievam, že má pre mňa nejaký tajný odkaz od Magdalény. Ale Malarička chce ma namaškratiť na to, že tam bude hodne pekných dievčat a že si môžem niektorú z nich vybrať. Dokladá, že si sice vždy mysel, že si vezmem ich Magdalénu, ale už sa nedá nič robiť, lebo pôjde za Zápotocného.

Akoby ma bol had uštipol. Odtiahol som sa od neho a obrátil som si hlavu smerom do krčmy. Hoci bola preplnená, nevidel som nikoho, a hoci sa až steny triasli od kriku, nepočul som jediného slova. Mysel som si jedno, že nesmiem zostať tu až ani minútku.

Práve som sa chcel pohnúť, keď vstal od jedného stola mladík s čiernymi úzkymi fúzikmi, bystrý a sviháčky zdvíhol kálištek, vylupol ho až do dna a zavalol:

— Vám a vašim trom gaštanovým koňom!

Nepoznal som ho, ale donútil ma, aby som si pripil s ním a posadil ma nasilu ku svojmu stolu.

Kresba: Areta Fedaková

Hned začal, že sa iste čudujem, že vie o našich troch koňoch. Ale vraj pred chvíľou chcel Zápotocný pokupiť s ním na jedného. Videl všetky a cert vie, kde sme také rovnaké vypriadli. Môj že sa mu páči najlepšie a na toho by pokupičil.

Pri tomto rozprávaní Malarička stále žmurkala na mladíka a vari takto očami sa s ním dohovoril, len aby ma zdržal.

Ja odpovedám:

— Ano, je to dobrý kôň. Ale nie je môj, lebo som si ho len požičal a musím ho vrátiť.

— Škoda, — futuje mladík, — ale i tak si môžeme spolu posedieť, — a rozkazuje hned liter vína.

Hovorím mu, že nebudem piť, lebo že sa stadeo ponáhľam.

— To pre toho Leštinca? — hned takto. — Ste vinovatý. Pozrite na mňa. Nemám vôbec u nej úpech, a veselím sa, lebo si trúfam. Keby som bol na vašom mieste, preletel by som Zápotocnému i s koňom ponad hlavu.

Sibalsky si prihládil fúzky a usmial sa mi privetivo do očí. Zdalo sa to milé chlapáč, len som pozrel na Malaričku, ale ten bol veľmi spokojný, že s ním sedím a neodchádzam.

— A čo by ste vlastne rád? — vyzvedám sa.

V krátkosti mi naznačil, že kym Malarička s Magdalénou kupujú po obchodoch, Zápotocný spíja sa v okresnom meste a každému naporad rozpráva, ako sa mu vydarili pytačky. Chvásce sa, že okrem neho Magdalénu chcem i ja i tento s fúzikmi, ale Magdaléna vie, čo robí. Keď má možnosť vybrať si boháča, nevyberie si trhana. A tak onedelie Magdaléna bude jeho a my môžeme labužiť. Tulák nech si vezme tuláčku. Vykrikuje podobné veci, rehoce sa na svojich vlastných slovách a treska poháre.

— Vidite, — hovorí mladík, — a takému ju dali. Zápotocný s penou na papuli vyslovuje vaše meno od nenávisti, nuž som si vás náročky prišiel pozrieť. Už dlhši čas vás pozorujem s Malaričkom pri pulte a prínam sa, že sa mi páčite. Na dôkaz toho vám poviem toto: hoci žiarlim na Magdalénu ako pes, vám by som ju dožičil.

Usmial som sa jeho zábavným spôsobom:

— Trochu prineskoru, brat môj, — a myslím na včerajsie pytačky, i na obrúčky, ktoré už iste kúpili.

— Nevravte tak, — zahriakol ma, — pre ľadu, ktorý má odvahu, nikdy nie je nes-

koro. Na vašom mieste dal by som sa i s certom do pračky, a nie so Zápotocným. Keby mi prišlo voliť medzi tými dvoma, skôr by som neváhal prepustiť ju čertovi. Taký mi je protivný ten chlap. A neverte, že Magdaléna ťa za neho z lásky. Mat ju donútiť. Nebyť toho, vybrala by si jedného z nás.

Sviháčky sa rozosmial a o chvíľu doložil:

— Pretože vy ste lepší chlap, dala by prednosť vám.

— Chcete ma šteklíť slamlou popod nos?

— sputujem sa ho už i ja trochu veselšie.

— Ak áno, môžem vám poslužiť podobným.

— Ďakujem, — chichoce sa, — lepšie mi padne pohárik.

Už ho aj dviha, štrngáme si a pijeme.

— Tak, — zasa začína, — a teraz vám poviem to hlavné.

Aj on sa ma pribral nahovárať, aby som ostal do včera kvôli tým svätojánskym ohňom. Magdaléna príde s mládežou a tam sa mi môže podať porozprávať sa s ňou.

Pri jeho rečiach znova mi prišli na um včerajsie jej slzy a zúfalstvo, s ktorým sa utiekla skryť do sypárne. Ba priamo ma ohromoval jej pohľad, ktorý naposledy nechala na mne, keď ma poslali pred pytačkami z izby. A ja miesto toho, aby som ju zachránil, vysiel som zronený do tmy ako zablúdená ovca do chasti. Nedajbože, aby sa to opakovalo ešte raz, lebo by som všetko rozdrvíl. Tak ma ten jej pohľad naraz vyzýval a podneoval do boja. Viac možno preto, že ma tento s fúzikmi priviedol k rozumu. Mal pravdu, že pre ľadu, ktorý má odvahu, nikdy nie je neskor. Veď ja nemusím Zápotocného zabíjať. Mne sa stačí s Magdalénou osamotne porozprávať ešte i teraz.

— Tak čo, ako ste sa rozhodli? — sputujem sa ma a škrabká sa prstom medzi fúzikmi.

— Vari ostatnem, — vrvávam mu konečne.

Od radosti objednáva nový liter a volá i Malaričku, aby si šiel s nami pripíti, a klame ho, že sme pokupčili na kone.

Kým Malarička došiel s fľašou, mladík hovorí:

— Takto je to v poriadku... Ten medveď si darmo na ňu zuby ostrí.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

PRED VIII. ZJAZDOM
KSSCaS

DEJINY A NAŠA SPOLOČNOSŤ –

Už viackrát na stránkach Života som sa zaoberal dejinami Slovenska a v tomto kontexte i našej Spoločnosti, ale opäť sa vracam k tejto téme. Pre našu národnostnú menšinu je vždy aktuálna.

Ked' som kedysi chodil do školy, mal som veľmi rád dejepis. No až ked' som dospel pochopil som, že dejiny tvoria národy, ale aj jednotlivci. Dejiny sa nemôžu opakovať už aj preto, že minulosť sa nikdy nevracia. Ale máme pred sebou budúcnosť. Rod, ku ktorému sa hlásime my, národnostná menšina žijúca na Spiši a Orave nie je početný, ale napriek tomu má bohaté dejiny. Ked' do nich načrieme, uvidíme mnohé snahy o povznesenie slovenského národa. Patrilo sem najmä úsilie o vytvorenie spisovného jazyka, ktoré ako prvý vyvinul Anton Bernolák a po ňom Ľudovít Štúr. Dnes, ked' o nich čítame, sme na nich hrdí, na tých našich rodákov, odúševnených vlastencov najmä ked' si uvedomíme, aké nátlaky vtedy Slováci prežívali. Vtedajšie vladnúce kruhy robili všetko, aby slovenský národ prestal existovať. A jednako Slováci prežili

obdobie maďarizácie, hoci trvalo celé stáročia. Útlak bol tak silný, že iba skutočne odhodlani a odvážni sa opovažovali obhajovať svoje názory a hlašiť sa k svojej rodnej reči.

Milí krajania, myslím si, že dnes tak isto potrebujeme veľkých vlastencov. Malo by ich byť čo najviac v našich rodoch. Ide o spoločnosť vec, o naše národné povedomie, o našu národnosť a totožnosť. Mali by sme byť hrdí na svoj rod, na náš slovenský pôvod.

Je historicky dokázané, že územie ktoré obývame, bolo od pradávna obývané Slovákm, našimi predkami. Viackrát sme o tom čítali na stránkach nášho krajanského Života, ktoré prispievky vychádzali z vedeckého poznania.

Máme také slovenské porekadro ako si postleš — tak sa vyspiš. A je to pravda, ktorá sa týka nielen jednotlivcov, ale aj veľkých kolektívov, ba aj národotvorov. Podaktoré národy a ich jednotliví príslušníci sa natrvalo zapísali do dejín. Aj pôsobnosť našej Spoločnosti, ako krajanskej organizácie prešla už do dejín.

My, členovia a aktivisti KSSCaS sme hrdí na prácu, ktorú vykonávame v našej organizácii. V rámci tejto práce môžeme pôsobiť v prospech udržiavania národného poverenia u našich krajanov. Nie všetci krajania sú totiž dostačne uvedomení. A mali by si uvedomiť, že ked' nás nezlomil tisicročný ma-

đarský útlak, ani dnes nás nemože zlomiť. Veď dnes máme možnosť byť uvedomilými Slovákm, keďže nám to zaručuje Ľudovodomokratické zriadenie nášho štátu. Mali by sme si to vziať. Naše deti sa môžu učiť slovenčinu na základných školách. Vďaka národnostnej politike Poľskej zjednotenej robotníckej strany máme možnosť sa organizovať — a nielen my, ale aj iné národnostné menšiny žijúce v Poľsku. Je pravdou, že ešte nie

sú vyriešené všetky problémy, ale pri dobrej vôle možno riešiť. 40 rokov našej existencie nie je veľa, mali sme úspechy aj neúspechy, ale môžeme byť spokojní. Dúfame, že v budúcnosti naša práca bude ešte lepšia, tak Ustredného výboru, ako aj výborov miestnych skupín, že budeme pracovať v prospech všetkých krajanov žijúcich v Poľskej Ľudovej republike.

A.P.

Aj táto snímka je už historická, patrí do čias, keď v Dolnej Zubrici učila slovenčinu Angela Kulaviaková a mala vyše 60 žiakov

Foto: J.S.

TYCHY

Uplynulo už desať rokov odtedy ako sme si predsačvali, že na Slezsku zorganizujeme miestnu skupinu Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku. Pri príležitosti 10. výročia pôsobnosti MS KSSCaS usporiadala krajanské stretnutie, pre ktoré si zvolila jednu májovú sobotu; bola to májová trinástka. Slezskí krajania sú veľmi radi, že mohli osláviť desaťročie najmladšej bunky Spoločnosti, ktorá vznikla predovšetkým vďaka aktívite krajanov z Oravy a Spiša, trvale bývajúcich v tejto priemyselnej oblasti Poľska. Po vojne totiž z ekonomických príčin sa tu usadili mnohí krajania. Práve oni boli iniciátormi zorganizovania miestnej skupiny.

Na stretnutí sme si prečítali z kroniky miestnej skupiny: prvá organizačná schôdza MS KSSCaS na Slezsku sa konala dňa 28. októbra 1979 v Mikolóve u kr. Štefana Adamčíka. Ďalej kronika spomína bývalého tajomníka UV našej Spoločnosti kr. Jána Onidu, ktorý ešte v období svojho úradovania na UV chodil do Tyčov, aby pomohol založiť miestnu skupinu.

Po 10 rokoch je naša pôsobnosť bohatšia, pribudlo hodne nových členov, máme lepšie výsledky.

Slávnostné stretnutie sa uskutočnilo v prenajatnej klubovni RUCH-u na Námestí slobody 12a. Naši krajania by boli spokojní,

keby mali takú miestnosť. Attractívny program spôsobil, že krajania strávili na oslavách takmer celú noc. Pohostenie dopadlo totiž výborne, kedže krajanky pripravili koktail a chutné zákusky.

Zaslúžili činitelia obdržali diplomy, novoprijaťím členom boli slávnostne odovzdané členské legitimácie. Podaktorom sa ušli aj darčeky: slovenské knihy, gramofonové platne, časopisy a pamiatkové odznaky.

Kultúrny program bol pestrý. Krajanka Kubíková hrála na harmonike, čo pritomných povzbudlo, aby si zaspievali. B. Smiešek s hudobným kvartetom a sólistami nám predviedol program pripravený na tohoročné festivaly v Ustroni, Zelenej Hore a Kolořezu. Zároveň sa konala súťaž v čítaní slovenských textov do mikrofónu. Prvé miesto obsadil Eugén Adamčík, druhé Jozef Želinský a tretie Anetta Kubíková. Súťaže sa zúčastnilo 7 osôb.

Kedže sa na jeseň chystáme na výlet do Bratislavu, v priebehu stretnutia sme premietli dva filmy: Architektúra súčasnej Bratislavu a Kultúrna polnohospodárska krajina. Rozprúdila sa živá diskusia na rôzne témy. Bešeda, počas ktorej sa hovorilo o voľbách do Sejmu a Senátu, bola zaujímavá.

Škoda, že na naše stretnutie neprišli pozvaní hostia z Ustredného výboru KSSCaS, Československého konzulátu v Katowiciach a z redakcie Života.

Slávnostné stretnutie sa skončilo v ovzduší prialstva a optimizmu. Krajania sú presved-

čení, že v novom desaťročí sa naša práca bude naďalej úspešne rozvíjať.

BRONISLAV KNAPČÍK

KREMPACHY

V obecnom kultúrnom dome v Krempachoch sa 6. mája tohto roku konalo slávnostné odovzdanie nových členských legitimácií našej Spoločnosti, ktoré zorganizovala miestna skupina KSSCaS.

Všetkých prítomných privítal predsedu MS krajan Ján Petrášek. Príležitosťný prejav prednesla tajomníčka výboru krajan Alžbeta Klukošovská. V prejave okrem iného hovorila o vzniku, dejinách a organizačnej štruktúre Spoločnosti, o jej kultúrnej činnosti, ako aj o právach a povinnostiach každého člena našej organizácie.

Členské legitimácie novoprijaťím členom odovzadal v mene Ustredného výboru Spoločnosti člen predsedníctva UV Dominik Surma.

Slávnosti sa zúčastnilo 20 nových členov (všetkých prijatých bolo 38) a výbor miestnej skupiny. Milým prekvapením bola účasť redaktorky Vlasty Kunovskéj z Redakcie Slovensko z Martina. Členovia výboru priprávali malé pohostenie a zabezpečili modernú a Ľudovú hudbu, pri ktorej sa mládež zabávala. Samozrejme, zostal čas aj na besedu, počas ktorej sa rozprávalo o práci, úspechoch, ale aj nedostatkoch miestnej skupiny. Takéto milé, priateľské stretnutie do krajanskej

organizácie budú noví krempaški členovia iste dlho pamätať a ochutne sa budú zapájať do práce MS KSSCaS.

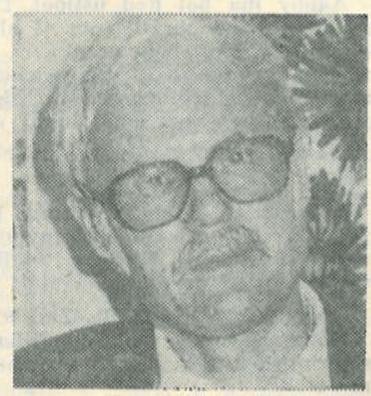
AMK

NÁVŠTEVA

V REDAKCJI

ŽIVOTA

Hodnotnou formou oboznamovania poľskej verejnosti s českou a slovenskou literatúrou sú časte návštevy známych autorov, ktorí prichádzajú do Poľska na pozvanie Československého kultúrneho a informačného strediska v Varšave. Jeho hostom bol prednedávnom i slovenský spisovateľ a publicista Anton Baláz, ktorý sa pri tejto príležitosti stretol o.l. s viacerými osobnosťami poľského literárneho života, navštívil Krakov a pamäti hodnosti hlavného mesta a na autorskom

večierku, usporiadanim v stredu, porozprával záujemcom o slovenskú literatúru o svojej tvorbe a aktuálnych trendoch v slovenskej literatúre.

Stáva sa už tradíciou, že mnohí tvorcovia počas pobytu vo Varšave navštívia i našu redakciu. Tak bolo i tentoraz, keď k nám zavítal Anton Baláz. Živo sa zaujal o nás časopis a jeho úlohu v krajskom hnutí. Oboznámiť sa tiež s problematikou Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku, jej činnosťou a dejinami a súčasným životom našej národnostnej menšiny.

Poznamenajme, že Anton Baláz je šéfredaktorom týždenníka Sloboda – ústredného orgánu Strany Slobody. Do literatúry vstúpil v r. 1968 krátkou prízou Bohovia ročných období. Vo svojej tvorbe sa venuje väčnej spoločenskej problematike, ktorú predstavil z románoch Sen pivníc (1977), Tiene minulosti (1978), Skleníková Venuša (1980), Tu musí žiť (1983) a Chirurgický Dekameron (1988). Typickými znakmi Balázovej tvorby sú životná pravdivosť a literárny realizmus.

HARKABUZ

Kedysi veľkým problémom v našej dedinke bola škola. Jej výstavba nielen zlepšila podmienky vyučovania našich detí, ale zároveň aj podmienky bývania učiteľov. Nová škola poskytla však aj ďalšie možnosti. Každý rok k nám prichádzajú deti z Katovic a vobec so Sliezskou, aby v našom zdravom, čistom ovzduší strávili letné bud' zimné prázdniny. Našli u nás dobré ubytovacie podmienky a k celkovej spokojnosti chýba už len vhodné využitie vody v našom čistom potoku, ktorý tečie cez dedinu.

Otázke využitia, teda zachytenia vody sa začal venovať člen gminného národného výboru z našej oblasti Jozef Gogolák a nadviazať styk s vedením podniku, z ktorého deti chodia k nám na prázdniny. Spoločne bola dohodnutá výstavba bazénu pre deti. Podnik sa zaviazal bezplatne zaobstaráť a prepraviť do Raby Wyžnej vhodné betónové diele potrebné na stavbu a J. Gogolák ostatné, tzn. výkup stavebného pozemku, technický dozor výstavby atď.

Na výsledky nebolo treba dlho čakať. Podnik čoskoro diele dodal a naši občania ich vlastnými prostriedkami rýchlo dovezli z Raby Wyžnej do Harkabuza, takže výstavba môže začať.

Chcel by som touto cestou podakovať všetkým, ktorí sa tak energicky a nezáštie pustili do práce v realizácii veľmi užitočného cieľa. Je to praktický výraz náležitého chápania hesla: všetky deti sú naše.

Chcem ešte poznamenať, že vybudovaný bazén bude plniť dve úlohy – ako kúpalisko pre mládež a súčasne ako protipožiarne nádrž pre okolitých obyvateľov. Je teda veľmi praktickým riešením.

Obyvatelia našej obce sa nemôžu staťať na nedostatok prá-

ce. Každý rok sa u nás niečo robí. Tento rok sa zároveň rozdeli rozšíriť miestnu kaplnku, na čo prispievajú nie len svojou pracou, ale aj finančnými prostriedkami. Takto je ich postoj pri každej verejnoprospešnej činnosti. S dobrou vôľou a pochopením možno urobiť veľmi veľa.

FRANTIŠEK HARKABUZ

NOVÁ BELA

Pri príležitosti sviatku Zjednotenej ľudovej strany sa 14. mája tohto roku v Novej Belej konala slávnostná schôdza tunajších členov ZES. Miestna organizácia ZES má 25 členov a patrí k najaktívnejším v novotarskej gmine. Schôdzu otvoril a prednesol príležitosťný prejav predseda Ján Kolodej, v ktorom hovoril o dejinách a súčasnosti ZES, a tažkej situácií i v zásobovaní vidieka polnohospodárskym strojmi, stavebnými materiálmi a umelými hnojivami. Zároveň zdôraznil, že prioritná úloha rozvoja polnohospodárstva v programe vlády musí byť dôsledne realizovaná.

Clenovia ZES v Novej Belej zorganizovali pri príležitosti svojho sviatku ľudovú zábavu, na ktorej vyhrala miestna mládežnická skupina. Mladí a starší sa zábavili do neskôr výberúcich hodín.

* * *

Gminné oslavy ľudového sviatku sa konali o deň neskôr v sídle Mestského národného výboru v Novom Targu. Zúčastnili sa ich vedúci predstaviteľia mesta a gminy Nový Targ a členovia gminných a obecných výborov ZES. Okrem oficiálnej časti osláv si zhromaždení pozreli i bohatý kultúrny program, v ktorom učinkovali školské folklórne súbory, inštrumentalisti a speváci. Vystúpil taktiež dychový orchester MS KSSCaS z Novej Belej pod vedením kapelníka Milana Cervasa, ktorého program sa účastníkom osláv veľmi páčil.

JOZEF MIRGA

NÁRODOPISNÁ EXKURZIA

Dnes prinášame ďalšiu časť znamu z národopisnej exkurzie po českých krajoch od nášho poslucháča Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave Jozefa Pivočárika. Dúfame, že jeho príspevky priblížia čitateľom najzaujímavejšie historické pamiatky v Čechách.

— Ako som už spomenul v minulom príspevku, posledným bodom našej exkurzie bolo hlavné mesto ČSSR — Praha. Keďže náš pobyt naďvázoval na exkuru počas prvého ročníka nášho štúdia, preto sme sa tentoraz sústredili radšej na okolie Prahy.

Ako prvý sme navštívili poblížky hrad KOKORÍN v okrese Mělník. Dnešná podoba hradu sa podstatne líši od pôvodnej. Je to totiž rekonštrukcia.

Hrad vznikol v prvej polovici 14. stor. a jeho majiteľom bol Aleš Skopek z Dubé. Silne opevnený sa neskôr stal údajne hniezdom lúpežných rytierov. Po bitke pri Bielej hore v r. 1629, kedy armáda českých stavov utrpela porážku, bol hrad pripojený k panstvu Albrechta z Valdštejna. Nebol už obývaný a začal pustnúť, až nakoniec ostali z neho len zrúcaniny. Treba poznamenať, že romantický hrad svojou jedinečnou polohou pritáhal v minulom storočí mnohých významných umelcov. Medzi ďalšimi zrúcaninami hradu inšpirovali známych maliarov Antonína a Josefa Mánesovcov, ako aj básnikov ako napr. Karla Hynka Máchu, ktorý práve do okolia hradu umiestnil dej svojho románu Cikáni. Bol tu aj slávny nemecký básnik Johann Wolfgang Goethe, ktorý hrad prirovnával k lodi.

V roku 1896 kúpil hrad od kráľovskej komory cisársky radca Václav Špaček. Jeho syn Jan dal hrad v rokoch 1911–1918 zrekonštruovať podľa plánu arch. Eduarda Sochora a s pomocou historikov A. Sedláčka, C. Ziberta a Z. Wintera. Zrekonštrukcia hradu sice zmenilo jeho pôvodnú podobu, ale mu neubralo na monumentalitu.

Zaujímavý je aj interiér hradu, v tom nástenné maľby s rytierskymi námetmi oslavujúcimi nového majiteľa a jeho rodinu. Eduarda Sochora a s pomocou historikov A. Sedláčka, C. Ziberta a Z. Wintera. Zrekonštrukcia hradu sice zmenilo jeho pôvodnú podobu, ale mu neubralo na monumentalitu.

Nasledujúci deň sme navštívili ďalšiu významnú českú národnú pamiatku — hrad KARLŠTEJN, položený južne od Prahy. Originálne koncipovaný hrad v romantickom prostredí na vápenecovej skale vysokej 319 m nad riekkou Berounkou bol postavený v rokoch 1384–1357 za panovanie Karola IV. podľa konceptie francúzskeho architekta Mateja z Arrasu. Plnil funkciu osobného mimopražského panovníkovho sídla a bol zároveň určený na úschovu rišských a českých korunovačných klenotov, dôležitých štátnych listín a pozostatkov svätých, ktoré nábožný panovník náruživo zbiera. Hrad, skladajúci sa z viacerých objektov, je vybudovaný v hieratickom poradí na troch výškových stupňoch terénu. Najnižšie je podhradie s hradnou bránou. V úvodnej, dolnej časti hradu sa nachádza tzv. Dvor hradných grófov, kde sídlil správca hradu, vyššie je položený vlastný cisársky palác s Mariánskou kaplnkou a najvyššie tzv. Veľká veža s kaplnkou sv. Kríža.

Svoj najväčší rozkvet zažil hrad za Karola IV. Až do konca 15. stor. neboli potrebné žiadne väčšie renovačné práce, hoci v r. 1422 husitské delostrelectvo obliehalo hrad vyše sedem mesiacov. Rišske klenoty sa z hradu odviezli už v r. 1414. Úrad polkorába vykonával tu jeden šachtic zo stavu panského a jeden

zo stavu rytierskeho a až do 17. stor. bol to jeden z najvýznamnejších úradov v krajinе. Hrad stratil svoj význam po vyvzetení českých korunovačných klenotov na zač. 17. stor. a najmä po roku 1648, kedy bol pri obliehaní Svédmi značne poškodený. Generálna oprava jednotlivých objektov sa uskutočnila až v rokoch 1887–97, kedy bol hrad rekonštrukčne.

Karlštejn vyniká nielen svojou impozantnou architektúrou, ale aj vnútornou úpravou a výzdobou. Hoci z pôvodnej výzdoby vrcholnej gotiky sa hodne stratilo, aj to, čo zostało, má nepredstaviteľnú umeleckú hodnotu. Osobitnú pozornosť si zasluhuje Mariánska kaplnka (hradný kostolík) vyzdobená cennými malbami s apokalyptickými výjavmi, obrazmi zobrazujúcimi cisára v teokratickej úlohe a patrónov Čiech. Pri nej je ďalšia malá kaplnka sv. Kataríny, súkromná cisárova modlitebňa. Jej steny sú napustené zlatou omietkou, do ktorej sú zasadene položdahokamy. Predpokladá sa, že autorom malieb je strassburšký maliar Mikuláš Wurmser (ok. r. 1360).

Vari najcennejším priestorom na Karlštejne je kaplnka sv. Križa vo Veľkej veži. Má bohatú výzdobu, ktorá má vyvolať ilúziu nebeského Jeruzalema. Je rozdelená na tri cykly sledujúce tri hlavné ikonografické významy vyobrazenia: hore na klenbe dekoratívne riešené nebeskú sféru, uprostred sféru triumfujúcej cirkvi (tri rady 128 tabuľových obrazov Majstra Teodorika s rôznymi postavami svätcov) a dolu je predstava opevneného Jeruzalema. Tá časť cyklu je bohatovo vyložená polodrahokamami, ktoré kedysi odrážali svetlo 1300 voskových sviečok osvetlujúcich kaplnku. Nad hlavným oltárom je nika, v ktorej boli uložené korunovačné klenoty.

Hrad Karlštejn napriek niekoľkým úpravám a rekonštrukciám si komplexne zachoval slohový charakter v autentickej podobe. Vďaka tomu, ako aj bohatstvu geniálnych maliarskych diel patria k skvostom českej a európskej kultúry. Je vyhlásený za národnú kultúrnú pamiatku.

JOZEF PIVOVARČÍK

Hrad Karlštejn

Kto má krmivá — má mäso

Ošípanú treba dobre žiť, kým sa sama stane požívou. Túto pravdu pozná skoro každý chovateľ, ale zásady racionálneho kŕmenia zvierat sú už u nás menej známe. Čo stále sa kŕmenie opiera iba o praktické skúsenosti rolníkov. A zatiaľ v poľnohospodárskych vyspelých krajinách sa každý chovateľ, dbajúci o svoje vrecko, snaží čo najrýchlejšie využiť najnovšie výrobky vedy v kŕmení a chove zvierat a výrobu krmív.

Spočiatku najviac úspechy dosahovali chovatelia hydin v spolupráci s výrobňami zvlášt komponovaných krmivových miešaniek. Nečudo, veď sa dospelo k úctyhodným výsledkom: 1 kg prírastku mäsa z polodruha kg krmív. Tieto poznatky v 70. rokoch široko využívalo aj Poľsko, ktoré rozvinulo hydinárstvo, najmä chov broilerov. Keď však na začiatku 80. rokov prišli hospodárske ťažkosti, hydinárstvo upadlo, keďže sa opieralo nie o vlastné, ale dovážané krmív.

Pokrok v chove a výrobe krmivových miešaniek sa vo svete rýchlo rozšíril aj na iné druhy zvierat. Napr. v Holandsku sa plánuje, že v nadchádzajúcich rokoch sa priemerná dojivost kráv zvýši z terajších 5,6 tis. litrov mlieka ročne na 10 tisíc litrov vďaka aplikovaniu výsledkov genetického inžinierstva a racionalizácií kŕmenia. Prinesie to obrovský prospech. Totiž od značne menšieho počtu kráv dosiahnu Holandčania také isté množstvo mlieka ako dnes.

Na pozadí svetových výsledkov poľské chovateľstvo vyzera veľmi skromne. Chov má u nás extenzívny charakter. Zvieratá sa kŕmi raz lepšie, inokedy horšie, závisle od krm-

vinovej situácie na gazdovstvách. Spravidla sa ich vykrmuje príliš dlho, keďže krmivo nové dávky nemajú vhodné zloženie a nevyhovujú vyživovacím normám. Trochu lepšie, vďaka chovateľským práciam, vyzera genetická hodnota zvierat v Poľsku.

Najčastejšou chybou v kŕmení ošípaných u nás je to, že dostávajú priemerne len asi 77 percent potrebných bielkovín. V súvislosti s tým je využitie krmív neefektívne. Ináč povedané, spotreba krmív je väčšia, než to vyplýva zo skutočných vyživovacích požiadaviek. Krmoviny obsahujú nielen menej bielkovín, ale aj iných zložiek zlepšujúcich výsledky kŕmenia (vitamínov, minerálnych solí a pod.). Je to jedna z príčin (popri nevhodných cenových reláciach), ktorá spôsobuje, že chov ošípaných je u nás neveľmi rentabilný.

Samozrejme, problém bielkovín nie je u nás ničím novým a vláda sa ho snaží riešiť dovozom bielkovinových miešaniek, ako aj iných komponentov. Problém je však v tom, že tento dovoz je nedostatočný. Nejde však len o kvantitatívne uspokojenie požiadaviek v tejto oblasti. Nevyhnutné je zároveň značnosť moderných technológií výroby krmivových koncentrátov. Situáciu by totiž generálne zlepšila len vlastná výroba týchto koncentrátov. Nie je však také jednoduché dobehnuť — v pomerne krátkom čase — svet v tejto oblasti. Čas súri, totiž trh čaká na produkty chova, teda mäso, ktorého nemáme nadostať. Preto musí ešte fungovať listkový systém na mäso a mäsové výrobky, hoci je čoraz viac hlasov dožadujúcich sa je-

ho zrušenia. Podmienkou je však jedna dôležitá vec, treba totiž podriadiť naše hospodárstvo zákonom trhu.

Ako je známe, rozvoj poľnohospodárstva patrí v politike vlády k troma uprednostňovaným oblastiam. Vyvíja sa úsilie smerujúce k zlepšeniu podmienok hospodárenia. Jedným zo smerov majúcich na zreteli rozvoj chovu je i výstavba výrobní krmivových miešaniek a koncentrátov. Kým sa však dočkáme týchto miešaniek, z domácej výroby, budeme ešte dlho odkázani na ich dovoz. Treba tu sice poznámenať, že Poľsko vyrába takéto krmivá, lenže ani ich množstvo, ani kvalita nevyhovujú požiadavkam rolníkov.

Spomedzi viacerých zahraničných firiem dodávajúcich krmivové miešanky do Poľska, k najznámejším patri holandský podnik Central Soya Overseas (odbočka americkej koncernu Central Soya), ktorého výrobky reprezentujú najvyššiu svetovú úroveň. Podľa mienky poľských chovateľov, používajúcich tieto dovážané miešanky, efektivita chova ošípaných sa u nich zvýšila od 15 do 30 percent. Tieto výsledky hovoria samy za seba.

Hodno poznámenať, že široké zavedenie takýchto miešaniek a moderné spôsoby kŕmenia zabezpečujúce zvieratám všetky živiny by umožnilo priblížiť naše výrobné efekty v chove k výsledkom dosahovaným v krajinách s vyspelým poľnohospodárstvom, napr. v Holandsku. Ide o také výsledky ako napr. spotreba 3 kg krmív na 1 kg výhového prírastku vo výkume ošípaných alebo — podľa inej miery — o dosiahnutie 75—80 dkg denného výhového prírastku namiesto 50—60 dkg, aké dnes dosahujú naši chovatelia. Vtedy by sme malí dodatočnú výrobu pri nižších nákladoch. Aký by to malo význam, netreba nikoho presvedčovať.

Nové hnojivá

V poslednom období sa na trhu objavili nové druhy umelých hnojív, ktoré si zaslúhujú pozornosť. Sú to: CUPROMAG — je to hnojivo vyrábané z praženej dolomit. Obsahuje asi 40 percent kysličníka vápenatého, 20 percent kysličníka horečnatého a dodatočne 1,25 percent medi. Hodi sa teda na pôdy, v ktorých chýba horčík a súčasne pôsobí od-kyslújúco.

Toto hnojivo sa vyrába v dvoch formách: Cupromag obsahuje med' v podobe kysličníka med'natého (s pomalším, ale dlhšie trvajúcim účinkom; Cupromag II, v ktorom je med' čiastočne v podobe kysličníka med'natého a čiastočne v podobe síranu alebo chloridu med'natého (s rýchlosťou účinkom).

Cupromag sa odporúča na pôdy s nedostatočným množstvom horčíka a medi, predovšetkým pod obilie — jačmeň, pšenica a oves. Možno ho tiež vysievať na lúky a pastviny, v ktorých je nedostatok medi a horčíka. Na obilie a lúky sa toto hnojivo vysieva v množstve 200—400 kg na hektár. Hnojenie treba opakovať každé 2—3 roky. Najlepším obdobím pre vysievanie Cupromagu je jeseň: na lúkach po skončení vegetácie a na obilných poliach pred jesennou sejbohou jednotlivých obilník.

FLORAHUM I. Je to organicko-

-minerálne hnojivo, vyrábané z viacerých komponentov ako napr. kompost zo sosenovej bukovej kôry, rašeliná, vápenec a minerálne hnojivá. Asi 80—85 percent hnojiva tvorí organická látka, ktorým ostatnú časť — dusík, fosfor, draslik, horčík, vápnik a mikročasticie. Vďaka veľkému obsahu organických látok má toto hnojivo veľmi príaznivý vplyv na pôdu. Rozkladá sa veľmi pomaly, prispieva k vznikaniu prsti a pomáha zadržiavať živiny v pôde. Florahum I je univerzálnym hnojivom, teda je vhodné na všetky druhy pôdy a na všetky rastliny. Zvlášť ho možno odporúčať na hnojenie rastín v malých i väčších záhradkách.

MIXT-1. Je to tekuté hnojivo, ktorým možno posilňovať rastliny prostredníctvom postrekov listov. V jednom litri tohto hnojiva sa nachádza 85 g dusíka, 48 g draslika a značné množstvo fosforu, vápnika, horčíka, síry, ako aj mikročasticie a ultramikročasticie. Okrem toho toto hnojivo pôsobí toxicicky na choroboplodné zárodky a na larvy niektorých škodcov.

Mixt-1 je hnojivom — mohli by sme povedať — všeobecným a hodí sa na hnojenie rôznych druhov rastlín. V prípade cenných rastlín, s nedostatočným množstvom živín, ktoré sú na dovozok ohrozené chorobami a

škodcami, treba robiť systematické postreky každé dva týždne. Ostatné rastliny, ktoré sú v dobrom stave, stačí postrekovať 2—3 razy počas vegetačného obdobia.

OVCE. Na horských holiach v Uruguaji, kde sa pasú stáda oviec, je nová móda. Mnohé ovce sú oblečené do kabátov zo syntetických látok. Totiž zistili, že po ostríhaní mnohé holičové ovce prechladli. Keď však 20—40 dní po ostríhaní nosia kabáty, cítia sa výborne a čo je najdôležitejšie — rýchlejšie im rastie vlána.

VLČI BOB. Prednedávnom v Rakúsku objavili, že vlči bôb majú veľkú hodnotu pre človeka. Ide najmä o tzv. biely vlči bôb. Je bohatý na bielkoviny, ktorých vľô bôb obsahuje až 50 percent. Okrem toho obsahuje 34 percent vlákien hodnotných pre zdravie človeka, ktoré majú dobrý vplyv na trávaci systém. Vlči bôb obsahuje iba 2 percentá cukru, čo je tiež pre zdravie dôležité. Je bohatý na draslik, fosfor, síru, mangán a vitamíny B₁, B₂, B₆.

Francúzsko má záujem o vlči bôb, ktorý môže nahradíť stále širsie využívanú sóju. Pridávajú ju do všetkých jedál, nápojov a záuskov. Sójou totiž, ako vieme,

obsahuje takiež veľké množstvo bielkovín.

Doteraz vľô bôb bol využívaný hlavne v poľnohospodárstve, medzi iným v kŕmení ošípaných a hydin. Vlči bôb po spracovaní môže byť tiež aromatizovaný a dodávaný o.i. vo forme mûčky.

GALOŠE PRE RATICE. Sú rôzne obyčaje. Zaujímavo vyzera stádo kráv, ktoré patrí Stevenovi Engwynovi, farmárovi z Cornwallu (Veľká Británia). Každé zvieratá chodí v obuvi zo zvláštnej gumy. Starostlivý farmár sa postaral, aby jeho kravy mali sučné ratice. Podľa neho vo vlnkom a chladnom podnebí to má veľký význam pre zdravie kráv.

NOVÝ KRM PRE RYBY. Ryszard Skrzyszowski z Poľnohospodárskej akadémie v Krakove zistil, že z semenárskych závodov zostáva veľké množstvo odpadov, ktoré vznikajú počas prípravy na sejbu kŕmej a cukevnej repy. Doteraz znamenali iba neužitočné odpady, spôsobujúce starosti. Po dlhých výskumoch a pokusoch vysvetlilo, že použitie týchto odpadov v kŕmnych miešanach je veľmi osozené v chove kaprov. Krm pripravený podľa už patentovaného výnalezu využíva všetkým požiadavkam pre krmivá tohto druhu — neklesá na dno a nerozpadáva sa vo vode celých 48 hodín v teplote 20°C. To znamená, že neuberá vode kyslik, neznečisťuje prostredie a je úplne konzumovaný rybami.

Jablko nepadá ďaleko od stromu

Od skončenia tohoročných 42. Pretekov mieru prešlo už sice niekoľko týždňov, ale vraciame sa ešte k tomuto podujatiu a vôbec k cestnej cyklistike, keďže je to šport, ktorý sa nielen u nás naďalej teší veľkej populárite.

Ked' v roku 1948 vyštartovali cyklisti do I. ročníka Pretekov mieru, mälokto predpokladal, že sa zanedľho stanú najväčším podujatím amatérskej cyklistiky na svete. Podujatím, na ktorom sa učili cyklistickú abecedu viaceri neskorší známi profesionáli. Na trati každej etapy pozdravovali cyklistov tisice záujemcov. Po rokoch však tiež preteky ako by trochu zovsedneli tým viac, že sa okruh uchádzačov o prvenstvo na nich zúžil do 4 krajín: Československa, Poľska a najmä NDR a Sovietskeho zväzu. Svedčilo to o raste úrovne cyklistiky v týchto krajinách, dokumentovanej ziskom viacerých titulov majstra sveta bud' olympijských medailí, ale na druhej strane spôsobilo pokles atraktivity Pretekov mieru medzi divákmami, ale i cyklistami viacerých krajín.

Organizátori sa preto snažili spestriť toto podujatie buďto zmenou trate PM, jej stážením, zmenou pravidiel a pod. Tento rok sa dokonca usilovali uskutočniť tieto preteky na trati Paríž — Moskva za účasti niekoľkých profesionálnych družstiev, žiaľ, nič z toho nevyšlo. Kolidoval kalendár (v tom čase sa konali preteky profesionálov okolo Španielska), chýbali tiež finančné prostriedky na odmeny atď.

Vráime sa však k tohoročným Pretekom mieru, ktoré — ako je známe — vyhrali súverenne tak v súťaži jednotlivcov, ako aj družstiev cyklisti NDR. Tvorili najvyrovnejšie družstvo a celkove zvíťazili na ôsmich etapách. Celkom pekne si počívali cyklisti CSSR, ktorí v družstvách skončili na treťom mieste. Podľa viacerých spravodajcov NDR malo tento rok uľahčenú úlohu, keďže družstvá Poľska a ZSSR štartovali vo výrazne slabšom zložení. Totiž, o čom mnohí iste vedia, v Poľsku vznikla profesionálna cyklistická skupina Exbud pod vedením Ryszarda Szurkowského, v ktorej štartujú vynikajúci pretekári. Tak isto v ZSSR vznikla profesionálna skupina zložená z najlepších cyklistov, ktorá celkom úspešne štartuje na

pretekoch v západnej Európe. Asi len týmto možno vysvetliť tak slabý štart sovietskeho družstva na tohoročných Pretekoch mieru (VI. miesto), vari najhorší v dejinách účasti sovietskych cyklistov na tomto podujati. V tomto kontexte druhé miesto poľských cyklistov treba uznáť za veľmi úspešné, tým viac, že bolo podporené tretím miestom Jaskulu a štvrtým Chalupeckom v súťaži jednotlivcov.

Ked' Ryszard Szurkowski vyhral štyrikrát Preteky mieru (1970, 1971, 1973, 1975), mnohí sa nazdávali, že tento výkon dlho nedokáže nikto zopakovať. Potom sa však objavil majster šprintu Olaf Ludwig (vyhral na PM už 39 etáp), ktorý dvakrát zvíťazil na tomto podujati a tak sa očakávalo, že práve on vyrówna rekord Szurkowského. Lenže v posledných rokoch, aj keď vítaži na jednotlivých etapách, celé preteky už nedokázal vyhrať. Za to v družstve NDR sa zjavil nový talentovaný cyklista, práve UWE AMPLER, ktorý má reálne šanse nielen štyrikrát vyhrať PM, ale dokonca urobiť to za sebou...

Uwe Ampler sa narodil v roku 1964 v mestečku Zerbst, má teda necelých 25 rokov. Je vysoký 181 cm a váži 76 kg. V súčasnosti je študentom Vysokej školy telesnej výchovy v Lipsku, kde zároveň trénuje. Pochádza zo športovej rodiny. Jeho otcom je totiž známy cyklista Klaus Ampler, ktorý v roku 1963 taktiež vyhral Preteky mieru. Práve jemu Klaus vďačí najviac. Spočiatku sa totiž venoval plávaniu a vyhral viac pretekov na spartakiádach mládeže. Napokon však otec nahovoril syna na cyklistiku a stal sa jeho trénerom, ktorým je podnes.

Pod vedením tak skúseného a náročného trénera sa cyklistické schopnosti Uwea zvyšovali veľmi rýchlo. Zanedľho sa dostal do reprezentačného tímu trénera Wolfganga Lindnera. V roku 1985 ako devätnásť a polročný vyštartoval po prvý raz na Pretekoch mieru a skončil na 3. mieste za Poliakmi Piaseckým a Mierzejewským. O rok neskôr vyhral prológ, co potom nešťastný pád na etape v Kijove ho zabil šanci na konečné víťazstvo a skončil „len“ na 13. mieste. V treťom štarte v r. 1987 si už nedal vziať víťazstvo na Pretekoch mieru a svoje prvenstvo zopakoval aj v r. 1988 a tento rok.

Nie sú to jediné úspechy Uwea Amplera. V r. 1986 vybojoval titul majstra sveta v súťaži jednotlivcov a vlane na Olympijských hrách v Soule zlatú medailu v súťaži družstiev na 100 km. Je tiež mnohonásobným majstrom NDR a od r. 1986 do 1989 vyhral šest veľkých viacetapočových pretekov. Jeho prednosťou je všeobecnosť a keďže je ešte mladý, ma reálne vyhliadky na celý rad ďalších úspechov.

JAN KACVÍNSKY

Hviezdy svetovej estrády

Rick Astley

Meno tohto mladého britského speváka akiste poznajú mnohí milovníci populárnej hudby. V poslednom období sa totiž oňom hodne hovorí a píše, no predovšetkým rozhlas i televízia často predstavujú jeho nahrávky.

Popularita tohto 22-ročného vokalistu začala rýchlo stúpať asi pred dvomi rokmi, keď nahral svoju debutovú platňu Never Gonna Give You Up. Nahrávka sa okamžite dostala do

britského zoznamu najpopulárnejších hitov TOP-20 a niekoľko týždňov bola na prvom mieste. Poznamenajme, že platňa rýchlo zmizla z obchodov, vykúpili ju skôr, ako platne najlepších rockových hviezd. Kritici jednohlasne uznali Astleya za najslubnejšieho debutanta minulého roka. Nie div, že v súťaži popularity sa umiestnil dokonca pred známym Trentom D'Arbym, ktorého hudba bola vari príliš ťažká pre priemerného poslucháča.

Richard Paul Astley sa narodil vo Warringtonu nedaleko Manchesteru a spočiatku sa zaoberal hudbou len amatérsky. Ako mladý chlapec hral v miestnej hudobnej skupine. Neskôr sa priležitostne zúčastňoval nahrávok s takými známymi hudobníkmi a skupinami ako napr. Pete Burns, Dead or Alive, Banarama alebo Mel and Kim.

Hudobné záujmy si Rick Astley vyniesol z rodného domu. Totiž jeho matka Cynthia hrá na klavíri a spieva v najväčších klub-

boch Newton-the-Willos. O estriánoch úspechoch syna sa však vyjadruje veľmi kriticky. Podľa nej Rick nie je zvlášť nadaný, nevie ani spievať, ani tančovať. Každý spevák z jej klubu to vraj robi oveľa lepšie.

Nemožno to brať celkom seŕízne, lebo predsa každá nová nahrávka sa stretáva s veľkým uznaním. Týchto nahrávok bolo viac a k najlepším patria medzi ním také hity ako Whenever You Need Somebody, vydaný v troch verziách (analogovej, kompaktnej a na kazete) a Together Forever, ktorý dosiahol veľký úspech nielen v Európe, ale aj v Amerike. V súčasnosti Ricka zaraďujú medzi špičkových britských vokalistov. Nedávno v Londýne dokonca usporiadali na jeho počesť veľký banket, ktorého sa zúčastnili veľké osobnosti nielen zo sveta show-businessu.

Rick chce sám písat svoje piesne a prvu lastovičku je melodický hit She Wants To Dance

With Me. Teraz pripravuje nový album, ktorý má vystrihnúť v tomto roku. (js)

VINCENT ŠIKULA

SLIMÁK

Raz som šiel s Veronkou na prechádzku. Veronka bola ešte malá. Vedela už chodiť, no keď sme šli na prechádzku, vždy ma držala za ruku.

Bolo to oveľa skôr, ako chodia deti do škôlky. Pamäťam sa, že Veronka nevedela vtedy ešte ani dobre hovorit.

Bola jeseň zo stromov už podalo listie. Mne sa možno ani na prechádzku veľmi nechcelo, no Veronka ma len ľahala a ľahala.

Sí súme poľnou cestou. Bolo už i trochu chladno. Z niektorých stromov opadol už takmer všetko lístie. No na niektorých sa sem-tam ešte nejaký listoček žltol alebo červenal. Hoci bolo už možno i trochu chladno, zrazu som na kraji cesty zbadal slimáka. Ba mal ešte i vystrčené rožky. Hned som naňho upozornil Veronku: — Pozri, Veronka, to je slimák!

A ona, hoci ešte nevedela dobre hovorit zopakovala: — Mimák!

Cheel som ju opraviť, znova som povedal: — Veronka to je slimáčik. Pozri, to je slimák!

A ona po mne: — Mimák!

Cheel som íst dalej, no Veronka ma nástočivo ľahala nazad a stále opakovala: — Mimák, tato, mimák!

Ani za svet ma nechcela pustiť ďalej. Musel som jej pomôcť prihrnúť slimáčka zvädnutým listom, čo napadlo z jabloniek a čerešní, aby mu potom, keď začne mrznúť, nebolo chladno.

Možno by som na túto príhodu dávno zabudel, keby mi ju neskôr, keď už zima skončila, Veronka nepripomenula.

Ba pripomína mi ju rok čo rok. Zakaždym, keď sme kráčali tou istou, našou známou cestou, zrazu ma Veronka predbehla. Neraď som sa čudoval, kam a prečo tak beží. No ona zastala pri kamennom múriku, ktorý mal slúžiť vari len na to, aby sa na cestu netrúšila zem. Bol však už obrastený trávou a z jaru na ňom kvitli kosatice. Zo sádu vohali ovocné stromy a Veronka mi ukazovala: — Tatuško, pamätaš? Tu sme raz prikryli slimáčka.

Niekedy som na to nepovedal nič. Ako by som sa mohol na slimáčka nepamätať?

Ci sa aj vy pamäťate, kedy a kde ste po prvý raz videli slimáčka? Určite sa pamäťate.

A nielen vy, ale aj vaši rodičia, ktorí sa na miesto odpovede možno len pousmejú.

FRANTIŠEK HRUBÍN

Noty

Notám diví se náš kloùček.
Každá nota jako brouček
leze níž a zase výš,
do ruky ji nechytíš.

Jedna je tam, druhá tady,
všechny noty dohromady
dají hezkou písničku.
Zahráj mi ji, Jeníčku!

Ruže

Tancujú vždy len po daždi,
keď je v záhradnej sále
mokro dokonale.
Ináč im chýba baletný trikot z rosy.
Iba v ňom zdvihnu nežné nosy,
zčecharajú lice — a svet žasne!
V záhrade tancujú krásne
ružové Spiace krásavice!

NAŠA FOTOHADANKA

Naša snímka predstavuje známeho poľského divadelného a filmového herca. Vytvoril mnoho znamenitých postáv v desiatkach filmov a vo viacerých seriáloch. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Čakajú knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 372/89 sme uverejnili snímku herca Jerzyho Bińczyckého. Knihy vyžrebovali: Stanislav Holova a Helena Soltysová z Lapšanky, Jadviga Greláková z Jablonky, Cecília Mlynáříková z Čiernej Hory, Anna Majerčáková z Nižných Lapšov, Uršula Kiernožiaková z Krempech, Zdislav Skorupka, Vanda Bylinka a Eva Pavlicová z Vyšných Lapšov, Alžbeta Radecká a Anna Vněčáková z Kacvina, Monika Grobačíková z Dolnej Zubrce, Marek Czabala z Pekelníka a Dorota Organičáková z Fridmana.

VESELO SO ŽIVOTOM

— Deti, určite ste už počuli, že Zem sa krúti okolo Slnka.

— A čo robí Zem v noci, keď Slnko spí, prosím?

* * *

— Opäť štvorka! — vyčíta otec Sergejovi. — Asi si dobre nerozumel otázke, ktorú ti súdruh učiteľ dal.

— Ja som otázke rozumel, otec, ale súdruh učiteľ nepochopil moju odpoveď.

* * *

— Miško, nenašepkávaj Kočovi! — Prosím, ale on mi potom výčita, že nič neviem.

— Peter, koľko je 3×2 ?
— Päť.
— Ako to, že ti vychádza päť?
— Prosím, to nie mne, to mi Vaska našepkal.

* * *

— Vieš hrať na husliach?
— Neviem. Nikdy som to neskúšal.

ČO JE TO?

Zhrbený muž behá po poli, nepríde domov, len keď pole oholí. (kásoK)

Iných šatí, ale sama je nahá. (alhI)

Plná škola detí, a nemajú kadiaľ vyjst. (acivokAM)

Sedi paní v komore a vlasy má na dvore. (avkrM)

Sedi pan v kričku v červenom ručničku. (adohaj)

Letiště

Kdo nebyl na letišti, neví, jak se slétají a odletájí verunky celého světa. Je to na trávníku otevřená dlaň obra s roztaženými prsty a se zdviženým palcem. Je to betonová pravice města. Je tak široká, že na ni spočívá nebe. Po prstech rozjezdových drah běží jedna verunka za druhou. Už se zvedají; už ulétají do oblak. Na skleněné věži palce se po větru otáčí červená a bílá pruhovaná ponožka. Karkulkó, Karkulkó, jistě sis ji zmáčkela v lese. Našli ji piloti a teď ji nadouvá a suší vánek.

Letiště se chvěje pod nohami. Na letišti je pořád zemětřesení. Než se rozjedou, letadla rámusí, hřmotí a dělají zimavý průvan, skoro jako mentolové bonbóny v ústech. Některé hřmí jako varhany o koncertě z rozhlasu. Vít

z motorů ohýbá trávu a sfukuje klobouky. Všechny ženy si musí držet sukňě, aby je vítr nerozsvoukal mezi pampelišky.

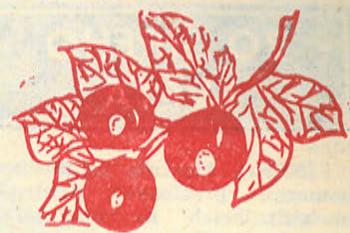
Kde se vzala, tu se vzala — stojí u letounu dívka, která má pohádkové jméno: letuška. Stejně sem přišla rovnou z pohádky, protože je velice moc hezká jako tři princezny dohromady, ale moderní, a místo korunky má na hlavě modrou lodičku jako vojáci. Já bych moc chtěl, aby mne pohlídala po vlasech. A už lidé vystupují po schůdkách, kynou šátečky a mizí pod křídlem letounu. Už poletí! A kdyby se cestou báli, letuška je pohlídá po vlasech a řekne: „Nebojte se, mi strašpytlivé. Donesu vám svatiniu. V našem letounu si sedíte jako doma u televize, kdežto v pohádkách museli být rádi, když se svezli na holém létajícím kopeci. A tam to, panečku, nějak fičelo!“

V tom okamžiku se letoun s hangáry podobá kvočně před ku-

kani. Když jsou všechna kuřátka schována v peří, stoupne si před letadlo ptáčník. Drží v každé ruce žlutého papouška. Papoušek třepetá křídly — ouha! To dispečer mává žlutými praporky a pomáhá pilotům manévrovat stroje na rolovací dráhy.

Pak se pilot rozjede a stoupá a stoupá ma modrý koberec. Už je jako skřivánek a motor mu zpívá a zvoní. Už je tak vysoko, že z vršku modré homole vidí, kam chce: do Paříže, do Indie nebo k Černému moři. A kopec je tak vysokánský, že je tam stále modro. Od toho mají letci pomodřeny své stejnokroje. Hned bych za nimi vykřikl: „Piloti, potřeboval bych z blankytu takovou makové modrou čepici.“ Nosil bych ji hezky na stranu k uchu, a všichni by se za mnou ohlíželi: „To je on... Ten létá tak vysoko, že může vidět, kam chce.“

ZDENĚK KRIEBEL

DAGMAR WAGNETOROVÁ
-SKAMLOVÁ

Lieky z rieky

Rieka — to je apatieka,
injekcie vody strieka.
Kvapky proti páľave
ochladia ma na hlave.

Má najlepší penicilín
z vodných rias a z peny bylin.
Pomáha od ľakov z rakov
na ležadle z okruhliakov.

Plávam, až ma bolia väzy.
Skočí na breh po obväzy.
Zabali ma skoro celú
do lístočkov skorocelu.

STEFANA PÁTOŠOVA

Túžby

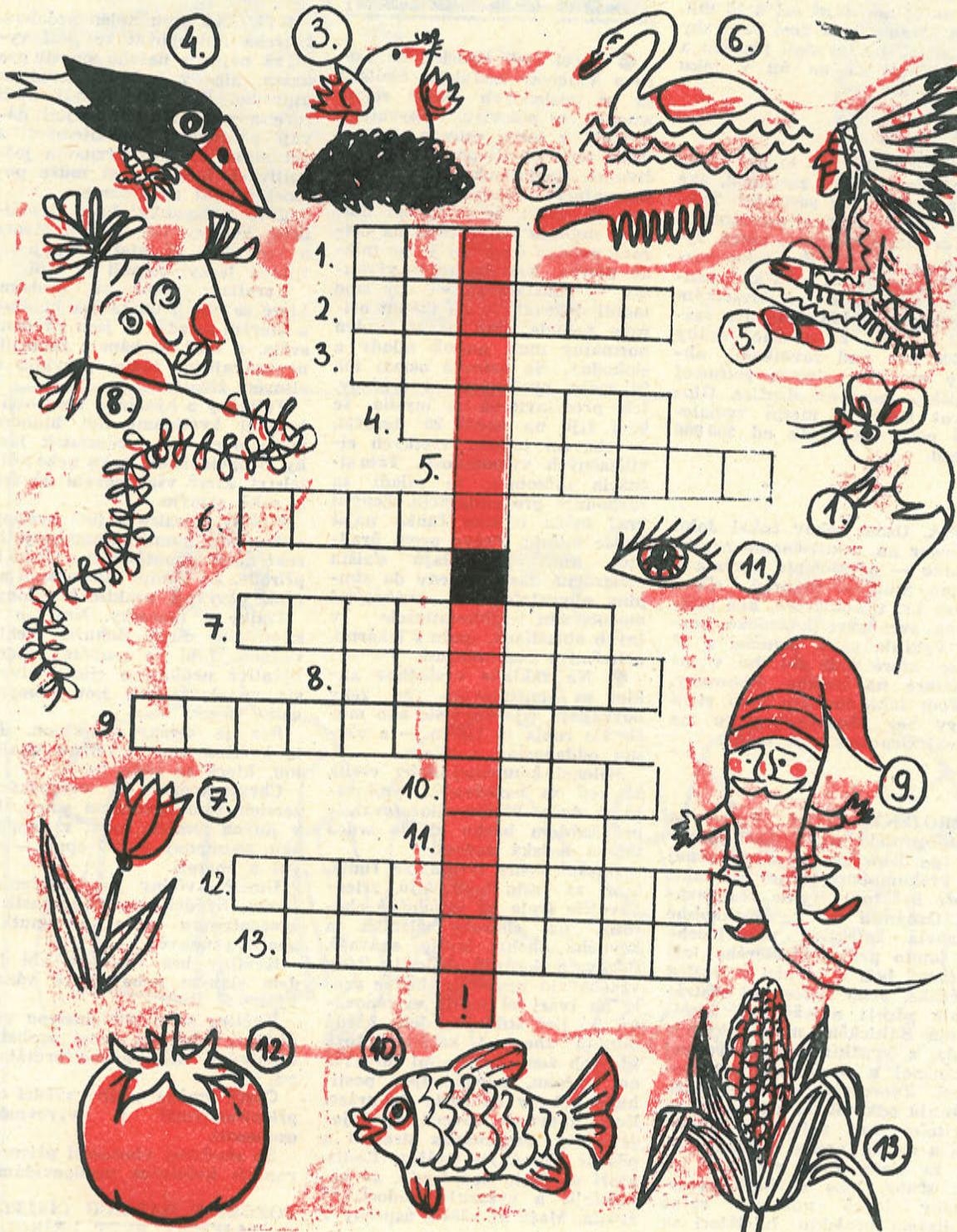
Krásna je naša domovina,
v žilách jej život vrie.
Dýchať by som už chcela
v tej pozajtre.

Veľký je človek, keď sa
s divočom v sebe preteká.
Mňa ale blaží pomyslenie
na budúceho človeka.

Nám, nespokojnosť,
buď protihráčom vždy.
Nech dnešný rekord v myslí
lámu
popozajtrajšie rekordy.

KRÍŽOVKA

Milé deti tentokrát sme pre Vás pripravili veľkú prázdninovú krížovku, ktorej doplnovačka vám pripomene čosi, na čo by ste mali pamätať na výletoch, v pionierskych táboroch či na dovolenke s rodičmi. A vlastne nie len cez prázdniny, ale po celý rok. Odpoveď nám pošlite do redakcie. Nezabudnite uviesť svoj vek a presnú adresu. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujueme slovenské knihy.

ZO ŠÍREHO SVETA

FÍNSKO. Meranie uskutočnené pomocou precíznych prístrojov nachádzajúcich sa na palube umelej družice dokázalo, že územie Finska sa systematicky zväčšuje. Za posledných 50 rokov Fínsku pribudlo 1 100 štvorcových kilometrov. Je to výsledok poklesu úrovne mori.

JAPONSKO. Štatistické údaje uverejnené v japonskej tlači dokazujú, že japonská rodina v minulom roku bola najsporivejšia medzi najbohatšími krajinami sveta. Z mesačných príjmov priemerná japonská rodina ušetrila v minulom roku 16,6 percent sumy. Na druhom mieste sú obyvatelia NSR — 12,2 percent úspor. V tomto kontexte sa obyvatelia USA zdajú byť veľmi marnotratní. Ušetrili iba 3,9 percent mesačných príjmov.

SPOJENÉ STÁTY. Podle některých amerických biologov má budoucnosť medicíny podobu hnědočerné, slizké, rytmicky se stahující pijavky. Tato krvemilná tvorenia, která množí považují za relikt zaostalosti medicíny z minulého stoletia, se opäť používají. Stále viac nemocnic užívajú pijavky k zastaveniu krvácení pri mikrochirurgických zákrocích, pri odtržení časti tela, napr. prstú nebo uši.

Vedeči z mnoha výzkumných stredisek a farmaceutických firm zkoumají možnosti enzymů obsažených ve výměšku, ktorý pijavky vpouštia v miestach priešania, a ktorý obsahuje antikoagulanty. Možná že budou použity pro záchrannu nemocných se srdečním infarktom.

Jeden z proteinov, obsažených v tomto výměšku, hirudin, objevený v evropskej odrúde pijavek, predchádza vzniku krevných sraženín. Hementin, vyskytujúci sa u amazonských pijavek, sraženiny rozpočí.

RAKOUSKO. Platí zde písne predpisy o ochrané zvíar. Medvedi, kteří se objevili v jižním Rakousku, se zde cítí zcela bezpečné. Zvíratům se tam daří dobré, horší je to s majiteli včelin. Všeobecně je známo, že medvedi jsou mlsní a mají rádi med. Včelaři, kteří chtějí své úly ochránit před medvědy, nosí jim pravidelně každých čtrnáct dní do lesa 40 kg medu jako „výkupné“. Medvedi jsou s tím velmi spokojeni.

MOSKVA. Tanky na predaj. „Plánujeme predaj vojenské náradie po znížených cenách. Napríklad tanky chceme predaj za trojnásobne nižšiu cenu“ — oznamil v interview pre časopis Argumenty a fakty predstaviteľ Hlavnej správy tankových vojsk na ministerstve obrany ZSSR V. Romanov. Horor o osobitnej štátnej komisi, ktorá rokovala o možnosti využitia v národnom hospodárstve zastaranej bojovej výzbroje, napr. tankov T-55.

Vojenské náradie, upozornil V. Romanov, možno po úprave, využívať napríklad ako traktorov, žeriavy, požiarnecke vozidlá atď.

Na žiadosť Západosibírskej železnice ministerstvo národnej obrany poslalo istý počet strojov do práce v tej oblasti a ďalšie náradie do dispozície ministerstva ciesť RSFSR. Asi 100 vozidiel dostali vojensko-vlastenecké organizácie a kluby, aby rozšírili technickú základňu, ktorá pripravuje mládež pre službu v armáde.

VEDA A TECHNIKA

APOKALYPSA. Vedci z univerzity v Kalifornii tvrdia, že Slnko má svoju obežnicu — hviezdu, ktorá sa raz za 28 mil. rokov približuje k Zemi. Vtedy na našu planétu padá obrovské množstvo meteoritov. Presne nevieme ako Zem prežila posledné takéto stretnutie. K ďalšiemu stretnutiu má dôjsť asi o 15 mil. rokov. Máme teda dosť času, aby sme si našli náhradnú planétu a preťahovali sa na ňu v roku 15 000 000.

* * *

HIPPARCOS. Má to byť jedno z najdokonalejších zariadení, aké ľudia kedykoľvek zostrojili. Takto sa hovorí o novej astronomickej družici Hipparcos, ktorú vystrela v júli t.r. Európska kozmická agentúra. Veľkú senáciu vzbudzuje predovšetkým superteleskop. Má však bez ľahkosti odlišiť z obežnej dráhy (36 000 km nad rovníkom) objekty majúce priemer golfovej loptičky. Pomocou družice Hipparcos bude sa merat vzdialenosť našej zemegele od 500 000 hviezd.

* * *

USA. Osem rokov čakal John Delinger na uskutočnenie svojho nápadu — odchovanie kurčaťa v kozme. Stalo sa to pred Veľkou nocou t.r. v Louisville, kde prišlo na svet prvé kozmické kurča. Vykľulo sa z jedného z 32 vajec, ktoré boli päť dní v inkubátore na palube Discovery. Cieľom tohto pokusu bolo zistit vplyv bez vahového stavu na rozvoj slepočiek embriónov.

* * *

PROJEKT VISLA. Práce na tento projekt už daleko pokročili po koncepcnej, organizačnej a výskumnoprojekčnej stránke. Môže byť teda rýchlo realizovaný. Oznamili to v Stockholme členovia kolektívu pracujúceho na tomto projekte, ktorého iniciátormi boli odborníci z NSR a Švédsku. Jeho cieľom je odstránenie zdroja najväčšieho znečistenia Baltického mora, akým je Visla, s využitím medzinárodnej finančnej a technologickej pomoci. Tvorcovia tohto projektu plánujú odkúpiť od zahraničných vereťov časť poľského zadlženia a neskôr predaj poľskej vláde za zlote. Žiaľ, zatiaľ sú to len sľuby, lebo chýbajú prostriedky, ktoré umožnia začať realizáciu projektu. Iniciátori sa obrátili s výzvou krajiny zain-

teresované ochranou Baltického mora o poskytnutie finančnej pomoci, pre projekt Visla. Vieme iba toľko, že o poskytnutí takejto pomoci uvažuje teraz švédská vláda.

Každý človek má možnosť tvoriť práce, ale väčšina to nevi. (T. Capote)

Buďme vděční idiotům. Kdyby jich nebylo, ostatní by nedosáhli úspěchu. (M. Twain)

Krása je klíčom k srdci; koketnosť je paklícem.

TAKÝ JE ŽIVOT

● Počet ľudí žijúcich na ostrove Vatersay nedaleko Škótska sa za posledných sedem rokov zmenil o polovicu. Obyvateľia utekajú z tohto ostrova, lebo si môžu inde zaistiť pomerne dobré životné podmienky. Odbornici skúmajúci príčiny emigrácie z ostrova zistili, že tamojším mužom chýbajú ženy. Totiž na ostrove nebýva dnes ani jedno mladé dievča. Netreba robíť výskumu — konštatovali — aby sme mohli dokázať, že na takom ostrove nebude dlho bývať žiadnen normálny muž, najmä mladý a slobodný. Na ostrove ostalo iba 20 rodin, predovšetkým rybárov. Ich predstaviteľia si myslia, že hoci žijú na konci 20 stočia, sú zbaveni takmer všetkých civilizačných výmoženosťí. Táto situácia spôsobila, že mladí sa rozhodujú pre emigráciu. Ženy si však môžu celkom ľahko nájsť lepšie miesto. Práve preto úradníci, ktorí predvídajú ďalšiu emigráciu, zasadili ženy do skupiny obyvateľov so zvýšenými možnosťami aklimatizácie v iných oblastiach, spolu s lekármi, učiteľmi a záchrancami.

● Na základe výsledkov anket sa konštatovalo, že ženy bozkávajú zriedkavejšie ako muži, ale robia to lepšie — s väčšou oddanosťou a citom.

Milenci kamejnej doby verili, že keď sa bozkávajú, vymieňajú si duše. Platón filozofoval, že pri každom bozku sa do srdca vlieva božská radost.

Dnešní vedeči tvrdia, že ľudia, ktorí sa často bozkávajú, zriedkavejšie trpia na žalúdočné choroby, na choroby žlčníka a krvného obehu, lepšie spávajú. Bozky zmenierujú bolesti. Ženy vráskavéjú neskôr, keďže svahy na tvári sú lepšie vytrénované. Sú tiež štíhlnejšie, lebo každá minúta ubera 4 kalórie. Muži, ktorých ženy sa s nimi ľúčia ráno bozkom, zriedkavejšie postihujú nehody na ceste do práce. Bozky upevňujú dôveru, upokojujú nervy, predchádzia stresom a pôsobia ako anjel strážca. Ľudia, ktorí sa často bozkávajú, sú sebaistieji a vyžarujú radosť zo života. Majú aj väčšie úspechy v živote.

● Marshallové ostrovy v Tichom oceáne sú od januára 1986 pridruženým územím USA. Ako piše denník International Herald Tribune, eudzinci si môžu kúpiť občianstvo za 250 000 dolárov. Rozhodnutie vládnych orgánov tohto súostrovia, ktoré tvorí 34 atolov a asi 850 koralových ostrovov speje k zlepšeniu stavu štátnej pokladne.

● Dve tretiny mladých Američanov, ktorí po prvýkrát založili rodinu, sa rozwádzajú. Podľa sociológov z univerzity štátu Wisconsin, nepotvrdzuje to konštatácie niektorých optimistických vedcov, že sa význam rodiny v živote americkej spoločnosti opäť zvyšuje. Výskumy dokázali, že Američania vo veku 22 rokov, ktorí uzavreli prvé manželstvo, sa rozwádzajú dva krát častejšie ako ich mladí kolegovia.

VÍŠ, ŽE...

KVĚTINY jsou nejen ozdobou. Potřeba obklopovat se jimi výplývá nejen z našeho smyslu pro krásu, ale z něčeho mnohem hlubšího. Proč jedni mají rádi růže a ne karafiáty, a jiní dávají přednost chryzantemám a petuniím? Znalost významu jednotlivých květin nám může pomoci poznat sebe samé:

Růže a pivonky. Jsou to oblíbené květiny lidí plných života a žárlivých. Ti, kteří se bojí života a lásky, nemají je rádi.

Karafiáty. Libí se osobám, které se chtějí udržet na hladině a kterým se zdá, že jsou středem světa, a také osobám s fantazií, neuznávajícím žádná pravidla v citovém životě.

Tulipány a hyacinty. Jsou oblíbenými květinami lidí hluboce nešťastných pro nedostatek lásky, neopětovanou lásku nebo přátelství, které však chrání důvěru k sobě samým.

Mečíky, kosatce a jiné květiny s dlouhými stonky. Znamenají široké gesto, spontánnost a lásku k přírodě. Za těmito vlastnostmi se však ukrývají praktické sklonky.

Fialky a macešky. Nosi se v knoflikové dírce. Bohužel rychle vadnou. Libí se osobám, které zdánlivě nedbají o citový život, ale ve skutečnosti jsou schopni velké vásně.

Bez je sezónní květinou. Je to květina osob s velkou vitalitou, které se rády baví.

Chryzantemy. V evropských zemích jsou symbolem smrti, ale v jiných zemích, např. v Japonsku, znamenají pravý opak — život a energii.

Umělé květiny jsou popřením života. Svědčí o malichernosti a egocentrismu nebo o smutku, apatií a únavě.

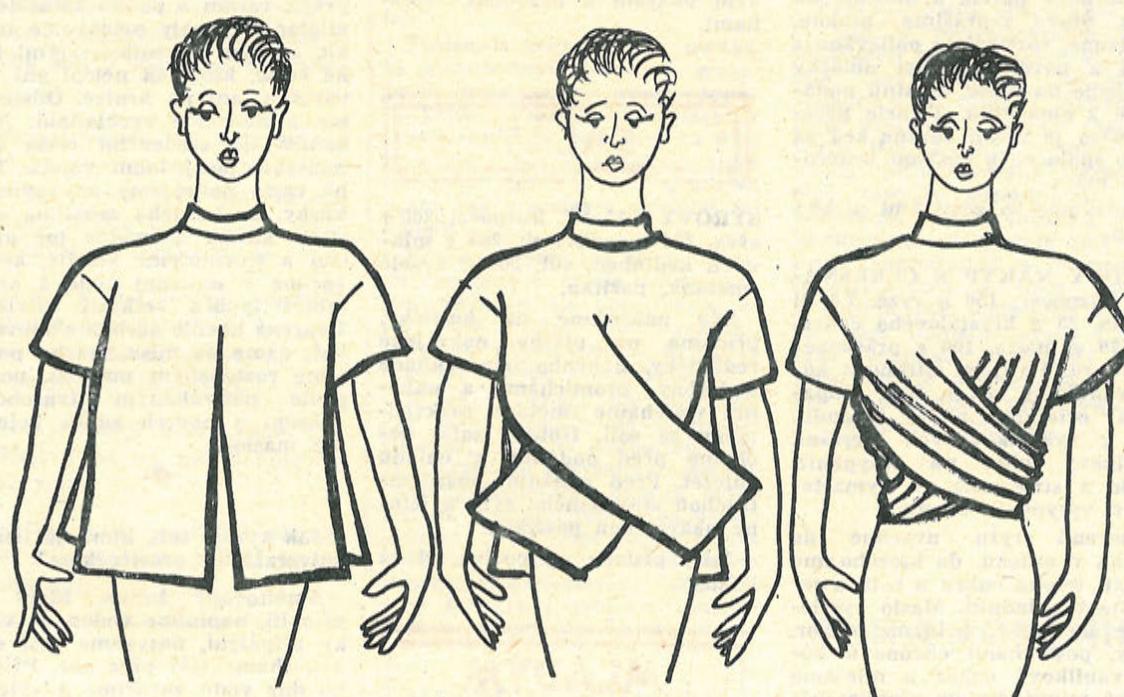
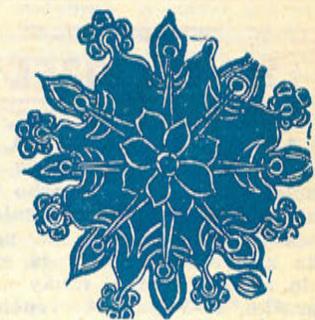
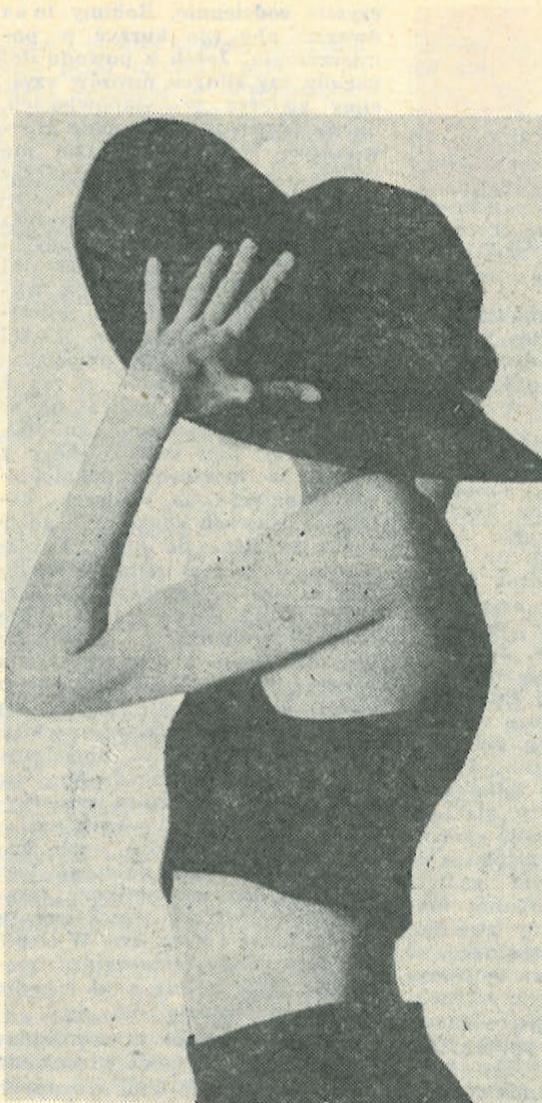
Květiny bez vůně se líbí lidem slabým nebo citově váhavým.

Květiny se silnou, dusivou vůní jsou oblíbené mezi osobami vásňivými nebo přímo brutálními.

Častá změna zálib svědčí o přizpůsobivosti a vyrovnané osobnosti.

Za shodnost vlastnosti přisuzovaných květinám neodpovídáme.

POZOR: V DALŠÍCH ČÍSLECH — TAJEMNÝ SVĚT PŘÍRODY.

PRE KAŽDÚ

Tentokrát máme pre vás, milé čitateľky, milé prekvapenie — veľmi módnu blúzku talianskeho návrhára Tarlazziho. Takú blúzku každá z vás si môže ušiť sama. Potrebné je len bavlnené tričko s krátkym rukávom. Tričko by malo byť o jedno číslo väčšie (môže byť aj pánske). Bočné šviry rozpárať a predný diel prestrihnúť do výšky hrudníka. Bočné švy a prestrihnutie jemne obrútiť. Zadný diel vložiť do sukne. Predné polovice prekrižiť a zviazať zozadu. A blúzka je hotová. Hodí sa k sukňam, nohaviciam, jedným slovom ku všetkému. Takúto novú a módnú vec urobíte za hodinu.

Prázdniny a čas dovoleniek sú tu, práve preto každá z vás by mala pomyslieť o niečom na hlavu. Veľmi vhodné a praktické sú na letné horúčavy klobúky. Naše obrázky prestavujú rôzne tvarov klobúkov z bavlnených či lanovalových látok a zo slamy. Výber nechávame na vás.

OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘTAMI

Odpowiednie pielęgnowanie i umiejętne obchodzenie się ze zwierzętami ma bardzo duży wpływ na ich zdrowie i wydajność.

PIEŁEGNOWANIE SKÓRY — ma niepomierne znaczenie dla zdrowia. Skóra jest narządem przez, który organizm oddycha oraz wydala pot i lój. Jeżeli skóra nie czyści się i nie myje, to luszczący się naskórek i kurz osiadający na skórze oraz pot i lój wydalane przez gruczoły skórne zatykają pory, przez co oddychanie skórne jest utrudnione. Na nieczyszczonej skórze łatwo gnieździ się różnego rodzaju pasożyty, jak np. wszy, pchły lub kleszcze, oraz zarazki. Przez czyszczenie skóry nie tylko usuwa się brud i pasożyty, ale także usprawnia oddychanie skórne, rozciągając ją zaś przypiesza się krażenie kriw, a tym samym stwarzając lepszą przemianę materii. Jeżeli porównamy zwierzęta codziennie czyszczoną, ze zwierzętami tak samo żywionymi, lecz zawsze oblepionymi brudem, przekonamy się, że czyste nie tylko wyglądają znacznie lepiej, lecz są bardziej żywotne i wydajne. Bydło i konie należy

czyścić codziennie. Robimy to na dworze, aby nie kurzyć w pomieszczeniu. Jeżeli z powodu złej pogody czy silnych mrozów czyszcimy zwierzę w stanowiskach, należy potem pomieszczenie przewietrzyć. W żadnym razie nie wolno czyścić zwierząt podczas karmienia, niepokoi to je, a unoszący się kurz zanieczyszcza karmę. Do czyszczenia koni i bydła używa się grzebli, szczotki i wiechcia słomy. Najpierw wyciera się słoma miejsca pobrudzone kalem, następnie czyści zgrzeblem i szczotką przeciągając nią raz pod włos, a raz z włosem. Grzebla używa się w zasadzie do czyszczenia szczotki, należy nim czyścić skórę z uwagi na możliwość pokaleczenia, zwłaszcza na biodrach, kolanach, stawach skokowych, gdzie skóra przylega do kości. Czyszczenie zgrzeblem sprawia zwierzęciu ból, a jednocześnie uszkadza skórę a przez taką skórę łatwo przechodzą do organizmu zarazki. Ogon i grzywę konia rozczesuje się palcami, a potem czyści szczotką. Nie używa się grzebieni gdyż wyrywają włosy. Ogon krowy często ubrudzony jest nowozem. Opędzając się przed muchami krowa zanieczyszcza boki swoje i swych sąsiadek, a podczas doju może zabrudzić nie tylko dojacego lecz i mleko. Aby tego uniknąć, trzeba ogon wwrócić wiechciami, a potem umyć i wysuszyć. W cieple dni lata, kiedy temperatura przekracza 18°C, należy bydło i konie pławić w wodzie lub myć. W upalne dni kąpiel przeprowadza się rano lub przed wieczorem. Nie należy kąpać koni spoconych

i zgrzanych oraz po nakarmieniu, kąpiel winna odbywać się co najmniej jedną godzinę przed karmieniem. Po każdym myciu czy pławieniu, zwierzę musi obeszchnąć na słońcu w miejscu osłoniętym od wiatrów i przeciągów. Swinie również powinny być czyszczone. Tu do czyszczenia używamy szczotki lub wiechcia. W upalne dni dobrze im zrobić kąpiel lub mycie. Owiec należy czyścić ze względu na wełnę, należy więc tym bardziej dbać o czystość i porządek w owczarni. Po ostrzyżeniu trzeba owce chronić przed przeziębieniem nie wypuszczając ich z pomieszczeń w chłodne i deszczowe dni.

PIEŁEGNOWANIE WYMIENIA — sprawa to niezwykle ważna w chowie bydła mlecznego, stanowiąca jeden z podstawowych warunków uzyskania wysokiej mleczności. Wymię myje się często ciepłą wodą, a już zawsze przed udojem. Trzeba je również chronić przed drobnymi natrętami skaleczniami.

PIEŁEGNOWANIE KOŃCZYŃ — Wydajność konia w pracy zależy nie tylko od jego sily i ogólnego stanu zdrowia lecz również od stanu jego nóg. Poza czyszczeniem nóg i kopyt, bardzo ważnym momentem jest właściwe kucie oraz konserwacja kopytowej. Puszki nie wolno smarować np. smarem do wozów ale często myć wodą z mydlem i suszycą. Przy dłuższym pobycie w pomieszczeniach, rancie krów, owiec, kóz nie ście-

rając się stają się nadmiernie długie wskutek czego zwierzęta nie stają się całą racicą, lecz głównie piętką a nadmiernie wyrośnięty róg łatwo pęka. Co pewien czas więc niezbędne jest przycinanie racic długim lub specjalnymi cęgami i wygładzanie pilnikiem.

PIEŁEGNOWANIE ROGÓW — u niektórych sztuk bydła i u baranów rogi wyrastają nadmiernie, a zginając się ku dołowi uciskają głowę. Czasem rogi są zbyt ostre i skierowane ku górze i zdarza się, że taka krowa bodzie swoje sąsiadki, kalecząc je. Aby do tego nie dopuścić stosujemy przycinanie rogów.

OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘTAMI — Jeśli zwierzęta są lagodne i niepochliwe, pozwala ją zbliżyć się do siebie — świadczy to o umiejętności obchodzeniu się z nimi. Zwierzęta nie rodzą się plochliwe i złośliwe, lecz nabywają te wady wskutek nie właściwego postępowania hodowcy. Aby były one spokojne i lagodne, należy je od urodzenia przyzwyczajać do siebie przez unikanie bicia i krzyku. Hodowca często bezwiednie sprawia bólu zwierzęciu, na przykład wiążąc krowę na pastwisku łańcuchem za rogi, nie zdając sobie sprawy z tego, że przez to wywiązuje jej krywdę, uraża bowiem nasadę rogów — miejsce bardzo wrażliwe. Często też sprawia się zwierzęciu ból przez umiejętnie dojenie i niezwracanie uwagi na stan strzyków. Ileż to razy widzi się wypadki zmusza-

ČO NA OBED?

RAJČIAKOVÁ POLIEVKA. Rozpočet: 500 g rajčiakov, 20 g cibule, 4–5 zrniek čierneho korenia, 1 zrnko nového korenia, kúšok citrónovej kôry, soľ, polievka z hovädzích kostí, 40 g masla a 40 g hladkej múky na zápražku, 2–3 lyžice červeného vína, trochu octu, 15 g kryštálového cukru, cestovina.

Očistené a pokrájané rajčiaky dáme do hrnca, pridáme pokrájanú cibuľu, celé čierne a nové koreniny, citrónovú kôru a soľ, všetko zalejeme polievkou z kostí alebo vodou a prikryté uvaríme do mäkkia. Z nasucho opráženej múky a masla pripravíme zápražku, rozriedime ju polievkou, v ktorej sa varili rajčiaky, pridáme prebrete rajčiaky, trocha octu, cukru a ešte povaríme. Pred podávaním zavaríme do polievky rezance alebo podusenú ryžu a zlepšíme ju červeným vinom.

TEĽACIA PEČIENKA S OBLÍČKOU. Rozpočet: 1 kg teľacieho mäsa z chrabta aj s obličkou, soľ, 80 g masla, 10 g hladkej múky.

Teľacie mäso zbavíme obličky, ostrym nožom vyrežeme kosti a všetko umyjeme. Potom mäso osolíme, obličku vložíme späť do mäsa a previazeme motúzom. Na pekáči rozpálime maslo, vložíme doň mäso chrabtom nadol a v mierne vyhriatej rúre pečieme,

až kým sa vlastná šava nevysudí. Potom zalejeme polievkou z kostí a pečieme asi hodinu. Mäso obrátime a dopečieme do červena. Mäkké mäso pokrájame na úľadné porcie a uložíme na misu. Šavu zaprášime múkom, podusíme, rozriedime polievkou z kostí a povaríme. Časť omáčky nalejeme na mäso, ostatnú podávame z omáčniku. Teľacie pečené mäso je veľmi chutné keď sa peče spoločne s kúskom bravčového mäsa.

Podávame so zemiakmi alebo s ryžou.

RYŽOVÝ NÁKYD S ČERESNAMI. Rozpočet: 150 g ryže, 7,5 dl mlieka, 20 g kryštálového cukru, soľ, 70 g masla, 100 g práškového cukru, 4 vajcia, citrónová kôra, vanilkový cukor, 30 g olupaných oreškov alebo mandľí, 500 g vykôstkovaných čerešní, vanilkový cukor na posypanie, maslo a strúhaná na vymastenie a vysypanie formy.

Sparenú ryžu uvaríme do mäkkia v mlieku, do ktorého sme pridali trocha cukru a soli, a necháme vychladnúť. Maslo vymiešame do peny, pridáme cukor, žltky, postrúhanú citrónovú kôru, vanilkový cukor a miešame asi 20 minút. Potom zlahaľka priimešame vychladnutú ryžu, z bielkov ušľahaný tuhý sneh a zomleté orešky alebo mandle. Formu vymastíme maslom, vysypejme strúhanou, rozotrieme do nej polovicu pripravenej ryže, na ňu uložíme vykôstkované čereš-

ne, trocha ich osladíme, zakryjeme druhou polovicou ryže a vo vyhriatej rúre pomaly pečieme 45 až 50 minut.

Podávame posypaný vanilkovým cukrom a ozdobený čerešňami.

SALÁT

SÝROVÝ SALÁT. Rozpočet: 200 g sýra, 200 g ředkviček, 200 g mladých kedlubín, sůl, 200 g kyselé smetany, pařítka.

Sýr nakrájíme na kostičky, pridáme na plátky nakrájené ředkvičky, nahrubo nastrouhané kedlubny, promícháme a nakopec v mícháme sметanou rozkvedlanou se solí. Hotový salát necháme pred podáním v chladu odležet. Před podáním posypeme trochou strouhaného sýra a jemně nakrájenou pařitkou.

Jako příloha — pečivo, slané tyčinky.

MLADÝM GAZDINÁM

SLIVKOVÉ KNEDLE Z ODPAĽOVANÉHO CESTA. Rozpočet: 1,5 dl sladkého mlieka, soľ, 50 g

masla, 140 g hrubej múky, 2 vajcia, 500 g sliviek, 80 g masla na poliatie, 100 g tvarohu a 60 g práškového cukru na posypanie.

Mlieko, soľ a maslo necháme prejsť varom a potom za stáleho miešania pomaly pridávame múku, až kým nevznikne veľmi tuhé cesto, ktoré sa nelepi ani na varešku, ani na hrniec. Odstavíme a necháme vychladnúť. Nakoniec do studeného cesta zamiešame po jednom vajci. Tuhé cesto pokrájame na rovnaké kúsky, do každého zabalíme očistenú slivku (pripadne iné ovocie) a sformujeme knedle, ktoré varíme v osolenej vode 3 až 5 minút (podľa veľkosti sliviek). Uvarené knedle necháme odkvapkať, dám na misu, trochu polejeme roztopeným maslom, posypeme postrúhaným tvarohom, cukrom a povrch znova polejeme maslom.

Jak využiť soli, ktorá je téměř univerzálním prostředkem?

Smaltovaný hrnek, který se připálí, naplníme vodou do výšky připálení, nasypeme hrst soli a necháme stát přes noc. Příštěho dne vodu zavaříme a vylejeme. Připálení se pak lehko vyčistí.

Špetka soli přidaná do mléka ho udrží déle čerstvé.

Špetka soli nasypene na pánev; tuk nebude stříkat.

nia konia do wykonywania pracy przekraczającej jego możliwości. Takie postępowanie naraża konia, niszczy jego zdrowie i siły narażając na koszty leczenia i przedwczesną utratę siły pociągowej. Trzeba również dbać o stan uprzedny dla koni. Powinna ona być wygodna i dobrze dopasowana, w przeciwnym bowiem razie koń narażony jest na otarcia i odparzenia skóry. Jeśli jest zimno, konia zgrzanego trzeba nakryć derką. Nie należy takiego konia wprowadzać od razu do stajni, lecz wracać z pracy wolnym stopem, aby zupełnie ochłonął. Zmęczonego konia nie można poić, ani zadawać mu od razu obroku, lecz najwyżej trochę siana. Zgrzanego konia można napiąć tylko w przypadku, jeśli zaraz po napojeniu będzie pracował dalej. Bardzo ważne jest zachowanie w pomieszczeniu dla zwierząt bezwzględnego spokoju, zwłaszcza podczas karmienia, udoju. Nie mniej ważne jest przestrzeganie punktualności karmienia. Zadawanie karmy możliwe zawsze o tej samej porze sprzyja lepszemu jej wykorzystaniu.

Zdając sobie sprawę, że powyższe uwagi są dobrze znane hodowcom a niejeden z nich może się zdziwić, że uznalem za stosowne pisać o nich. Ale niesety, nie w każdym gospodarstwie jest tak dobrze, a duża ilość zdziwionych po przeczytaniu tego materiału, będzie moim marnieniem, gdyż będzie to świadczyć, że stosują się oni w praktyce do tych uwag.

HENRYK MĄCZKA

Západ cibule nebo ryb odstraníme z rukou umýtím ve slané vodě.

Rajčatový protlak v otevřené sklenici nezplesniví, nasypeme-li trochu soli a nalejeme vrstvičku oleje.

Maso můžeme bez tuku usmažit i na obyčejné pární; na horku pánev nasypeme trochu soli a když zrnka soli začnou skákat, můžeme smažit maso.

Mléko nebo kompot rychleji vystydne, postavíme-li ho nádobu se studenou vodou, do které nasypeme hrst soli.

Nůž snadněji nabrousíme, namočíme-li ho na půl hodiny ve slané vodě.

Svíčky hoří jasnějším plamenem, nasypeme-li kolem knotu trochu soli.

ODPOVĚĎ

Pre dobrých poštárov —

$$18 \times 84 = 1512 \\ + : \\ 737 + 6 = 743 \\ 755 + 14 = 769$$

URLOP NA DRUGIE DZIECKO

Osiem bowiem lat obowiązuje rozporządzenie Rady Ministrów o urlopach wychowawczych, a ciągle jest to tekst w wielu zakładach nieznany. Bo jeżeli centralna instytucja (działająca oczywiście w Warszawie) wprowadza w błąd pracownice, to może znaczyć tylko, że nikt w administracji nie poatygował się, by sięgać po przepis.

W jednej z takich (naprawdę wielkich i poważnych) instytucji zapowiedziano pracownicy, która w czasie urlopu wychowawczego uroziła drugie dziecko: urlop wychowawczy na drugie dziecko? Proszę, ale przepada część pierwszego urlopu.

Czętnie przeczytamy przepis, który usprawiedliwia takie stanowisko. Z przepisu, który my znamy, a jest to rozporządzenie Rady Ministrów z 17 lipca 1981 r. (t.j. Dz.U. nr 2 z 1985 r. z późn. zm.) wynika wręcz coś przeciwnego. Pracownica ma prawo do urlopu na każde dziecko, a więc i na dziecko urodzone w czasie urlopu wychowawczego. I tylko od niej zależy, kiedy z drugiego urlopu skorzysta. Może więc (i tak z reguły kobiety robią) wyzierać do końca pierwszy urlop i wówczas wziąć urlop na drugie dziecko. Jest to możliwe pod warunkiem, że drugie dziecko będzie jeszcze w wieku uprawniającym matkę do urlopu. Przypominamy, że trzyletni urlop wychowawczy przysługuje do chwilu ukończenia przez dziecko 4 lat.

Zwracam przy okazji uwagę, że nieporozumieniem jest wyrażanie przez zakład pracy zgody na urlop. Pracownica występuje z wnioskiem co najmniej na dwa tygodnie przed wskazanym przez siebie terminem urlopu, a zakład pracy ma obowiązek udzielić jej urlopu.

Przypominamy też, że na dziecko urodzone w czasie urlopu wychowawczego nie przysługuje oczywiście urlop macierzyński. Wypłaca się natomiast przez 14 tygodni zasiłek macierzyński.

A swoją drogą nie pierwszy raz zastanawiamy się w naszej rubryce, kiedy w zakładach pracy i urzędach przyjmie się zazwyczaj „podpierania” decyzji przepisów. Powszechnie zapanowało krótkie „nie” bez uzasadnienia i wbrew wszelkim zasadom, to właśnie zainteresowani pracownicy biegają i szukają uzasadnień w aktach prawnych.

WYŻSZE KWOTY ODSZKODOWAŃ

Od 20 kwietnia br. obowiązują nowe, znacznie podwyższone kwoty jednorazowych odszkodowań z tytułu wypadków przy

pracy i chorób zawodowych, ustalone przez ministra pracy i polityki socjalnej w obwieszczeniu z 11.IV.br. (MP nr 11 poz. 93). I tak obecnie kwota jednorazowego odszkodowania z tytułu doznania stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej wynosi 19.000 zł (było 10.000) za każdy procent uszczerbku na zdrowiu nie mniejsi niż 73.000 zł (było 40.000). Z tytułu zaliczenia do I grupy inwalidów wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej odszkodowanie ulega ponadto zwiększeniu o kwotę 364.000 (było 200.000).

Natomiast kwoty jednorazowych odszkodowań dla członków rodziny pracownika lub rencistów, który zmarły wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej podwyższone zostały:

• z 1.000.000 zł do 1.819.000 — gdy do odszkodowania uprawniony jest małżonek lub dziecko zmarłego oraz z kwoty 200.000 zł do 364.000 — z tytułu zwiększenia odszkodowania przysługującego na drugiego i każdego następnego uprawnionego, jeżeli do odszkodowania są uprawnieni równocześnie małżonek i dziecko (dzieci) bądź tylko dzieci:

• z kwoty 500.00 do kwoty 910.000 zł, gdy do odszkodowania uprawnieni są tylko inni członkowie rodziny niż małżonek i dzieci zmarłego oraz z 200.000 zł na 364.000 z tytułu zwiększenia odszkodowania na drugiego i każdego następnego uprawnionego:

• z 200.000 zł — do kwoty 364.000 — gdy do odszkodowania równocześnie z małżonkiem lub dziećmi zmarłego uprawnieni są członkowie rodziny.

Przypominamy też, że na mocy par. 5 rozporządzenia Rady Ministrów z 8.VIII.1988 w sprawie podwyższenia niektórych świadczeń z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. nr. 29 poz. 199) kwoty jednorazowych odszkodowań ulegają corocznemu podwyższeniu o taki procent, o jaki wzrosło przeciętnie miesięczne wynagrodzenie w gospodarce uspołecznionej w roku poprzedzającym rok podwyżki. Co roku więc minister pracy i polityki socjalnej wysokość tych kwot będzie podwyższał w drodze obwieszczeń publikowanych w Monitorze Polskim.

RENTA RODZINNA

Uchwalona przez Sejm ustanowiona z dnia 24 lutego 89 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin — żywo interesuje mieszkańców wsi. Daje temu wyraz również w listach kierowanych do naszej redakcji. Nowe uregulowania są korzyst-

niejsze, są też spełnieniem postulatów ludzi rolniczego trudu, którzy zgłaszały różne dezyderaty pod adresem ustawodawcy. Nie wszystkie zostały uwzględnione. Warto jednak pamiętać, że obowiązujący obecnie system ubezpieczeniowy będzie w najbliższych latach zreformowany i na pewno w szerszym stopniu uwzględnili postulaty rolników.

Ze zmian ostatnio wprowadzonych warto odnotować nowe za-Tragedia dotknęła całą rodzinę. Sprawa ta interesuje Agnieszkę Z., która napisała do nas:

„W ubiegłym roku w wypadku drogowym zginął mój mąż. Tragedia dotknęła całą rodzinę, bo mąż osierocił trójkę naszych dzieci. Wszystkie są w wieku szkolnym, najstarsze ma dopiero 15 lat. Dostałam odszkodowanie, ale renty mi odmówiono, ponieważ nadal prowadzę gospodarstwo rolne. A co mam robić? Przecież gospodarstwo, to jedynie źródło naszego utrzymania. Chcę i muszę je prowadzić, by potem przekazać je mojemu jedynakowi. Decyzję odmowną dostalam pół roku temu, ale wciąż nie mogę się z nią pogodzić. Czy moje dzieci nigdy nie otrzymają renty?”

W ubiegłym roku wniosek Czytelniczki o przyznanie renty rodzinnej na dziecie nie mógł być pozytywnie załatwiony z braku podstaw prawnych. Obowiązujące wówczas przepisy przewidywały, że renta rodzinna przysługuje dzieciom i innym osobom uprawnionym do niej, jeśli obaj rodzice lub opiekunowie nie żyją a osoby te spełniają warunki wymagane do uzyskania renty rodzinnej w myśl przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i członków ich rodzin. Inaczej mówiąc: rentę rodzinną mogły otrzymać dzieci, gdy jedno z rodziców lub opiekunów żyło, lecz nie prowadziło gospodarstwa rolnego. Agnieszka Z. warunku tego nie spełniała, gdyż nadal prowadziła gospodarstwo rolne i nie miała zamiaru wyzbyć się go.

W znowelizowanych przepisach wymóg ten został uchylony, a stosowany przepis brzmi: „Dzieci własne, dzieci drugiego małżonka, dzieci przysposobione, wnuki, rodzeństwo i dzieci przyjęte na wychowanie i utrzymanie przed osiągnięciem pełnoletniości mają prawo do renty rodzinnej, jeżeli spełniają warunki wymagane do uzyskania renty rodzinnej w myśl przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i członków ich rodzin”.

Wszystkie znowelizowane przepisy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin obowiązują od 1 stycznia 89 r. (Dziennik Ustaw Nr 10, poz. 53). Część odmownie załatwionych wcześniej wniosków Oddziału ZUS rozpatrzona ponownie z urzędu. Większość będzie jednak rozpatrywana na wniosek zainteresowanego. Radzimy więc Agnieszce Z. zwrócić się do Oddziału ZUS, który uprzednio nie mógł wydać satysfakcjonującej ją decyzji. Obecnie trójka jej dzieci otrzyma rentę rodzinną.

HVĚZDY O NÁS

 LEV
23.VII.-23.VIII.

Nebude to klidný měsíc. Hrozí ti jak konkurence, tak i nezíštná a nesmyslná závist. Jediný způsob, jak si s tím poradit, je přijímat jejich zlomyslnost klidně a lhostejně. Srdečnost tvých blízkých ti pomůže uvolnit napětí. Máš šanci vyhrát v loterii; nebude to milion, ale i malá výhra těší.

 PANNA
24.VIII.-23.IX.

Můžeš ten měsíc prožít celkem klidně a příjemně. V práci ti pomohou užitečné známosti. Doma slunce svítí, i když nejsou vyloučeny malé mráčky. Věnuj trochu pozornosti svému zdraví, nemí do cela v pořádku, zejména trávení ti působí potíže. Dodrží dílu na najdi si trochu času na odpočinek.

 VÁHY
24.IX.-23.X.

Tvé reformátorské plány mají právě nyní naději na úspěch. Nic však neprosazuj násilím, nebo všechno pokaziš. Důležitý bude úsměv a duševní pohoda. Přílišná fantazie není žádoucí. Tvoje finanční situace se pomalu vyrovná, zmizí zdravotní potíže. Nezapomínej pro práci na rodinu a přátele, začínají ti mít za zlé, že je zanedbáváš.

 ŠTÍR
24.X.-22.XI.

V zaměstnání se všechno rozvíjí podle tvého přání. Tady by ti neměla překážet žádná nečekávaná překvapení a napětí. Modernizaci tvého pracoviště můžeš přivítat s radostí, usnadní ti to práci. V polovině měsíce tě čekají důležité rozhovory. Neukvapuj se s rozhodováním, nejdříve si všechno dobré rozeber. Doma téměř ideální harmonie, čili velmi dobrý měsíc.

 STŘELEC
23.XI.-21.XII.

Tvoje důvěřivost a sklon k podceňování malichernosti té mohou drahou stát. Pamatuji, že každou smlouvou musíš dobře prostudovat, a pak především dodržovat lhůty. Vyhneš se tak nepříjemným komplikacím. Tvůj rodinný život je bez problémů, ale bylo by dobré, kdybys si vzpomněl na staré přátele. Udělal bys jim tím velkou radost.

 KOZOROŽEC
22.XII.-20.I.

Nejdůležitější věci bude pro tebe tvoje práce. Musíš být důsledný, vytrvalý a nedat se svést ze správné cesty. Na tom všechno záleží. Úřední jednání probíhá úspěšně. V racionálním rozložení povinností ti pomůže příjemné, klidné ovzduší. Vyhýbej se pokusu-

šení a nepodléhej vlastní slabosti, která ti může všechno poškodit.

 BÝK
21.IV.-20.V.

Dost těžké období, nebude snadné přizpůsobit se novým požadavkům. Musíš počítat s nepříjemným překvapením na začátku měsíce. S úlevou se budeš vracet z práce domů, kde naštěstí najdeš odpočinek a pochopení. Tvůj citový život bude harmonický, ačkoliv nejsou vyloučeny drobné spory.

 BLÍŽENCI
21.V.-21.VI.

Na začátku trochu neklidu a nejasných situací. Zanedlouho se však všechno vysvětlí a dále už všechno půjde hladce. V práci máš možnost ukázat svou iniciativu a schopnosti. Budeš-li rovnážný, můžeš získat uznání a dokonce i postup. Dobré přátelské vztahy v práci ti pomohou udržet dosavadní postavení a dosáhnout stabilizace finanční situace. V osobním životě bez velkých radostí, ale i bez potíží.

 RAK
22.VI.-22.VII.

Bud' opatrný na pracovišti. Nespoléhej se na kolegy ani na žádné svazky. Sám ukaž, co dovedeš, a všechno se podaří. Důležitá rozhodnutí potřebují dobré promyslet. V osobním životě se nahromadilo mnoho nedorozumění, budeš muset vyjasnit situaci. V rozhodujícím rozhovoru bud' diplomatický, vyhni se choulivým tématům. Blízka osoba neuznává racionální argumenty. A potom dopřej svým nervům aktivní dovolenou.

NÁŠ TEST

Ako prežívaš samotu?

Ked' to chcete vedieť, pokúste sa odpovedať na naše otázky. Snažte sa však podčiarknuť prvú odpoveď (Áno alebo Nie), aká vám príde na um. V prípade, že by ste sa pri niektoré z otázok nevedeli rýchlo rozhodnúť, napište si ako odpoveď slovo NEVIEM. Až keď takto označíte všetky otázky, potom k nim dopíšte body.

- Niekedy snívam o tom, aby som niekoľko dní nikoho nevidel
- Cítim, že nikdy nemám dosť času
- Rád chodím po lese osamote
- Často prežívam samotu v zástupe iných ľudí
- Mám mnoho záujmov a keby som mal trochu viac času, v mojom živote by nikdy nebolo nudu.
- Trochu sa bojím samoty.
- Ked' sa všetko sprisahá proti mnene, vtedy sa uzavriem do seba.
- Rád cestujem, poznávam nových ľudí a nové miesta
- Rád čítam knihy
- Ked' mám problémy, hľadám niekoho, komu sa môžem zdôveriť.

Áno	Nie

11. Nedokážem odpočívať ani uvoľniť sa, keď je pri mnene iná osoba	Áno	Nie
12. Ked' som bol malý, rodičia ma často nechávali doma a odvtedy neznášam samotu	Áno	Nie
13. Už v detstve ma viac lákali zábavy osamote ako styky s rovesníkmi	Áno	Nie
14. Nikdy v živote som nezažil samotu	Áno	Nie
15. Mám skôr pokojnú a veselú náladu a nie melancholickú a smutnú.	Áno	Nie

Za každú odpoveď ÁNO na otázky č. 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15 a za odpoveď NIE na otázky č. 2, 4, 6, 8, 10, 12 a 14 si dopíšte 10 bodov. Za každú odpoveď NEVIEM dajte 5 bodov. Potom všetky body spočítajte a prečítajte si výsledky:

150–100 BODOV: Dokážete si osládiť svoju samotu. Nemáte strach a nebojíte sa, keď pri vás niet iných ľudí. Necítíte v sebe prázdnosť a viete si vyplniť svet svojich zážitkov. Vaša živá predstavivosť, podnikavosť a všeobecná životná aktivity spôsobujú, že nepotrebuje iného ľudca, aby ste prehľadali vlastnú prázdnosť. Dokážete osamote zažiť zaujímavé dobrodružstvo, v ktorom zahrávate hlavnú úlohu. Viete, že život nie je divadlom, hoci ním niekedy býva. Teda viete z drámy urobiť frašku, z tragédie — komédiu a stiahnuť opunu, keď nadíde skutočnosť.

95–50 BODOV: Poznáte každú príchuť samoty — aj vtedy, keď je horká, ako aj vtedy, keď si ju osladíte. Ste na dobré ceste vypracovať si schopnosť, ktorá vám učiníne pomôže poradiť si v takých momentoch, keď pri vás nikoho nenie. Občas to ešte nazývate prázdnosťou, ale častejšie pozorujete, že je to ilúzia, lebo v tejto prázdnote vždy niekto je. Učíte sa toho kohosi čoraz viac pozorovať, doceňovať a mať radi. Tým kymsi ste vy sami.

45–0 BODOV: Samota je protivníkom, s ktorým už istý čas bojujete. V tomto boji pravdepodobne častejšie prehrávate. Nemáte rádi, ba neznáte samotu, keďže sa vám spája so zlom, trestom alebo rozsudkom, ktorý vyniesol nespravidlivý osud. Nezdá sa vám, že váš vzťah k iným ľuďom a očakávania voči sebe by sa mali zmeniť? Snažte sa niekoho pohľadať v sebe.

MENO VEŠTÍ

IGNÁC — má väčšinou svetlé alebo hnedé vlasy, podlhovastú tvár, hnedú plet a modré, šedé, zelené alebo čierne oči. Má obyčajne strednú, štíhlú postavu. V detstve je neposedník, ale aj neskôr živý a bystrý chlapec, ktorého je všeade plno. Má veľa šťastia, lebo z každej opletačky vždy vyviazne so zdravou kožou. Je vždy usmiaty, dobroprajný, citlivý a má dobrú náladu. V mladosti poznáva nedostatok, ale nikdy nikomu nies nezávidí. Je všeestranne nadaný a dobre sa učí. Máva dobrú a milujúcu matku a mûdreho, ale prísneho otca. Možno povedať, že Ignác je individualista, ale s ľudmi dobré vychádza, je obľúbený, najmä medzi deťmi. Kráča vždy vlastnou cestou a neznáša prikazy, zákazy, ani akékoľvek obmedzovanie osobnej slobody. V spoločnosti sa dobre cíti. Trochu romantik — má rád poľné kvety, potulky po krajinu a vysedávanie pri vode, preto často býva dobrým rybárom. Je znamenitým tanecníkom a zbožňuje šport, film a dobré knihy. Oblieka sa dosť nedbalo a nezáleží mu na hmotnom majetku. Napriek tomu mu všetci závidia. Býva dobrým učiteľom, vychovávateľom, technikom, lekárom a vodcicom; so všetkým si vie poradiť. Na ženách mu nezáleží, ale v spoločnosti je predmetom ich záujmu. Máva rád mûdre, svetlovlásé a štíhle ženy. Žení sa v mladom veku a je dobrým manželom a otcom. V práci je prísnym vedúcim, ktorý sa však dokáže starať o podriadených. Ako pracovník je svedomitý, schopný a zdvorilý.

TADMIR

SNÁŘ

Věříte snům? Ne? Ani my nevěříme, ale co to škodi podívat se občas do snáře. Je to přece jen zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy,

zdálo se vám o:

Tetě — dědictví; mluvit s ní — rodinná hádka.

Tiskaři — musíš postupovat s časem.

Tlapě zvířecí — někdo chce ti učinit násilí.

Tlamě otevřené — pustil ses do nebezpečného podnikání.

Tlučení srdce — přijdeš do tísňivé situace.

Tobolce na peníze — tajemství; ztracené — upadneš do rukou zlých dlužníků.

Továrně — dobré obchody.

Trávě — chraň se podvodních osob; sekání trávy — tvůj blahobyt se pozvedne; suché — nemoc a slabost; odpočinku na trávě — počátek lepší situace.

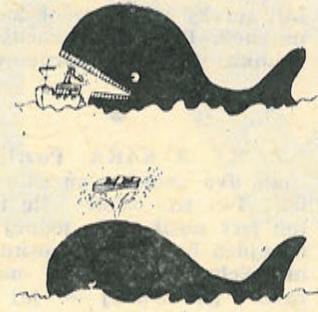
Trepkách — dobré se provdáš, oženíš; vyšíváných — spokojenosť; kupených — budeš ovládnut mužem či ženou; darovaných — posloužíš někomu; roztrhaných — nesouzvuk v manželství.

Třešni kvetoucí — štěstí a požehnání; s plody — štastný domov. Třešníkých kyselých — nežádaj nedosažitelné; třešně trhati — radost; jisti — příjemné hodiny před tebou.

Trnec — štěstí v lásce; upadnout do nich — nachladíš se.

„Taková hľoupost, pronajmout si byt práve nad tvým šéfom!“

JEŽ — Bělehrad

Pýta sa manžel manželky:

— Rád by som, drahá, vedel, odkiaľ poznáš všetky tie veci, ktoré si našim dcérám zakázala pred ich odchodom do Paríža?

* * *

— V knihe sťažnosti už tretí týždeň nie je žiadna sťažnosť! — rozčuluje sa vedúci reštaurácie v kuchyni.

— Počujte, že vy dávate správne porcie?!

* * *

Medzi priateľkami:

— Kedy sa budeš vydávať?

— Keď sa Jano vráti z vojenčiny.

— Prečo až potom?

— Tam sa naučí počúvať rozkazy!

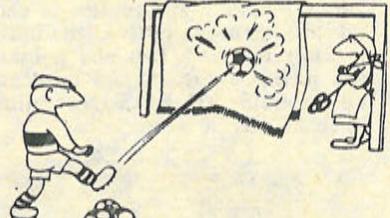
* * *

— Ja si asi niečo urobím! — riekoval manžel.

— Prepájajána, — zakla sa manželka. — A čo?

— Asi slaninu s vajcami..., — hovorí manžel.

* * *

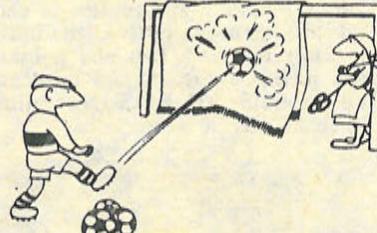

„Kto vás, odkiaľ berie všetky tie klebety?“

DOKÁŽEŠ TO?

PRE DOBRYCH POČTÁROV

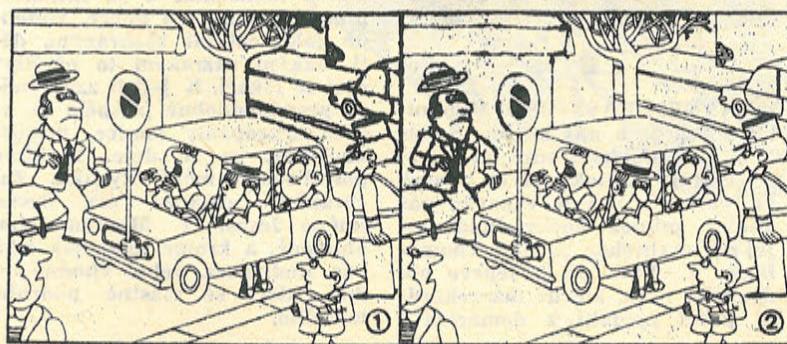
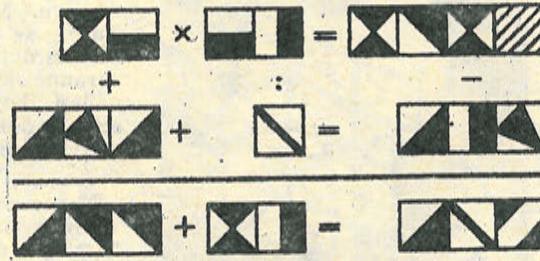
Každý obrazec znázorňuje určité číslo. Pokúste sa nahradíť obrazec tak, aby bol výpočet správny.

NEUE BERLINER ILLUSTRIERTE — Berlin

HLEDEJ CHYBY!

Na druhém obrazku je jich tentokrát 9, ale jsou velmi důmyslně ukryté. Najdete je?

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHÓW I SŁOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS 31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstęgi Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupiec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Krystofeková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Budnicka (tłumacz), Alzbeta Stojowska (tłumacz), Ján Spernoga (sekretarz redakcyjny).

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Zofia Bogaćiková, Józef Čongva, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupkova, Bronislav Knapčík, Eugen Kott, Eugen Mišnic, Lýdia Mšalová.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doreczyciele w terminach: do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 300 zł, rocznie 1200 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowościach Oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziały nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wst.) u doreczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto PKO BP XV Oddział w Warszawie Nr 1658-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 237.

Nie zamówionych tekstu, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótu.

Numer oddano do składu 8.06.1989, podpisano do druku 18.08.1989.

STÁVA SA ■ STALO SE...

MOZNO ICH CASTO STRET-
NÚT na uliciach talianskeho mesta Spoleto — vodiča nákladného auta Luigi Marinoriho s 12-ročnou dcérrou Sárou. Idú spolu na nákup, Sára jemne pritisnutá k milovanému otcovi. Na prvý pohľad možno zistíť, že nie sú bohatí. Oblečení sú skromne, bývajú zle, lebo Marinori zarába málo. Stáva sa, že je i bez práce.

Vodič a jeho dcérka by mohli žiť ako milionári — ale Marinori nechce! Matkou dievčata bola lady Henrietta Guinnessová, pochádzajúca zo slávnej anglickej milionárskej rodiny, znácej výrobou výborného piva a... Guinnessovou knihu rekordov. V roku 1977 sa lady Henrietta počas pobytu v Taliansku zamalovala do príťalivého vodiča Marioriho a vydala sa zaň čo bolo senzáciou v britských vysokých sférach. O rok sa narodila Sára — a krátko potom Henrietta spáchala samovraždu, skončila z mosta. Prečo? Je to dodnes tajomstvo. V manželstve nebola nešťastná, odkázala totiž manželovi ako aj dcére v závete obrovskú sumu — v prepočítaní na doláre asi 20 miliónov. Ale Luigi Marinori odmietol prijať dedičstvo. Nechcel, aby manželstvo s milionárkou a potom jej smrť mu dávali výhody. Okrem toho pevně verí, že peniaze Guinnessovcov sú prekliate, prinášajú neštastie. Je pravdou, že v priebehu posledných 10 rokov plati dedičia tohto majetku umreli náhlou smrťou — spáchali samovraždu alebo boli zabití. Iba prednedávnom členom „dynastie“ Guinnessovcov sa podarilo presvedčiť Taliana, aby aspoň ráčil prijať každý rok istú kvótu, ktorá by umožnila Sáre vzdelenie v dobrých školách. Na snímke: Marinori s dcérou.

MÁ POSTAVU JAKO BRON-
ZOVÁ SOŠKA, jmenuje sa Elisabeth Toro, pocházi ze Strednej Afriky z jednej z nejvýznamnejších rodín ve své exotické vlasti a má titul princezny. Vzdelení

získala v Anglia, kde určitou dobu žila.

Když v roku 1971 prevzal v Ugandu vládu generál Idi Amin, jmenoval princeznu Toro, tehdy dvacetiletou a veľmi půvabnou, ministrem zahraničí. Brzy se však ukázalo, že Amin, ktorý se sám jmenoval doživotním prezidentem Ugandy, je hromadným vrahem. Počítá sa, že za jeho vlády ztratilo život asi 300 tisíc jeho odpúrcov. Elisabeth Toro necháela být ministrem v jeho vláde, tím spis, že Amin z ní chtěl udělat svou milenkou. Utekla z Ugandy a stala se prosilou modelkou, o jejíž spolupráci se ucházel největší pařížští módní diktátoři. Pak Elisabeth Toro zmizela ze stránek tisku. Teprve nedávno si na ni vzpomněl proslulý italský módní návrhár Valentino. Elisabeth je už po čtyřicíte, ale je nadále půvabná a má dokonalou postavu. Na módní přehlídce Valentina vyvolala pravou senzacii. Na snímku: Elisabeth Toro v toalete italského módního návrháře.

BOUŘKA KOLEM PAMELLY. V Anglia se rozpoutala bouře, noviny jsou plné senzačních titulů, např. „Callgirl ve sněmovně“. Znamenalo to, že poprvé za více než 500 let se v důstojné budově britského parlamentu objevila „lehká ženství“. Hrdinkou skandálu je 27-letá Pamella Bordesová, Indka, ktorá v roku 1982 zvíťazila v soutěži o titul „Miss Indie“. Pak odjela do Evropy a ve Francii se provdala za pana Bordese. Manželství bolo jen na papíre, aby Pamella získala západoevropský pas. Usadila se v Anglia, kde dostala místo asistentky konservativisty z Dolní sněmovny Davida Shawa. Pamella úradovala v jeho kanceláři v budově parlamentu. Usadnilo jí to navázání známosti s mnoha politiky. K jejím čítelům patřili mj. šéfredaktori „Sunday News“ a „Observer“ a ministr sportu Collin Moynihan, ktorý pozval krásnou Pamellu na ples konservativstvú, a némž byla i paní premiérka Thatcherová! Paní Bordesová měla nedaleko parlamentu pěkné apartmá, kde přijímalu četné hosty.

Jednoho dne se u ní objevil elegantní pán, ktorý se predstavil ako bohatý průmyslník a dal na srozuměno, že by chcel s Pamellou strávit několik příjemných hodin. „To stojí 500 liber, a celý víkend dva tisíce,“ odpověděla Pamella. Host však nebyl boháčem, ale reportérem časopisu „News of the World“. Jako první užil titul „Call-girl ve

sněmovně“. Pamelle už napočítala stovky vice i méně známých milenců. Bouřka pokračuje... Na snímku: Pamella Bordesová

mezinárodních soutěží. Je milá a mírná a výborně si hraje se svou vrstevnicí, dcerou panu Basse.

ROMY A SÁRA. Pozrite sa na tieto dve snímky, sú skoro také isté. Ten istý úsmie, tie isté oči, ten istý nosik... Na jednej je vynikajúca herečka, už zosnulá Romy Schneiderová ked' mala 15 rokov, na druhej — jej dcéra, dnes 11-ročná Sára.

Romy náhle zomrela v roku 1982, krátko po tragickej smrti svojho jediného syna. S otcem Sáry, Danielom Biasinim bola už rok rozvedená. Osudy malej Sáry boli neisté — o dievčatko sa chcela starať vzdialá rodina, keďže Biasini sa netešil najlepšej povesti. No Daniel Biasini sa stal vzorným otcom: býva s dcérou nedaleko Paríža, venuje jej celý voľný čas, chodí s ňou na prechádzky, do kina, spolu pozrajú televiziu. Pred štyrmi rokmi sa oženil s fotografkou, Gabrieľou Heydrichovou, keďže chcel dcére zabezpečiť ženskú starostlivosť. Keď sa ukázalo, že nová manželka je neschopná nahradiť Sáre matku, Biasini sa rozvedol. Sára je prečo najdôležitejšia.

Sarin otec už niekoľkokrát odmietol veľmi výhodné finančné návyrhy producentov a režisériov, ktorí chceli angažovať Sáru do filmu, fascinovaní tým, že sa veľmi podobá svojej slávnej matke, ktorá debutovala ako mladučké dievča. „Chcem zaistíť mojej dcére normálne detskstvo“ — povedal Biasini. To, že Sára sa tak podobá svojej matke, zaujalo aj psychológov, ktorí boli zvedaví, či dievčatko zdieľalo tiež po matke psychické charakteristické črtu. — A je to tak — tvrdí švajčiarsky psychológ Fritz Aemi. Dievčatko, podobne ako matka je veľmi inteligentné, citlivé, má umelecké schopnosti. Len aby nemala tak nešťastný život, ako predčasne zosnula hviezda... Na snímke Romy a Sára

V DNEŠNÝCH ČASOCH sú kráľovské rodiny tiež... drahšie. Prednedávnom britský parlament schválil zvýšenie apanáže pre kráľovnú Alžbetu II. a členov jej rodiny. Zdôvodnil to zvýšenými nákladmi na údržbu kráľovských rezidencií, služobníctva atď. Mzdu kráľovnej zvýšili — v prepočítaní na doláre o pol milióna (doteraz dostávala 8 miliónov ročne). Dokonca stará, 88-ročná kráľovná-matka dostala zvýšenú apanáž. Jedný, ktorému parlament neschválil zvýšenie príjmov ani o halier, je najmladší syn kraľovnej Eduard, ktorý stále nechce plniť reprezentačné povinnosti. „Lenívý“ princ sa musí uspokojiť iba so sumou 30 tisíc dolárov ročne...

ZÁZRAKEM ZACHRÁNENÉ. Tisk už psal o novorozeňatech, ktoré zázrakom prežily strašlivé zemetresení v Mexiku. Prvňím z nich byl synek Felipe Rodrigueza, ktorý sa narodil pět dní pred zemetresením. Ráno onoho osudného dne Rodriguez vedl starší děti do školy. Byli práve v metru, když se země začala trášť. Rodriguez zavedl děti k sestře, která bydlela v nedotčené časti města, a běžel do nemocnice „Centro Mexico“, kde na porodnici ležela jeho žena a novorozený syn. Našel hromadu trosek, jimiž se prodírali zachránci. Mnoho dní čekal na výsledky záchranné akce. Už začal ztrácat naději, když se podařilo z trosek vydobýt jeho ženu. Byla mrtvá, ale v náruči měla živé dítě!

Novorozené bylo potlučené a vyhľadovělé, bylo přece pod troskami pět dní! Dítě bylo převezeno do nemocnice a po intenzívnom léčení se cíti dobře, podobně jako ostatní zachráněné děti. Jakým zázrakem to přežily? diví se lékaři. K jejich zachránění pravděpodobně přispělo to, že děti nepropadly panice, protože nevědely, co se děje. V klidu potřebovaly méně kyslíku. Zachráněný chlapec má dostat jméno Jesus, v Mexiku velmi oblíbené, a kromě toho, jak říká pan Rodriguez, velmi vhodné pro dítě, které se vlastně podruhé narodilo.

TA NEJKRÁSNĚJŠÍ. Milovník koček je u nás mnoho. Svědčí o tom dlouhé fronty na letošní výstavě čistokrevných koček ve Varšavě. Jim je věnován náš dnešní snímek kočky Madonny, jejímž majitelem je pan Thomas Bass z NSR. Je ji teprve půl druhého roku, ale už má rekordní počet medailí z domácích i